

§ 1 Justerades protokollen för den 22 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs men bordlades åter skatteutskottets betänkande nr 21, socialförsäkringsutskottets betänkanden nr 18 och 20 samt näringsutskottets betänkanden nr 32–35.

§ 3 Den ekonomiska politiken m. m.

Föredrogs

finansutskottets betänkande nr 25 med anledning av regeringens i propositionen 1975:100 gjorda framställning rörande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken m. m. jämte motioner och

skatteutskottets betänkande nr 34 med anledning av propositionen 1975:100 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1975/76, m. m. (kompletteringspropositionen).

Herr TALMANNEN:

Finansutskottets betänkande nr 25 och skatteutskottets betänkande nr 34 debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

I det följande redovisas endast det betänkande beträffande vilket särskilda yrkanden framställdes, nämligen finansutskottets betänkande nr 25, vari utskottet behandlat

dels punkterna 1, 9 och 10 i propositionen 1975:100, där regeringen (finansdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen,

9. uppdra åt fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti för av AB Svensk Exportkredit upptagna utländska lån intill ett belopp av 350 000 000 kr. jämte ränta,

10. till Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. för budgetåret 1975/76 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 300 000 000 kr.,

dels den av inrikesutskottet till finansutskottet överlämnade punkten E 17 i bilaga 9 till budgetpropositionen vari föreslagits att riksdagen, i

avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. för budgetåret 1975/76 beräknade ett förslagsanslag av 1 200 000 000 kr.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1975:100 anfördes bl. a. följande:

”I propositionen behandlas den ekonomiska politiken mot bakgrund av den samhällsekonomiska utvecklingen.

Det förslag till statsbudget för budgetåret 1975/76 som lades fram i årets budgetproposition kompletteras med hänsyn till senare inträffade förändringar rörande såväl inkomst- som utgiftssidan av budgeten. I samband därmed redovisas en förnyad beräkning av budgetutfallet för innevarande budgetår. Denna ger vid handen att totalbudgetunderskottet skulle öka med nära 400 milj. kr. i förhållande till beräkningarna i årets budgetproposition. Sålunda förutses nu ett underskott om ca 12,2 miljarder kr. För budgetåret 1975/76 beräknades i budgetpropositionen ett underskott om ca 11,9 miljarder kr. De nya beräkningarna visar ett bokföringsmässigt underskott om ca 10,4 miljarder kr.

I särskilda bilagor redovisas bl. a. en reviderad nationalbudget för år 1975 samt en långtidsbudget för budgetåren 1975/76–1979/80.”

I detta sammanhang hade även behandlats

dels de med anledning av propositionen 1975:100 väckta motionerna 1975:2151 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställts

1. att riksdagen uttalade sig för en sänkning av mervärdeskatten i enlighet med vad som i motionen anförts,

2. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att regeringen medgav företagen generell rätt att fram till den 1 juli 1976 utnyttja investeringsfonderna för konjunkturutjämning,

3. att riksdagen beslutade om särskilt investeringsavdrag i enlighet med vad i motionen anförts,

4. att riksdagen beslutade bortta den allmänna arbetsgivaravgiften för företag inom det inre stödområdet från den 1 juli 1975.

1975:2152 av herr Fälldin m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att som sin mening uttala vad som anförts i motionen beträffande en friare användning fram till den 1 april 1976 av medel avsatta till investeringsfonder för konjunkturutjämning,

2. att som sin mening uttala vad som i övrigt anförts i motionen beträffande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken,

1975:2153 av herr Helén m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen som ett uttryck för behovet av konjunkturpolitiska stimulansåtgärder beslutade att

1. hos regeringen begära att medel ur investeringsfonderna för konjunkturutjämning skulle ställas till företagens förfogande enligt § 9 mom. 1 i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning,

2. höja statens bidrag till kommunerna för byggande av daghem och fritidshem från 7 500 kr. till 12 000 kr., för drift av daghem från 7 500 kr. till 10 000 kr. samt för drift av fritidshem från 3 750 kr. till 5 000 kr. per plats att utgå från och med 1 oktober innevarande år,

1975:2154 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (mom. 1–9 och 11) hemställt att riksdagen uttalade sig för

1. ett program för byggande av 50 000 förskoleplatser årligen under åren 1975/76–1978/79 med hjälp av statliga kostnadsgarantier och central statlig uppföljning,

2. ett specialprogram för bekämpande av ungdomsarbetslösheten i enlighet med de i motionen angivna huvudlinjerna,

3. en ny principiell inriktning av arbetsmarknadspolitiken i syfte att bereda arbetshandikappade en meningsfull sysselsättning i produktionsföretag och med löne- och anställningsvillkor i enlighet med dem som gällde för den öppna marknaden och där de anställda tillförsäkrades inflytande över såväl produktionsinriktning som anställnings- och arbetsvillkor samt att hos regeringen anhålla om framläggande av förslag till riksmötet 1975/76 i enlighet härmed,

4. att hela det belopp som enligt gällande överenskommelse skulle tillföras jordbruket den 1 juli 1975 erlades av statsmedel,

5. att prisstoppet utvidgades till att omfatta alla dagligvaror,

6. att den garanterade bostadslåneräntan sänktes med en halv procent för hus byggda under åren 1970–1975,

7. a) statligt övertagande av personalkostnaderna vid barnstugorna,

b) statligt grundbidrag för pensionärernas bostadstillägg,

c) befrielse för kommuner och landsting från skyldighet att erlägga arbetsgivaravgift samt att hos regeringen anhålla om framläggandet av förslag härom,

8. en skärpning av skatten på stora förmögenheter och på bolagsvinster samt att av regeringen begära förslag härom till 1975/76 års riksmöte,

9. att lagförslag framlades innebärande 7 timmars arbetsdag med 35 timmars arbetsvecka från och med år 1977 och att 6 timmars arbetsdag med 30 timmars arbetsvecka uppnåddes från och med år 1980,

11. att höjningen av barnbidragen med 300 kr. skedde från den 1 juli 1975,

1975:2155 av herr Löfgren (fp), vari hemställt att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande behovet av att ett förslag till ett mera varaktigt skattesystem framlades under 1976 som förutsättning för ett meningsfullt utnyttjande av ett sådant forum för samråd inför den kommande avtalsrörelsen, varom riksdagen tidigare i år uttalat sig,

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

1975:2156 av herr Stjernström (c), vari hemställtts att riksdagen beslutade uttala att skogsbilvägsbyggandet inom inre stödområdet under budgetåret 1975/76 borde omfatta 900 km nybyggd väg.

dels den från socialutskottet överflyttade motionen 1975:2109 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (mom. 10) hemställtts att riksdagen skulle besluta om en förhöjning av de allmänna barnbidragen till 1 800 kr. per barn och år att gälla från den 1 juli 1975.

Utskottet hemställde

1. beträffande allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionerna 1975:2152 mom. 2 och 1975:2151 mom. 1 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. beträffande följdlagstiftning till 8 kap. 6 § regeringsformen att riksdagen med anledning av utskottets förslag som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. beträffande tidpunkten för höjning av det allmänna barnbidraget med 300 kr. att riksdagen med anledning av vad utskottet anfört och med avslag på motionerna 1975:2109 mom. 10 och 1975:2154 mom. 11 skulle anta av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1975:153) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag, innebärande att den av riksdagen i år beslutade höjningen av barnbidragen per den 1 januari 1976 skulle tidigareläggas till den 1 oktober 1975.

4. beträffande bidrag för byggande och drift av daghem och fritidshem att riksdagen med anledning av motionen 1975:2153 mom. 2 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. beträffande utnyttjande av investeringsfonderna för konjunkturutjämning att riksdagen med bifall till motionerna 1975:2152 mom. 1 och 1975:2153 mom. 1 samt med anledning av motionen 1975:2151 mom. 2 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört beträffande friare användning fram till den 1 april 1976 av medel avsatta till investeringsfonder för konjunkturutjämning.

6. beträffande särskilt investeringsavdrag m. m. att riksdagen med anledning av motionen 1975:2151 mom. 3 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört.

7. beträffande arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet att riksdagen med anledning av motionen 1975:2151 mom. 4 skulle

a. besluta sänka uttagsprocenten för den allmänna arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet från 4 till 2 fr. o. m. den 1 januari 1976.

b. hos regeringen begära förslag till riksmötet 1975/76 om de ändringar i lagen (1968:419) om allmän arbetsgivaravgift som föranleddes av vad utskottet ovan under a hemställt,

c. ge regeringen till känna vad utskottet i övrigt anfört om den allmänna arbetsgivaravgiften.

8. beträffande skogsbilvägsbyggandet inom det inre stödområdet att riksdagen med anledning av motionen 1975:2156 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. beträffande skattesystemet att riksdagen med anledning av motionen 1975:2155 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. beträffande vissa yrkanden om riksdagens uttalanden att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2154 i vad avsåg

- a. mom. 1 om ett program för byggande av förskoleplatser,
- b. mom. 2 om ett specialprogram mot ungdomsarbetslösheten,
- c. mom. 3 om ny inriktning av arbetsmarknadspolitiken,
- d. mom. 4 om statsmedel till jordbruket,
- e. mom. 5 om prisstoppets utvidgning,
- f. mom. 6 om sänkning av den garanterade bostadslåneräntan,
- g. mom. 7 a) om personalkostnaderna vid barnstugorna,
- h. mom. 7 b) om pensionärernas bostadstillägg,
- i. mom. 7 c) om arbetsgivaravgiften för kommuner och landsting,
- j. mom. 8 om skatten på förmögenheter och bolagsvinster,
- k. mom. 9 om arbetstidslagen,

11. beträffande AB Svensk Exportkredit att riksdagen med bifall till regeringens förslag skulle uppdra åt fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti för av AB Svensk Exportkredit upptagna utländska lån intill ett belopp av 350 000 000 kr., jämte ränta,

12. beträffande merkostnader för löner och pensioner att riksdagen med bifall till regeringens förslag till Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. för budgetåret 1975/76 under sjunde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 2 300 000 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken – i vad avsåg hemställan under 1 – av herrar Ekström (s), Knut Johansson i Stockholm (s), Franzén (s), Larsson i Karlskoga (s), Jansson (s), Pettersson i Malmö (s) och Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med avslag på motionerna 1975:2152 mom. 2 och 1975:2151 mom. 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken i vad avsåg utskottets motivering

A. av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Franzén, Larsson i Karlskoga, Jansson och Pettersson i Malmö (samtliga s) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 1 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

B. av herr Hermansson (vpk) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 1 – ansett att utskottets yttrande i vissa delar skulle ha den ändrade lydelse, som i reservationen angivits,

3. beträffande tidpunkten för höjning av det allmänna barnbidraget med 300 kr.

A. av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Franzén, Larsson i Karlskoga, Jansson och Pettersson i Malmö (samtliga s) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:2109 mom. 10 och 1975:2154 mom. 11,

B. av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med anledning av vad reservanten anfört samt med bifall till motionerna 1975:2109 mom. 10 och 1975:2154 mom. 11 skulle anta av reservanten framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1975:153) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag.

4. beträffande bidrag för byggande och drift av daghem och fritidshem i vad avsåg hemställan under 4

A. av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Franzén, Larsson i Karlskoga, Jansson och Pettersson i Malmö (samtliga s) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2153 mom. 2,

B. av herrar Löfgren (fp) och Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. med bifall till motionen 1975:2153 mom. 2 godkänna de i motionen förordade grunderna för statsbidrag till anordnande och drift av förskolor och fritidshem,

b. hos regeringen begära att erforderlig höjning av anslagen till Bidrag till driften av förskolor och fritidshem samt till Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem förelades riksdagen på tilläggsstat,

5. beträffande bidrag för byggande och drift av daghem i vad avsåg utskottets motivering

A. av herr Hermansson (vpk) som – under förutsättning av bifall till utskottets förslag – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanten angiven lydelse,

B. av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Franzén, Larsson i Karlskoga, Jansson och Pettersson i Malmö (samtliga s) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 4 A – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

C. av herrar Löfgren (fp) och Wirtén (fp) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 4 B – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

6. beträffande den utländska upplåningen och kreditpolitiken av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Franzén, Larsson i Karlskoga,

Jansson och Pettersson i Malmö (samtliga s) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

Nr 97

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

7. beträffande utnyttjande av investeringsfonderna för konjunkturutmjämning – i vad avsåg hemställan under 5 – av herrar Ekström (s), Knut Johansson i Stockholm (s), Franzén (s), Larsson i Karlskoga (s), Jansson (s), Pettersson i Malmö (s) och Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:2151 mom. 2, 1975:2152 mom. 1 och 1975:2153 mom. 1,

8. beträffande utnyttjande av investeringsfonderna för konjunkturutmjämning i vad avsåg utskottets motivering

A. av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Franzén, Larsson i Karlskoga, Jansson och Pettersson i Malmö (samtliga s) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 7 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

B. av herr Hermansson (vpk) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 7 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanten angiven lydelse,

9. beträffande särskilt investeringsavdrag m. m. – i vad avsåg hemställan under 6 – av herrar Ekström (s), Knut Johansson i Stockholm (s), Franzén (s), Larsson i Karlskoga (s), Jansson (s), Pettersson i Malmö (s) och Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2151 mom. 3,

10. beträffande särskilt investeringsavdrag m. m. i vad avsåg utskottets motivering

A. av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Franzén, Larsson i Karlskoga, Jansson och Pettersson i Malmö (samtliga s) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 9 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

B. av herr Hermansson (vpk) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 9 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanten angiven lydelse,

11. beträffande arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet – i vad avsåg hemställan under 7 – av herrar Ekström (s), Knut Johansson i Stockholm (s), Franzén (s), Larsson i Karlskoga (s), Jansson (s), Pettersson i Malmö (s) och Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionen 1975:2151 mom. 4,

12. beträffande arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet i vad avsåg utskottets motivering

A. av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Franzén, Larsson i Karlskoga, Jansson och Pettersson i Malmö (samtliga s) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 11 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanternas angivna lydelse,

B. av herr Hermansson (vpk) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 11 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanten angivna lydelse,

13. beträffande skattesystemet i vad avsåg utskottets motivering

A. av herrar Ekström, Knut Johansson i Stockholm, Franzén, Larsson i Karlskoga, Jansson och Pettersson i Malmö (samtliga s) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanternas angivna lydelse,

B. av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanten angivna lydelse,

14. beträffande ett program för byggande av förskoleplatser av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 10 a bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1975:2154 mom. 1 uttalade sig för byggande av 50 000 förskoleplatser årligen under 1975/76–1977/78 med hjälp av statliga kostnadsgarantier och central statlig uppföljning,

15. beträffande ett specialprogram mot ungdomsarbetslösheten av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 10 b bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975:2154 mom. 2 uttalade sig för ett specialprogram för bekämpande av ungdomsarbetslösheten i enlighet med de i motionen angivna huvudlinjerna,

16. beträffande ny inriktning av arbetsmarknadspolitiken av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 10 c bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975:2154 mom. 3 skulle uttala sig för en ny principiell inriktning av arbetsmarknadspolitiken i syfte att bereda arbetshandikappade en meningsfull sysselsättning i produktionsföretag och med löne- och anställningsvillkor i enlighet med dem som gällde för den öppna marknaden och där de anställda tillförsäkrades inflytande över såväl produktionsinriktning som anställnings- och arbetsvillkor samt hos regeringen anhålla om framläggande av förslag till riksmötet 1975/76 i enlighet härmed,

17. beträffande statsmedel till jordbruket av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 10 d bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2154 mom. 4 uttalade sig för att hela det belopp som enligt gällande överenskommelse skulle tillföras jordbruket den 1 juli 1975 erlades av statsmedel,

18. beträffande prisstoppets utvidgning av herr Hermansson (vpk) som

ansett att utskottet under 10 e bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2154 mom. 5 uttalade sig för att det nu gällande prisstoppet utvidgades att omfatta alla dagligvaror.

19. beträffande sänkning av den garanterade bostadslåneräntan av herr

Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 10 f bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2154 mom. 6 uttalade sig för att den garanterade bostadslåneräntan sänktes med en halv procent för flerfamiljshus byggda under åren 1970–1975,

20. beträffande personalkostnaderna vid barnstugorna av herr Hermansson (vpk) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 14 – ansett att utskottet under 10 g bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2154 mom. 7 a uttalade sig för statligt övertagande av personalkostnaderna vid barnstugorna,

21. beträffande pensionärernas bostadstillägg av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 10 h bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2154 mom. 7 b uttalade sig för att ett statligt grundbidrag utgavs för pensionärernas bostadstillägg,

22. beträffande arbetsgivaravgiften för kommuner och landsting av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 10 i bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2154 mom. 7 c skulle uttala sig för att kommuner och landsting befriades från skyldighet att erlagga arbetsgivaravgift samt hos regeringen anhålla om framläggande av förslag härom,

23. beträffande skatten på förmögenheter och bolagsvinster av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 10 j bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2154 mom. 8 skulle uttala sig för en skärpning av skatten på stora förmögenheter och på bolagsvinster samt av regeringen begära förslag härom till 1975/76 års riksmöte.

24. beträffande arbetstidslagen av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 10 k bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:2154 mom. 9 uttalade sig för att lagförslag framlades innebärande 7 timmars arbetsdag med 35 timmars arbetsvecka från och med år 1977 och att 6 timmars arbetsdag med 30 timmars arbetsvecka uppnåddes från och med år 1980,

25. beträffande långtidsbudget av herrar Ekström (s), Knut Johansson i Stockholm (s), Franzén (s), Larsson i Karlskoga (s), Jansson (s), Pettersson i Malmö (s) och Hermansson (vpk) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Jämviktsriksdagen har hittills kännetecknats av att det varit en bred uppslutning kring huvudlinjerna i den ekonomiska politiken. Sedan årets kompletteringsproposition redovisats och oppositionspartiernas motioner väckts fanns det grundad anledning tro att även den här gången skulle riksdagen kunna fatta beslut, bakom vilka huvudparten av dess ledamöter kunde ställa sig. Den konjunkturbedömning som präglade kompletteringspropositionen delas ju i allt väsentligt av de hårda mittenpartierna. Sålunda uttalades i centérpartiets motion att skäl inte föreligger att vidta några mer omfattande stimulansåtgärder, i varje fall inte sådana som tar sikte på att öka den privata konsumtionen, utan ställningstagandet härtill borde anstå till dess större säkerhet vunnits dels om den internationella utvecklingen, dels om verkningarna av det nya löneavtalet. Beredskapen skulle emellertid enligt centerpartimotionen hållas hög även för sådana insatser längre fram. Det finns ingenting i den bedömningen som skiljer sig från vad som har anförts i kompletteringspropositionen.

Jag vill understryka att det i den reviderade finansplanen slås fast att det primära målet för den ekonomiska politiken är den fulla sysselsättningen. Ett bibehållande av den innebär att den ekonomiska politiken måste inriktas på att göra det möjligt för näringslivet att realisera sina investeringsplaner för att därmed öka vår exportvolym i syfte att förbättra handelsbalansen och därmed också den totala bytesbalansen. Därom råder inga delade meningar.

I den reviderade finansplanen presenteras också ett omfattande paket åtgärder som antingen redan genomförts eller kommer att genomföras för att stimulera investeringsuppgången. Företagen får fr. o. m. den 1 juli i år disponera dels arbetsmiljöfonderna, dels de särskilda investeringsfonderna. Dessutom förlängs möjligheterna att utnyttja de reguljära investeringsfonderna till mars månads utgång nästa år. Konjunkturinvesteringar skall dessutom framgent få utnyttjas för investeringar även i maskiner. Härigenom släpps sammanlagt inte mindre än ca 7 miljarder kronor fria för investeringsändamål. Till detta skall fogas att likviditeten hos företagen fortfarande är god. I slutet av mars hade de större industriföretagen med mer än 200 anställda inte mindre än 15,9 miljarder i likvida medel.

Den borgerliga majoriteten vill gå längre än regeringen när det gäller företagens rätt att disponera de reguljära investeringsfonderna. Man kräver att de skall få disponeras fritt även utanför stödområdet. Vi har däremot ansett det önskvärt att samhället inte avskaffar det styrinstrument som prövningen för investeringar utanför stödområdet trots allt utgör. Vi har velat behålla denna för att även i fortsättningen kunna prioritera den industrifattiga glesbygden. För mig är det en gåta att centerpartiet i detta avseende gjort avkall på behovet av att driva en ekonomisk politik som främjar den regionala balansen. Det faktum att man i majoritetsskrivningen på denna punkt tillfogat att man vill "framhålla vikten av

att detta tidsbegränsade fondfrisläpp ej får komma i konflikt med det av statsmakterna fastställda målet angående regional balans" är ju endast en generande dålig brasklapp. Men som fenomen är det tyvärr inget nytt i centerpolitiken att man fastställer storvulna mål utan att vara beredd att bidra till förverkligandet av desamma.

Utskottsmajoriteten har i sin skrivning uttalat sig i kryptiska ordalag om behovet av investeringsavdrag och även av investeringsbidrag. För vår del anser vi att de investeringsstimulerande åtgärder för de fasta investeringarna som jag nu berört utgör ett mycket generöst paket, och vår bedömning är att den önskvärda och nödvändiga investeringsuppgången bör kunna nås utan ytterligare stimulanser. Inte minst bör detta vara möjligt med hänsyn till att kreditpolitiken ju arbetar synnerligen samstämt med finanspolitiken. För att belysa detta, vill jag citera den kommuniké som riksbanken publicerade den 22 maj. Där sägs bl. a. följande:

"Trots en stark uppbromsning av affärsbankernas utlåning, steg affärsbankernas utlåning till industrin" – under 1974 – "med nära 2 1/2 miljarder kronor mot endast 230 miljoner kronor året innan. Också lånen till de mindre företagen (med under 50 anställda) uppvisar en kraftig uppgång – från 240 till 625 miljoner kronor. Samtidigt skedde på kapitalmarknaden en ökning i näringslivets upplåning.

Under 1975 och 1976 sker nu – med stöd bl. a. av höjningen av obligationsräntan – en prioritering av industrins långa upplåning. Emissionskontrollen kommer att inriktas på en ökning av industrins inhemska upplåning under den kommande 12-månadersperioden med 2 000 miljoner kronor i form av obligationslån och lån i institut av typen Industrikredit. Överläggningar med AP-fonden, försäkringsbolagen och affärsbankerna, vilka ägt rum efter beslutet om räntehöjningen, har gett vid handen att denna emissionsverksamhet kommer att kunna genomföras."

Det är självfallet att det föreligger skillnader i uppfattningen om anledningen till det förhållandet att vi i Sverige har haft en ekonomisk aktivitet under 1974 och hittills under innevarande år, som avsevärt skiljer sig från de flesta andra länders. Enligt centerpartiet skulle det vara en traditionell skillnad i fråga om konjunkturförloppet mellan å ena sidan stora industriländer och å andra sidan mindre länder med en stor andel av världshandeln. Jag delar inte den uppfattningen. Jag menar att den höga ekonomiska aktiviteten i Sverige under den senaste tiden varit en följd av den ekonomiska politik som har bedrivits. När lågkonjunkturen i andra länder nådde ett bottenläge så befann vi oss här i landet i en annan konjunkturfas, bl. a. som en följd av att vi åren dessförinnan hade fört en sådan ekonomisk politik att vi kunde sätta in stabiliseringsåtgärder, medan andra länder var tvungna att gå i den motsatta riktningen. Vi hade en valutaserv som gjorde detta möjligt.

Vårt utgångsläge var alltså, när den internationella lågkonjunkturen satte in, ett helt annat än många andra länders. Men det är kanske ing-

enting att strida om f. n. Oppositionen kommer alltså att framhärda i att förneka detta klara faktum.

Centerpartiet brukar ju i olika sammanhang framhålla värdet av att ha deltagit i breda politiska uppgörelser i riksdagen, och därför borde väl centern också nu kunna säga att en följd av dessa uppgörelser har varit att den här fasförskjutningen inte bara uppstått av sig själv utan fastmer blivit det åsyftade resultatet av en konsekvent ekonomisk politik.

I folkpartiets motion uttalas inledningsvis en mycket stor tillfredsställelse över den ekonomiska situationen. Man betonar att den reviderade finansplanen enligt folkpartiets mening är mer realistisk än den som presenterades i januari månad. Vikten av att vi har en hög beredskap över hela det ekonomiska fältet framhålls, och det är ju bara ett understrykande av de synpunkter som anförts i finansplanen. Folkpartiet uttalar vidare, och jag citerar här ordagrant:

”Det är enligt vår mening mycket viktigt att den ekonomiska politiken sköts med mjuk hand. Både överhettning och avmattning i den ekonomiska aktiviteten skall motverkas så fort tendenserna är helt klara.”

Såväl folkpartiet som centerpartiet andas alltså stor osäkerhet om återstoden av det här året och den kommande vintern. Jag upprepar att enligt folkpartiet skall åtgärder sättas in när tendenserna är *helt* klara. Moderaternas förslag om en momssänkning avvisas visserligen nu, men de båda mittenpartierna anser att en sådan åtgärd kan aktualiseras under hösten.

Moderata samlingspartiet har i sin motion alltså föreslagit att vi nu skulle genomföra en momssänkning. Ett uttalande skulle göras av riksdagen, och sedan skulle ett sammansatt finans- och skatteutskott någon gång senare under sommaren kunna besluta. När momssänkningen skulle sättas in och när den skulle upphöra har inte moderaterna någon bestämd mening om, men de säger att momssänkningen i princip skulle vara temporär. Emellertid finns det ju inte några formella möjligheter att låta en s. k. miniriksdag, bestående av skatte- och finansutskotten, fatta sådana beslut, eftersom vi inte har tagit de författningsändringar som är erforderliga.

Moderaterna känner alltid som sin huvuduppgift att svartmåla den ekonomiska situationen i vårt land. ”All right”, säger de många gånger, ”f. n. är det ganska bra”. Och det medgivandet måste de i sanningens namn göra just nu, för svenska folket känner att det är bra f. n. Men det är ju ofta så att man vill bestrida detta faktum i sin iver att svartmåla situationen i landet.

Under vintern och våren har vi sett näringslivets resultat för år 1974, och vi har även vid bolagsstämmorna kunnat avläsa prognoserna för innevarande år – de är inte heller särskilt dystra. Den s. k. miljardklubben, dvs. företag med en omsättning som överstiger 1 miljard, har fått 13 nya medlemmar. Den sammanlagda omsättningen uppgick till 221 miljarder kronor. Fondemissionerna har varit många liksom även utdelningshöjningarna, och att det finns en optimism inför framtiden inom det

svenska näringslivet är helt klart – en optimism som är vida större än vad vi emellanåt brukar få höra av dem som påstår sig företräda näringslivet här i riksdagen. Det framgår väl av att nyemissionerna f. n. ligger på en nivå av ungefär 1 miljard, dvs. ungefär dubbelt så mycket som under tidigare år.

Samtliga tre borgerliga partier har alltså vädrat frågan om momssänkning, men det var endast moderata samlingspartiet som i motionen hade en bestämd uppfattning.

Jag har gång efter annan, efter förra årets riksdagsbeslut om en temporär mervärdeskattesänkning, fått höra att det var nog mest den som medförde alla de positiva resultat som vi kunnat inregistrera i fråga om sysselsättningen och den ekonomiska situationen över huvud taget. Det kan finnas anledning att peka på att enligt den reviderade nationalbudgeten pågår inom finansdepartementets ekonomiska avdelning en särskild undersökning av verkningarna härav. Den undersökningen sker i samarbete med riksrevisionsverket. En slutlig utvärdering beräknas kunna presenteras i samband med den preliminära nationalbudgeten för 1976. Men redan nu kan den intresserade läsaren ta del av det preliminära resultatet. Därvid bör man notera att det var främst de varaktiga varorna som utstattes för kraftiga svängningar i konsumtionen, och att vidare importstatistiken tyder på att konsumtionen fick en omfattning av sådana mått att en kraftig importökning blev erforderlig för att tillgodose den ökade efterfrågan. Det kan vara skäl att notera att vi under tredje kvartalet i fjol fick en fördubbling av importen av t. ex. bilar.

Nu föreställer jag mig att mittenpartierna, som var med om den här tillfälliga momssänkningen, kanske inte sätter så stor tilltro som de borde sätta till vad som anförs i nationalbudgeten – eller kanske rättare sagt bara lätt skummar över de resultat som där preliminärt redovisas. Man kan då kanske i stället hänvisa till att en tidskrift som inte precis står oss socialdemokrater särskilt nära, nämligen *Veckans Affärer*, dragit följande slutsats: "På grund av att de" – alltså momssänkningarna – "främst påverkar konsumtionen av en begränsad typ av varor är det tveksamt om tillfälliga momssänkningar alltid är lämpliga som konsumtionsstimulerande medel. Dessutom gynnar de framför allt konsumenter som har möjligheter att satsa på stora inköp av kapitalvaror." Till detta skulle jag vilja säga att eftersom centern alltid påstår sig eftersträva jämlikhet mer än alla andra partier, så är det förvånande att centern fortsätter med att förbehållslöst i förskott välsigna temporära momssänkningar.

Men det är väl även andra som ifrågasätter momsens som ett medel att stimulera konsumtionen och därmed påverka sysselsättningen. Den ansedda tidskriften *Affärsvärlden* hade i förra veckan en artikel där man som sin bestämda uppfattning anförde att vi inte bör dra alltför stora växlar på erfarenheterna från 1974, om momssänkningens konsumtionsstimulerande effekt.

Herr talman! När det gäller ett borttagande av den allmänna arbetsgivaravgiften säger man i folkpartimotionen endast så här: "I debatten

har bland lämpliga åtgärder nämnts borttagande av den allmänna arbetsgivaravgiften” – punkt och slut. Det är ju bara ett uttalande så där i allmänhet och antyder inte på något som helst sätt att man skulle vara beredd att ägna så mycket som en enda tanke åt att aktualisera en ändring av arbetsgivaravgifterna.

Den del av dessa avgifter som går under benämningen socialförsäkringsavgifter höjdes för år 1976 så sent som den 6 maj i år med ca 4 100 milj. kr. Någon konsekvens i politiken bör man ändå ha rätt att kräva av en opposition. Att endast några veckor därefter sänka avgiftsuttaget, ja, ett sådant förslag trodde vi endast skulle kunna dyka upp hos moderata samlingspartiet men inte hos mittenpartierna, som ändå påstår sig känna ansvar för vad de har varit med om att besluta vid tidigare överenskommelser.

Jag övergår sedan till att kort belysa den ekonomiska situationen sådan som vi på vårt håll uppfattar den – en uppfattning som även mittenpartierna åtminstone tidigare i motioner i stort sett anslutit sig till.

Om jag startar med arbetsmarknadsläget så kan man konstatera att sysselsättningen är högre än någonsin. Enligt arbetskraftsundersökningarna i april var 4 041 800 människor i arbete, vilket innebär en ökning från januari i år med nästan 80 000. Vi har aldrig i detta land vid den här tidpunkten på året haft så många människor i arbete.

Denna ökning av sysselsättningen har varit kontinuerlig under hela året. Arbetslösheten ökade visserligen med inte fullt 5 000 från mars och uppgick i april till 64 500. Samtidigt steg emellertid antalet obesatta platser med närmare 23 000 till drygt 78 300. Det fanns alltså i april 1,2 lediga platser per arbetslös. För oss tyder dessa siffror på att det inte kan vara aktuellt med en generell efterfrågestimulans.

Denna uppfattning stärks om man ser på utvecklingen av den privata konsumtionen. Tillgängliga data tyder på att konsumtionsutvecklingen under de fyra första månaderna stigit kraftigt. Volymmässigt steg den totala detaljhandelsomsättningen med inte mindre än 8 % under första kvartalet. Jag finner detta glädjande med tanke på att konsumtionsökningen ägde rum under en tid när avtalsrörelsen var inne i en besvärlig period. Man hade kunnat befära att detta skulle ha lett till en försiktighet hos konsumenterna med åtföljande nedgång i den ekonomiska aktiviteten. Att så inte skedde tolkar jag som ett förtroende bl. a. för oss som har ansvaret för den ekonomiska politiken, för vår vilja och förmåga att föra en ansvarsfull och resultatriktad politik. Det är allvarligt att nu behöva konstatera att man från mittenpartiernas sida inte velat fortsätta en sådan politik, utan i stället hemfallit till lättsinniga utspel, vilkas konsekvenser man inte torde ha tänkt igenom ordentligt.

Inte minst mot bakgrund av bytesbalansens utveckling är mittenpartiernas avhopp från Haga II-överenskommelsen om finansieringen av statsutgifterna djupt beklagligt. Under de fyra första månaderna i år har vi ett underskott i handelsbalansen om ca 950 milj. kr. Att i detta läge spåda på budgetunderskottet utan att ens räkna på konsekvenserna av

sina krav är inte ägnat att skapa fortsatt förtroende för statsmakternas möjligheter att i ett längre perspektiv bibehålla ekonomisk stabilitet och full sysselsättning.

Att detta underskott torde komma att växa relativt kraftigt när hus-hållen nu erhåller de retroaktiva lönerna är oundvikligt.

Jag vill betona att vi från vår sida ingalunda står främmande för tanken att vidta åtgärder om det skulle visa sig erforderligt fram emot vintern för att hålla uppe och stödja sysselsättningen. Men vad som nu behövs är inte beslut om insatser, utan en utbyggd ekonomisk-politisk handlingsberedskap.

Som vi framhållit i vår reservation har regeringen genomfört en omfattande inventering av möjliga åtgärder inom sysselsättningspolitiken. Det är nödvändigt att dessa åtgärder utformas så att de ger största möjliga sysselsättningseffekt, samtidigt som belastningen på utrikesbalansen minimeras. De skall vidare med kort varsel kunna sättas in i regioner där sysselsättningsstöd behövs. De krav som sålunda måste ställas på presumtiva ekonomisk-politiska åtgärder, ägnade att främja sysselsättningen, motsvaras sannerligen inte av effekterna av en temporär mervärdeskattesänkning. I stället torde olika åtgärder inom arbetsmarknadspolitiken komma att visa sig mera användbara. Här finns också en betydande reserv att tillgå när det gäller beredskapsarbeten. Jag vill understryka att arbetsmarknadsstyrelsens planeringsreserv för nästa budgetår är av storleksordningen 10 miljoner dagsverken.

Stor betydelse i sammanhanget torde också det lagerstöd kunna få som regeringen har beslutat om och som skall tillämpas för ökning av näringslivets lageruppbyggnad från den 1 juli i år.

Om jag så återgår till båda mittenpartiernas grunduppfattningar vill jag påstå att de i stor utsträckning överensstämmer med i finansplanen redovisade uppfattningar. Moderata samlingspartiets motion, vilken som vanligt är innehållsrik och spänner över vida fält, har även den förtjänsten att den utmynnar i fyra konkreta yrkanden. Det kan man sannerligen inte säga om mittenpartiernas motioner. De är mycket begränsade i sin hemställan. Men i texten innehåller de mer eller mindre klart utformade förslag. Det gäller för det utskott som skall ta ställning till dem att söka få en uppfattning om huruvida det verkligen är förslag eller någonting som man kan tänka sig någon gång i framtiden, möjligen i en annan konjunktursituation än den vi nu befinner oss i. Det här sättet, eller kanske rättare sagt rättigheten, att skriva motioner har jag gång efter annan påtalat såväl i finansutskottet som i andra sammanhang.

Jag nämnde tidigare att folkpartiet i sin motion har snuddat vid frågan om den allmänna arbetsgivaravgiften, medan däremot centerpartiet över huvud taget inte har nämnt den alls som någon aktuell åtgärd vare sig nu eller senare under året. Däremot föreslog moderata samlingspartiet redan i januari ett borttagande av den allmänna arbetsgivaravgiften inom det s. k. inre stödområdet från den 1 juli i år. Och i den motion som moderaterna nu har väckt i anslutning till kompletteringspropositionen

har det kravet upprepats. Det är intressant att konstatera det resonemang som moderaterna för när det gäller att ta ställning till antingen en sänkning av arbetsgivaravgiften eller en momssänkning. Förmodligen skulle man väl innerst inne vilja förorda båda delarna.

En sänkning av arbetsgivaravgiften påstås ha positiva effekter på den externa balansen. Det har däremot enligt moderaterna inte momssänkningen på samma sätt. Men eftersom just arbetsgivaravgifterna har spelat en roll i avtalsförhandlingarna anser man en sänkning av dessa avgifter vara mindre lämplig. Ja, det kan man förvisso säga, eftersom just arbetsgivaravgifterna vare sig vi kallar dem för allmän arbetsgivaravgift eller socialförsäkringsavgift ju i hög grad har spelat en roll när det gäller det lönepåslag som arbetarna har kunnat få ut vid avtalsförhandlingarna. När sedan avtalsförhandlingarna är genomförda skulle på politisk väg en sänkning av arbetsgivaravgifterna genomföras. Och hur det skulle uppfattas på arbetstagarhåll tycks t. o. m. moderata samlingspartiet begripa sig på. Men att nu arbetsgivaravgifterna ändå kommer med i finansutskottets borgerliga majoritets förslag är inte bara från denna synpunkt utan även från många andra i högsta grad överraskande.

Under återopande av ett eventuellt kommande besvärligt konjunkturläge för Sverige gör nu finansutskottets majoritet en attack mot arbetsgivaravgiften – eller löneskatten som man så gärna talar om – på förslag som ursprungligen kommer från moderata samlingspartiet. Det har sitt intresse att konstatera, att det plötsligt har blivit angeläget att fatta beslut om att genomföra delar av moderaternas förslag – vars ekonomiska och administrativa konsekvenser är dolda i dimma – vid en tidpunkt när efterfrågan på arbetskraft ökar kraftigt även i de aktuella delarna av landet. Mellan mars och april i år steg antalet lediga platser i skogslänen med mer än 50 %. Det kan också vara intressant att konstatera, mot bakgrund av att centerpartiledaren Fälldin när finansutskottets ställningstagande bekantgjordes i massmedia framhöll att om de borgerliga partierna nu återigen kommit på samma linje i den ekonomiska politiken, så skall denna fortsättningsvis bygga på mittenpartiernas grund. Redan början av den enigheten, som nu har redovisats i det här betänkandet – om det nu är en början; därom vet vi för dagen platt intet – visar någonting helt annat. Det var när moderaterna fick komma med som mittenpartierna skrev ett utskottsbetänkande som såg ut som det nu gör.

Därmed övergår jag, herr talman, till att närmare kommentera vad som har hänt vid handläggningen av detta ärende i finansutskottet. Jag kan då inte underlåta att allra först framhålla att jag fann det överraskande att den centerpartistiske utskottsordföranden inte visade intresse för att inleda något förberedande resonemang om den utformning som betänkandet borde få, med hänsyn till att relativ samstämmighet ändå råder mellan centerpartister och socialdemokrater när det gäller den konjunkturbedömning som bör ligga till grund för ekonomisk-politiska åtgärder just nu. Nej, han lät utforma ett utkast till betänkande på helt borgerlig

linje och tydligen också med ambitionen att fånga in moderaterna i en gemensam skrivning. Och de moderata ledamöterna var säkerligen inte nödbedda, eftersom deras strävan är att komma in igen i gemenskapen med mittenpartierna och givetvis, med den taktiska skicklighet som de besitter, även påverka utskottsskrivningen och förslagen. Jag förstår nu så här efteråt att folkpartiet i hög grad motvilligt fått finna sig i den här trealliansen.

Jag förstår också hur meningslöst det var att jag tog kontakt med företrädare för de båda partierna, den kontakt som från början utskottets ordförande borde ha tagit, för att efterhöra vilka möjligheter som kunde tänkas föreligga till att även denna gång åstadkomma en så bred majoritet som möjligt i finansutskottet. Men jag upptäckte ganska snart att man inte lyssnade så noga på mina synpunkter, och nu efteråt är jag helt på det klara med att de borgerliga partierna ganska snart hade bestämt sig för att nu börja skapa bilden av ett samstämmigt borgerligt alternativ till regeringspolitiken. Det var den uppfattning jag fick under överläggningarna. Vilken uppfattning jag kommer till i dag får väl dagens debatt visa.

Moderata samlingspartiet köpte in sig i den borgerliga gemenskapen genom att biträda mittenpartiernas förslag om en tidigareläggning av barnbidragshöjningen. Därmed desavouerade moderaternas representanter i finansutskottet sin representant i socialutskottet, som tidigare uttalat att en sådan åtgärd inte nu borde beslutas.

Jag sade att man köpte in sig. Men man fick mycket med. Vad fick man med? Jo, arbetsgivaravgiftens sänkning, som man hade tagit upp i sin motion, och dessutom frågan om investeringsavdrag och/eller investeringsbidrag.

Jag fick ganska snart besked om att en höjning av barnbidragen från den 1 oktober med 75 kr. enligt mittenpartiernas uppfattning var en central fråga när det gällde att klara en eventuell konjunkturnedgång under fjärde kvartalet. Det är intressant att mittenpartierna ser den fortsatta utvecklingen i kvartalsperioder. Tredje kvartalet kommer att bli ljusst i ekonomiskt avseende för svenska folket. Under de närmaste månaderna kommer de retroaktiva lönerna och därefter de fortsatta resultaten av avtalsrörelsen. Men den 30 september i år kommer dessa effekter tydligen att upphöra. För att rädda konsumtionen måste en höjning av barnbidragen med 75 kr. ske redan den 1 oktober. Därmed stimuleras den privata efterfrågan under vinterhalvåret!

Vi har tidigare varit överens om att höja barnbidragen med 300 kr. per år fr. o. m. den 1 januari 1976. Borde då inte det kunna anses vara till fyllest i detta ovissa läge? Måste verkligen beslut om en tidigareläggning tas nu, den 30 maj? Finns det tillräckligt bärande motiv för det här? Ja, tydligen – för den borgerliga majoriteten finns det tillräckligt bärande motiv. 140 miljoner kostar det. Därmed ökas budgetunderskottet. I debatten har nu påståtts att vi socialdemokrater skulle ha avvikit från den överenskommelse som fått beteckningen Haga II. Det påståendet

är felaktigt, och jag vill erinra om vad som anfördes i betänkandet nr 1 i år från finansutskottet, där vi framhöll att beredskapsplanen skall omfatta dels åtgärder som har till syfte att stimulera investeringar inom näringslivet, dels insatser som möjliggör för kommunerna att behålla men även förbättra sin service inom vårdområdet, dels också insatser som har till ändamål att stödja den privata konsumtionen. Beträffande detta sistnämnda anfördes då att dit kunde räknas en tidigareläggning av höjningen av barnbidraget men att den då skulle vara grundad på konjunkturpolitiska skäl.

Vi har yrkat avslag på majoritetens förslag. Vi är väl medvetna om att detta vårt ställningstagande kommer att bli det stora slagnumret i oppositionspartiernas förkunnelse under den allra närmaste tiden. Jag kan emellertid försäkra att vi på vår sida kommer att presentera en redovisning av alla de utgiftshöjande och inkomstminskande förslag som oppositionen under den här riksdagssessionen med eller utan lottens hjälp genomdrivit. Vi kommer att tala om för svenska folket vad detta betyder för underskottet i vår budget och hur det även påverkar lånebehovet på andra områden inom samhället, t. ex. mindre och medelstora företag, som borgerligheten alltid hävdar är missgynnade på den svenska kreditmarknaden. De låtsas emellertid som om kreditmarknadens resurser skulle vara obegränsade, även om de mycket väl vet att så inte är fallet och att under senaste tiden både stat, näringsliv och kommuner varit tvungna att gå ut på den internationella lånemarknaden i en omfattning som kanske redan varit alltför omfattande.

Nu säger man inom oppositionen: Vi får alltid från regeringspartiet höra att när vi i oppositionen för fram förslag så kräver ni av oss inkomsttäckning genom nya skatter, avgifter eller inkomstförstärkningar på annat sätt. Men när regeringen för fram sina propositioner om reformer ställs inte samma krav. – Jag skulle nog vilja råda er att sluta upp med det resonemanget. Det är icke något försvar för den ekonomiska politik som ni anser er ha rätt att bedriva. Det faktiska förhållandet är ju att ni i regel godtar regeringens förslag, men ovanpå dessa förslag kommer ni med påspädningar, som mången gång inte är av ringa art. Det är där ni borde känna ert ansvar för landets ekonomi. Förhållandet vore helt annorlunda, om ni presenterade alternativ till reformerna, men det gör ni sällan. Ni kombinerar regeringens förslag med de utgiftshöjningar eller inkomstminskningar som blir en följd av era förslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga de reservationer där mitt namn förekommer.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! I finansutskottets betänkande finns det en sats som är utomordentligt avslöjande. Socialdemokraterna och de borgerliga partierna är helt överens om den. Denna sats ställer i blyxtbelysning de olika betraktelsesätt som finns på samhällsekonomin och hela samhällsutvecklingen. Bakgrunden är följande: Det finns som alla vet ett mycket

starkt behov av mera barnstugeplatser och bättre barnstugeplatser. Vänsterpartiet kommunisterna har föreslagit att man skall anta en plan för en utbyggnad på detta område. Planen bör sikta på att snabbt häva de värsta bristerna på både det kvantitativa och det kvalitativa planet. Den bör ha målsättningen 50 000 nya platser under vart och ett av de närmaste tre åren. För att möjliggöra denna utbyggnad bör staten överta personalkostnaderna vid barnstugorna.

Om detta förslag säger socialdemokraterna och de borgerliga partierna i ett gemensamt uttalande: "Då det enligt utskottets bedömning inte föreligger samhällsekonomiskt utrymme för en så snabb och omfattande satsning på barnomsorgen avstyrker utskottet att riksdagen gör de i motionen begärda uttalandena."

Hur mycket kostar det då att genomföra vpk:s krav om utbyggnad av barnstugorna? Utskottet redovisar en beräkning enligt vilken den totala kostnaden för programmet skulle uppgå till ca 3 miljarder kronor varav på staten 700 milj. kr. För en sådan utgiftsökning skulle det alltså enligt socialdemokraterna och de borgerliga partierna inte finnas "samhällsekonomiskt utrymme"! Denna uppfattning är, som jag redan framhållit, utomordentligt talande. Man måste ställa följande frågor för att belysa den saken.

Hur många hundra miljoner kostar de nya bidrag och lättnader som de borgerliga partierna nu med lottens hjälp vill genomdriva till de kapitalistiska företagen? Vad kostar alla de bidrag och subventioner till det privata näringslivet som redan finns och som socialdemokrater och borgerliga är överens om? Hur många miljarder kostar militären? Hur mycket har de stora förmögenheterna ökat under de senaste åren? Hur många miljarder har spekulanterna på aktiebörsen tjänat? Hur stora vinster har de stora tomt- och markägarna gjort på markvärdestegringen under de senaste åren? Vad kostar all den produktion man inte bara tolererar utan direkt uppmuntrar av skräpvaror och allsköns artiklar som bara kan säljas med "mördande reklam"? Hur stora är bolagsvinsterna?

För allt sådant anser de borgerliga partierna och till största delen också socialdemokraterna att det finns "samhällsekonomiskt utrymme". Men när vpk kräver att man skall bygga 50 000 daghemsplatser om året då hotas tydligen samhällsekonomin av sammanbrott. När man kräver att barnens rättigheter skall garanteras då räcker plötsligt inte produktionen till. Är det verkligen någon som tror på detta?

Sanningen är ju i stället att de borgerliga partierna liksom socialdemokratin i regeringsställning i ord kan tala om behovet av en bättre barnomsorg. Men när det gäller att omsätta orden i handling då säger ni stopp. Då vill ni inte vara med. Då skyller ni på "det samhällsekonomiska utrymmet". Er ståndpunkt innebär bara att ni anser höga bolagsvinster, förmögenhetsökning, spekulationsvinster på fondbörsen, höga militärutgifter och nya bidrag till storbolagen vara viktigare än en utbyggnad och förbättring av daghemmen. Wallenberg och Viggen är viktigare än barnens intressen – det är er ståndpunkt.

Man försöker att skapa dramatik omkring denna debatt genom att knyta ihop den med frågan om extraval till riksdagen. Man kommer att skriva och tala mycket om lottdragningar och deras resultat. Men den verkliga dramatiken finns inte här. Den verkliga dramatiken finns i städerskornas, skogsarbetarnas och renhållningsarbetarnas strejkaktioner. Den finns i de aktioner för fler och bättre barnstugor som engagerar allt flera människor. Den finns i den opinionsrörelse mot en utbyggnad av kärnkraften som inte kommer att avstanna efter riksdagsbeslutet, utan i stället växa sig allt starkare. Den finns i den lokala kampen ute på arbetsplatserna, i hyresgästernas aktioner mot hyreshöjningarna och i protesterna mot de stigande priserna. Dessa protester, denna rörelse, måste för att ge varaktiga resultat vända sig mot det som är det gemensamma i regeringens och de borgerliga partiernas politik, nämligen tron på att välförstånd kan byggas på det kapitalistiska näringslivet, på de stora, privata, kapitalistiska företagen.

Med välförstånd menar jag då inte en hög produktion av vilka varor som helst, vilka ger kapitalet profit. Jag menar ett verkligt välförstånd för de arbetande människorna: rätt för alla till ett meningsfullt arbete, trygghet i jobbet och trygghet i inkomsten, garantier för att löneökningarna inte äts upp av pris- och hyresstegringar, god arbetsmiljö som inte innebär hälsorisker för de arbetande, en till sex timmar förkortad arbetsdag som motverkar förlitningen och ger alla en bättre chans att utveckla sina mänskliga relationer, avgörande inflytande för dem som nu kallas anställda men som borde benämnas de skapande krafterna över företagen och över hela samhällsekonomin.

Att genomföra allt detta är en fråga om kamp som ligger inom och som är en direkt fortsättning av arbetarrörelsens traditioner. Men skall detta genomföras kan man inte nöja sig med att sitta och försöka administrera det kapitalistiska näringslivet så att det blir så litet ineffektivt som möjligt. Då kan man inte utgå från uppfattningen att vad som är bra för de kapitalistiska företagen också är bra för lönarbetarna och samhället. Då krävs det i stället en medveten och långsiktig politik för att bryta kapitalets grepp över ekonomi och samhällsliv.

En del grupper och partier tycker att det är fel att tala om kapitalism i motsättning till socialism. De vill bara resonera om reformpolitik. Att sköta ekonomin betraktar de som en rent teknisk fråga, där det bara gäller att ha de rätta insikterna för att säkra full sysselsättning och prisstabilitet. Äganderätt och makt betraktar de som något ovidkommande för det ekonomiska förloppet.

Ekonomer med den inställningen fanns redan i förra århundradet. Då kallades de med rätta för vulgärekonomer. Det finns ingen anledning att ändra den benämningen. Det går nämligen inte att skilja ut ekonomin från politiken. De som försöker inbilla oss att arbetslösheten varaktigt kan utrotas och inflationen helt stoppas i det kapitalistiska systemet försvaret i själva verket bara detta system.

Man kan rikta uppmärksamheten på olika avsnitt när man diskuterar

den ekonomiska utvecklingen och den ekonomiska politiken. När det gäller vad som hänt de senaste åren vill vi från vpk:s sida framför allt kritisera den förskjutning som ägt rum i fördelningen av inkomster och förmögenheter. Den har gynnat bolagen och de stora kapitalägarna. Den har missgynnat lönarbetarna, pensionärerna och de små företagen. De stora förmögenhetsägarna har kraftigt ökat sina kapital. Spekulationen i aktier, mark och andra sakvärden har inneburit stora inflationsvinster. Det är en begränsad grupp i samhället som gjort dessa vinster. De har inte snutits ur näsan eller ramlat ned från himlen. De har skett på bekostnad av att andra grupper fått se sin andel av inkomsterna och förmögenheterna i samhället minskad.

De stora bolagen har kunnat notera kraftigt ökade vinster under de senaste åren. Dessa har heller inte skapats ur luften. Ökningen av profitterna har skett på bekostnad av lönerna, eftersom bägge tas ur ett gemensamt produktionsresultat. Enligt LO:s beräkningar var förhållandet mellan löner och driftöverskott i företagen i den s. k. konkurrensutsatta delen av näringslivet under 1960-talet som 70 till 30. Men under de år som förflutit av 1970-talet har förhållandet varit 60 till 40. Det betyder att det under de senaste åren skett en kraftig omfördelning till kapitalets förmån.

Arbetarrörelsen kan självfallet inte godta detta. Det är mot bakgrunden av denna utveckling man måste se den växande irritationen på arbetsplatserna, kraven på en mera aktiv lönepolitik och de inom flera områden uppflammande strejkerna. Arbetsköparnas påstående att lönehöjningar skapar inflation måste mot denna bakgrund bemötas med förakt. Det är ju i stället monopolens spekulationer och prisuppdrivande politik som verkar som bensin på inflationsbrasan. Om lönarbetarna lyckas återerövra vad de förlorat ökar det inte inflationstrycket, utan minskar det i stället. Lönarbetarnas kamp för en bättre fördelning av produktionsresultatet är alltså samtidigt en kamp mot inflationen.

Det finns hos regeringen f. n. en stor förnöjsamhet över den ekonomiska utvecklingen. Man pekar på den ökade sysselsättningen. Man pekar på de s. k. konjunkturutsikterna och menar att dessa innebär goda förutsättningar för det närmaste året. Man pekar på att prisstegringen inte är riktigt lika hög som i vissa andra länder.

Allt detta låter sig naturligtvis sägas. Inom ramen för kapitalismens ekonomiska system upplever det svenska näringslivet just nu en relativ högkonjunktur. Det är möjligt att den kan bevaras en tid framåt. Det är också möjligt att prisstegringen blir någon procent lägre än förra året. Men innebär verkligen detta att de ekonomiska utsikterna på något längre sikt ger anledning till finansministerns stora optimism? Det finns en stark kvarvarande arbetslöshet trots högkonjunkturen. Den drabbar särskilt ungdomen. Många ungdomar som vill ut i arbete har svårt att få en meningsfull sysselsättning. På många platser finns det fortfarande stora svårigheter för kvinnorna att komma ut på arbetsmarknaden. De många ur den s. k. öppna arbetsmarknaden utslagna har ingen chans

eller har mycket svårt att komma igen. Och inom överskådlig tid hotar en ny ekonomisk kris med växande arbetslöshet.

Och prisstegringarna? Skall det verkligen vara en källa till förnöjsamhet och optimism hos en regering när prisstegringen under ett år beräknas till "bara" 10–12 %? Det är inte många år sedan något sådant betecknades som rekordinflation. Men med den växande inflationen och med den växande permanenta arbetslösheten har det på vissa håll skett en nedprutning i de politiska kraven och värderingarna. Det är farligt om man på det viset vänjer sig vid att acceptera en viss bestående arbetslöshet och en permanent inflation som något naturligt och ofrånkomligt. Målsättningen om full sysselsättning och ett fast penningvärde måste upprätthållas. Men då måste man också ta konsekvenserna och kämpa för en ekonomisk ordning som kan förverkliga dessa målsättningar.

Det finns alltså stora, nödvändiga uppgifter att lösa för de partier som vill företräda lönarbetarklassens intressen. Skall arbetarrörelsen i det läget nöja sig med lotteriparlamentarismen, eller skall man ta chansen att genom ett nyval skapa en fast majoritet för en långsiktig politik i folkflertalets intresse? Vänsterpartiet kommunisterna har alltsedan valutslaget 1973 hävdat den senare ståndpunkten. Socialdemokratin har i stället försökt att regera med hoppande majoriteter och under den senaste tiden alltmera knutit sina förhoppningar till ett mer eller mindre fast samarbete med ett av eller bägge mittenpartierna.

Så kom de överenskommelser till som av massmedia brukar kallas Haga I och Haga II. Det skulle vara en överdrift att påstå, att dessa avtal med borgerliga partier framkallade någon entusiasm i de djupa socialdemokratiska leden. Även inom regeringen och i den socialdemokratiska riksdagsgruppen torde förtjusningen ha varit begränsad. Men man såg avtalen som något ofrånkomligt för att klara regeringsarbetet fram till det ordinarie valet i september 1976.

Även s. k. resonemängsaktenskap förutsätter väl en viss grad av uppriktighet och trofasthet. För utomstående är det en muntrande läsning att nu ta del av vad t. ex. herr Helén sade i tidigare debatter här i riksdagen om den fulla innebörden av samarbetet på Haga och i kanslihuset och den djupa ansvarskänsla med vilken folkpartiet ordnade en fast rege- ringskurs. För de inblandade är läsningen av samma stycken kanske mera vemodig och gråtmild. Känslorna ändras snabbt. Folkpartiet går ur famn i famn. I går tillsammans med socialdemokraterna, i dag tillsammans med moderaterna. Kan det ge respekt?

En viktigare fråga är hur många gånger socialdemokraterna skall behöva upptäcka att de borgerliga partierna inte är att lita på som samarbetspartner innan de drar de riktiga slutsatserna.

Vår grundläggande uppfattning om den ekonomiska politiken är att kapitalismens kristendenser inte i längden kan dämpas och ännu mindre övervinnas genom stöd till kapitalet. De kan effektivt bekämpas bara i strid mot kapitalet och övervinnas sedan profithushållningen ersatts med en socialistisk planhushållning. Det betyder att andra värderingar

än utsikten till största möjliga vinst skall bestämma produktionen. Det måste vara den ekonomiska politikens huvuduppgift att bidra till att bana väg för en sådan samhällsomvandling. Vänsterpartiet kommunisterna har i många sammanhang anvisat de nödvändiga beståndsdelarna i en sådan politik. Den kan bli verklighet endast genom att de arbetande människorna tar upp kampen för sina intressen.

Vårt parti reser följande omedelbara krav som delar i en ekonomisk politik i folkflertalets intresse:

Vi vill ha en förbättrad barnomsorg. Ett program för utbyggnad av förskolan bör snabbt göras upp och konsekvent fullföljas. Det bör ha målsättningen 50 000 nya barnstugeplatser under vart och ett av de närmaste tre åren. Därefter måste utbyggnaden fortsätta. Staten bör överta de avgörande kostnaderna.

Vi vill ha beslutsamma åtgärder mot ungdomsarbetslösheten. Medan utredningar görs har tiotusentals ungdomar svåra problem därför att de inte kan få något arbete. Åtgärderna mot ungdomsarbetslösheten måste sättas in omedelbart. Uppsökande verksamhet från arbetsmarknadsmyndigheterna, medvetet skapande av nya sysselsättningstillfällen för ungdomen, framför allt inom stat och kommun, en offensiv utbildningspolitik och anslutning av den arbetslösa ungdomen till socialförsäkrings-systemet är några åtgärder.

Vi vill ha en arbetsmarknadspolitik som genomför parollen rätt till meningsfullt arbete åt alla. Viktigt är att samma löne- och anställningsförhållanden som gäller på den öppna arbetsmarknaden skall råda också vid s. k. skyddat arbete. De som blivit utslagna och bereds utbildning och sysselsättning genom arbetsmarknadsmyndigheterna skall i ställning vara likvärdiga med andra arbetande. Det kräver en annan och högre målsättning för arbetsvård och skyddat arbete.

Vi vill utveckla en effektiv kamp mot prisstegringarna. Prisstoppet bör utvidgas att gälla alla dagligvaror. Livsmedelspriserna måste framför allt hållas nere. Där är vårt huvudkrav slopande av moms på maten i förening med skärpt kapitalbeskattning. Subventionerna på vissa baslivsmedel kan ses som ett svar på detta krav. Nu vill regeringen gå ifrån linjen att subventionera bort hela prisstegringen på dessa varor. Vi anser att man bör hålla fast vid denna linje. Annars blir det betydande pris-höjningar på maten.

Vi kräver sänkning av hyrorna. Lågränta och en statlig bostadsbank är därvid alltså huvudkrav när det gäller finansieringen av bostadsbyggandet. Men för att snabbt få ner hyreskostnaderna, särskilt i nyproduktionen, föreslår vi att den garanterade bostadslåneräntan skall sänkas med en halv procent för flerfamiljshus byggda under åren 1970–1975. Detta är nödvändigt inte minst som en rättvis åtgärd för dem som har hyreslägenheter, jämfört med boende i andra bostadsformer.

Vi anser det tvingande nödvändigt med lättnader för kommunerna. Deras ekonomiska situation har förvärrats bl. a. också genom de höjda arbetsgivaravgifterna. De kan inte såsom de privata arbetsköparna kompensera sig för dessa. Våra krav är:

1. Statligt övertagande av personalkostnaderna vid barnstugorna.
2. Statligt grundbidrag för pensionärernas bostadstillägg.
3. Befrielse för kommuner och landsting från allmän arbetsgivaravgift.

Vi kräver skärpt beskattning av stora förmögenheter och bolagsvinster. Bakgrunden är vad jag redan skildrat om den starka ökningen av kapital och kapitalinkomster. Skattepolitiken är inget effektivt instrument, men man måste utnyttja det så långt det går för en progressiv fördelningspolitik. Det är nödvändigt att skärpa skatten på stora förmögenheter. Det är också nödvändigt att skärpa skatten på bolagsvinster, samtidigt som avskrivningsreglerna ändras så att företagen tvingas ta fram sina vinster till beskattning.

Vi vill en omedelbar förkortning av arbetstiden till sju timmar per dag och att man därefter går vidare, så att sex timmars arbetsdag kan vara genomförd 1980. Motiven för detta är kända för alla. Knappast någon talar i dag mot sex timmars arbetsdag. Men det avgörande är ju vilken ställning man tar till konkreta förslag i denna sak. I den omröstning som så småningom följer får vi på nytt tillfälle att konstatera vilka partier som är för en kortare arbetsdag och vilka som är emot.

Vi kräver slutligen att fjärde AP-fondens medel helt skall brukas för att starta och utveckla statliga industrier. De medlen får inte som hittills användas för att späda på vissa privata storföretags kapitaltillgångar.

Detta är ett program som borde kunna vinna hela arbetarrörelsens stöd. Med ett sådant program kommer vänsterpartiet kommunisterna att gå ut om det blir val i år. Med det går vi ut för att – val eller inte val – söka mobilisera folkflertalet till kamp för en progressiv arbetarpolitik. Den har uttryckts i de reservationer som vpk lämnat till finansutskottets betänkande, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till samtliga dessa reservationer.

Herr ÄSLING (c):

Herr talman! Finansutskottet kunde i sitt betänkande nr 1 i år, som behandlades i kammaren den 12 mars, fastslå att det råder utbredd enighet om de centrala målen för den ekonomiska politiken. Dessa definierades i finansplanen som full sysselsättning, snabb ekonomisk tillväxt, jämnare inkomstfördelning, rimlig prisstabilitet och balans i utrikesbetalningarna. I dessa mål innefattas liksom tidigare kravet på bättre regional balans. Finansutskottet förordade att riksdagen skulle ställa sig bakom denna formulering av målen för den ekonomiska politiken, vilket också skedde.

Det betänkande från finansutskottet som nu behandlas grundas på samma målsättning för den ekonomiska politiken. Det råder fortfarande enighet om stora och centrala avsnitt i den ekonomiska politiken. De krav på konkreta åtgärder för att säkra den höga sysselsättningen som framfördes i betänkande nr 1, som även innefattade den s. k. Haga II-uppgörelsen, fullföljs nu av majoriteten i detta betänkande. Att sedan konstellationen i utskottet bakom majoritetsbetänkandet denna gång är en annan än i mars kan inte undanskymma det faktum att det går en

rak och konsekvent linje genom majoritetsinriktningen i de två betänkandena. Jag skall inte nu spekulera över varför socialdemokraterna återgått till sin tidigare passiva attityd i stabiliseringspolitiken. Den svarar emellertid, som jag ser det, illa mot de aktuella kraven på den ekonomiska politiken.

Herr Ekström har här inledningsvis tagit upp centerns partimotion och ifrågasatt dess uppläggning. Jag vill inledningsvis betona att eftersom regeringen i sin kompletteringsproposition liksom i finansplanen drar upp allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken – något som vi inte ifrågasätter att den skall göra – må det också vara oppositionens sak att på lika villkor ange sin syn. Det är därför centerns partimotion till kompletteringspropositionen fått den karaktär den har.

Herr Ekström betonade att här finns stora likheter. Ja, det är riktigt, men det finns en väsentlig skillnad mellan centern och regeringen, nämligen att centern förordar en aktivare konjunkturpolitik.

Herr Ekström talar i sammanhanget också om lättsinnigt utspel, att vi från majoritetens sida späder på ett redan stort underskott i statsbudgeten. Budgeteffekten av det förslag som finansutskottets majoritet framlägger är 225 milj. kr. på det aktuella budgetåret. Jag finner, mot den bakgrunden, att vad som är lättsinnigt, om något är det, i så fall är herr Ekströms sätt att argumentera. De övriga konjunkturpolitiska aktiviteter som förordas är ju knutna till konjunkturförloppet och också i väsentlig utsträckning till regeringens vilja och förmåga att handla och i tid sätta in åtgärder för att stimulera den ekonomiska politiken.

Den höga sysselsättningen i vårt land kan – dess värre – befaras vika mot vintern. Den internationella konjunkturavmattningen kan då komma att leda till påfrestningar och sysselsättningssvårigheter i vissa sektorer av svenskt näringsliv. Den ofördelaktiga utvecklingen av de västliga industriländernas bytesbalansunderskott har lett till en anmärkningsvärd återhållsamhet med importen och detta i sin tur har resulterat i att bytesbalansunderskotten blivit mindre än väntat. De stora OECD-länderna har t. o. m. under första kvartalet i år fått ett visst överskott i sin samlade bytesbalans – att jämföra med ett underskott på ca 20 miljarder dollar i fjol. Samtidigt har emellertid andra länder, de mindre OECD-länderna och u-länderna, kunnat notera en fortsatt ogynnsam utveckling av bytesbalanserna. Detta tillsammans gör att det enligt vår bedömning inte går att räkna med någon ökning av världshandeln mellan 1974 och 1975.

Herr Ekström överraskade mig i det sammanhanget med att konstatera, att det egentligen inte råder några olikheter mellan stora och små länder i detta avseende och att skillnaden mellan Sverige och övriga nationer skulle bero på en fasförskjutning i den svenska konjunkturen. Det är visserligen riktigt, men problemet i den svenska ekonomiska politiken under 1970-talet har ju varit att också bringa den ekonomiska politiken i fasöverensstämmelse med konjunkturutvecklingen.

När avtalsuppgörelserna nu i stort sett är genomförda kan man också

överblicka de ekonomiska konsckvenserna. Eftersom staten i hög grad agerade på arbetsgivarsidan, har också det politiska ansvaret för årets avtalsuppgörelse markerats. Ökningen av lönerna för innevarande år kommer att ligga 2 à 3 procentenheter högre än den som förutsågs i den reviderade finansplanen och som ansågs vara samhällsekonomiskt acceptabel. Detta ger naturligtvis ett ganska betydande ökat köpkraftstillskott men också en ökning av produktionskostnaderna, som kan väntas slå igenom i prisutvecklingen. Den progressiva effekten i skattesystemet, ytterligare prisökningar och en viss sparandeökning gör att det emellertid är sannolikt att den reala konsumtionsökningen av detta extra tillskott stannar vid en halv procent. Effekten av avtalsuppgörelsen blir också att nationalbudgetens prognos beträffande konsumentprisstege- ringen sannolikt får revideras från 8-9 % enligt propositionen - den anges f. ö. i den socialdemokratiska reservationen nr 2 A helt tvärsäkert till 8 % - till 10 à 11 %.

Av betydelse här blir naturligtvis också den omständigheten att de retroaktiva löneutbetalningarna, som innefattar ett extra köpkraftstillskott om kanske inemot 1,5 miljarder kronor, kommer att utbetalas omkring halvårsskiftet medan prisstege- ringarna får väntas ske mera successivt under året. Det innebär att en stor del av hushållens realinkomstökning kommer att koncentreras till tredje kvartalet medan däremot den fortsatta prisuppgången kan väntas reducera realinkomststege- ringens effekter under fjärde kvartalet. Detta är motivet till att utskottsmajoriteten utnyttjat det mandat riksdagen gav finansutskottet i samband med behandlingen av dess betänkande nr 1 och föreslagit, att höjningen av barnbidraget skall ske redan från den 1 oktober. På detta sätt får barnfamiljerna en viss kompensation för den väntade kraftiga prisstege- ringen. Med tanke på den kraftiga köpkraftpåspädningen i sommar finns det därutöver inget utrymme för någon ytterligare konsumtionsstimulans.

En eventuell sänkning av mervärdeskatten i framtiden får bli beroende av den fortsatta konjunkturutvecklingen, och därvid naturligtvis i första hand den som äger rum till hösten-vintern. En sådan sänkning kan då vara en åtgärd som bör övervägas. Det råder nu ändå en ganska utbredd enighet om att försöket med sänkningen av mervärdeskatten i fjol var en lyckosam åtgärd ur konjunkturpolitisk synpunkt. I finansplanen och i den reviderade nationalbudgeten presenteras vissa preliminära resultat av erfarenheterna från den temporära mervärdeskattesänkningen. Den konklusion man där drar, och den citerar även de socialdemokratiska reservanterna, är att konsumtionsstimulansen också i betydande utsträck- ning, som det heter, gällt importerade varor. Man kan ju knappast vänta sig att en momssänkning påverkar också konsumtionsmönstret, och na- turligtvis kommer på motsvarande sätt även det köpkraftstillskott som avtalsrörelsen medför att innebära ett läckage av valuta i form av im- porterade varor och kanske också semesterresor till soliga latituder. Men vad vill socialdemokraterna och regeringen göra åt detta faktum?

Mervärdeskatten har alltså sin roll i arsenalen av konjunkturpolitiska

medel, även om man i dag inte kan använda detta redskap.

Den kommunala ekonomin har tillmätts en central roll i det nuvarande ekonomiska läget. Överenskommelsen om kommunalt skattestopp var en komponent i det paket som underlättade avtalsrörelsen. Redan i samband med förhandlingarna om det kommunala skattestoppet framförde centerens representanter i Kommunförbundets styrelse kravet på ett ökat statligt engagemang i den kommunala barnomsorgen. Finansministerns hållning var då avvisande. I kompletteringspropositionen aviseras dock nu förhandlingar med Kommunförbundet om ökade insatser på barnomsorgens område från statens sida. Även om intresset förefaller litet sent påkommet hälsar vi det med tillfredsställelse, eftersom detta är en sektor som måste bli föremål för ökad uppmärksamhet.

Finansministerns ambition att bli klar med dessa förhandlingar till budgetpropositionens framläggande i början av 1976 bör enligt vår uppfattning höjas, så att resultatet av förhandlingarna föreligger redan i höst och på ett så tidigt stadium att kommunerna har en rimlig chans att beakta resultatet därav vid höstens budgetbehandling. Jag är förvånad över att de socialdemokratiska ledamöterna av utskottet, bl. a. med den säkra förankring som där finns i kommunalekonomiska utredningen, inte ens ville vara med om denna opinionsyttring, som väl får betraktas som ett minimikrav ur kommunalekonomisk synpunkt. Enighet torde ändå råda om att staten i väsentligt större utsträckning än f. n. måste stödja den kommunala barnomsorgen. Indirekt antyder ju de socialdemokratiska reservanterna att de är inne på denna linje med sitt påpekande att den av riksdagen i mars beviljade finansfullmakten ger möjlighet till höjda statsbidrag. I de yttersta av dessa dagar har vi erfarit att regeringen också gått till aktion på detta område.

Den ekonomiska utvecklingen i landet utsätter kommunernas ekonomi för särskilda påfrestningar. Kommunernas nyckelposition inom den offentliga sektorn illustreras av uppgörelsen om skattestoppet. Kommunalskatten väger tungt, i synnerhet i de lägre inkomsttagarnas budget. Samtidigt står det klart att framtida avtalsuppgörelser måste kunna medge förbättringar av inkomsttagarnas reala köpkraft utan att samtidigt leda till stora prisstegringar. Det måste i framtiden mera än nu vara den samhällsekonomiska ramen som får bli vägledande för löneförhandlingarna.

För detta krävs bl. a. en genomgripande reform av det nuvarande skattesystemet. Kammarken har tidigare diskuterat nödvändigheten av en samordning av de tre nu arbetande skatteutredningarna. Finansutskottets majoritet har mot bakgrund av sina finans- och konjunkturpolitiska värderingar och de synpunkter som framförts i centerens partimotion understrukit behovet av en samordning av skattepolitiken. Detta är bl. a. ett angeläget krav i den framtida sysselsättningspolitiken. Inte heller i denna fråga står de socialdemokratiska reservanterna särskilt långt från majoriteten. Kravet på en sådan inriktning av skatteutredningarna att man underlättar en samlad bedömning av skattepolitikens utformning råder det alltså i realiteten en bred enighet om i finansutskottet.

Eftersom risken för en konjunkturedgång i vinter får betraktas som betydande, bör nu investeringsaktiviteten i näringslivet prioriteras med målsättningen att man skall upprätthålla en hög och jämn sysselsättning och främja exportansträngningarna i omsorgen om vår handelsbalans.

I sitt betänkande nr 1 ägnade finansutskottet stort intresse åt näringslivets kapitalförsörjning. De synpunkter som finansutskottet då gav uttryck för har uppenbarligen beaktats; bl. a. har den utländska upplåningen nått en betydande höjd under de fyra första månaderna i år och uppgått till ca 5 miljarder kronor. Eftersom detta innebär en betydande in-teckning i våra framtida resurser, kan det nu vara riktigt att ta det något lugnare med kapitalimporten. Med den upplåning som skett och den som alltjämt kan beräknas ske bör ett tillfredsställande kapitaltillskott för investeringar i näringslivet ha skapats. Det är emellertid angeläget att i det sammanhanget stryka under den målsättning för kreditpolitiken som uttalats i centerns partimotion, nämligen att importkonkurrerande företag har en lika viktig roll att spela för sysselsättningen och för den ekonomiska utvecklingen i landet som exportföretagen och att detta självfallet måste påverka det sätt på vilket man hanterar kreditpolitiken.

Det är också väsentligt att hävda vårt näringslivs internationella konkurrenskraft. De socialdemokratiska reservanterna tar överraskande lätt på den frågan. De har i sin reservation nr 2 A vid finansutskottets betänkande konstaterat att den tvååriga avtalsuppställningen "på ett avgörande sätt förstärkt det svenska näringslivets internationella konkurrenskraft". Ja, naturligtvis är den höga grad av arbetsfred och harmoni som i varje fall hittills präglat den svenska arbetsmarknaden en tillgång också i internationell konkurrens, men frågan har ju även en ekonomisk sida. Tydligt är inte heller de socialdemokratiska reservanterna riktigt lika övertygade som det anförda citatet kan ge vid handen. I en senare reservation, nr 13 A, säger de nämligen: "Vår internationella konkurrenskraft är således inte försämrad." Det är ju någonting annat än att den har stärkts.

Det vore väl skäl att reservanterna, eftersom detta är en så central fråga i den ekonomiska politiken, bestämde sig för hur man egentligen vill se på det svenska näringslivets konkurrenskraft.

I det sammanhanget noterar man emellertid också med intresse att reservanterna aviserar att det stöd för lageruppbyggnad som riksdagen efter regeringens förslag och med finansutskottets tillstyrkan tidigare uttalat sig för kommer att tillämpas från den 1 juli 1975. Detta skulle naturligtvis inte ha behövt ske om vi hade gått ut med stärkt konkurrenskraft och om inte oron för konjunkturen också nu präglat regeringens handlande. Jag vill tillägga att jag förutsätter att det uttalande som finansutskottet gjorde i sitt betänkande nr 1, att detta lagerstöd måste ges en form så att det inte diskriminerar mindre företag, också nu beaktas.

Utskottsmajoriteten går emellertid vidare och kräver mer av aktiva och konkreta åtgärder än regeringen för att i omsorgen om sysselsättningen stödja näringslivets investeringar. Vi menar således att näringslivets s. k. reguljära investeringsfonder i det konjunkturläge man kan

befara inträder under vintermånaderna skall fritt få disponeras i hela landet och att fondernas egentliga motiv, dvs. konjunkturutjämnande funktion, nu kan komma till sin rätt. Vi har dock betonat att en förutsättning även med detta tidsbegränsade frisläpp är att det inte får komma i konflikt med det fastställda målet regional balans. Med den klart uttalade målsättningen menar vi att man kan ge näringslivet förtroende att i vinter fritt få disponera dessa fonder.

Herr Ekström fann det i sitt anförande vara en gåta att centern gått med på detta. Det är centern som svarat för formuleringarna, och det är i övertygelsen om att den nuvarande konjunkturutvecklingen motiverar detta steg som vi tagit det. Samtidigt har vi också en förvisning om att den dubbelkontroll som f. n. finns i nuvarande konjunkturläge är onödig.

Det är ju ändå så, herr Ekström, att näringslivet regelmässigt måste ha kontakt med länsarbetsnämnderna när det gäller investeringar som påverkar arbetskraftsbalansen. Den uppgiften är näringslivet ju inte fritaget från. Det finns alltså fullt tillräckliga kontrollmöjligheter för att frisläppet inte skall missbrukas.

Jag vet inte vad herr Ekström har för erfarenheter av företagen i t. ex. Iggesund, men man får väl ändå förutsätta att det svenska näringslivet är så ansvarsmedvetet, att man efter ett uttalande i riksdagen i denna riktning också respekterar det.

Som ett komplement till frisläppet av investeringsfonderna uttalade finansutskottet redan i sitt betänkande nr 1 att man borde kunna på nytt ta i anspråk ett system med investeringsavdrag vid beskattningen i kombination med investeringsbidrag. Nu hemställer utskottets majoritet hos regeringen att den, när detta motiveras av konjunkturutvecklingen, framlägger förslag om investeringsavdrag i kombination med investeringsbidrag. Men vi gör dessutom det ganska bestämda förbehållet att, till skillnad från när regeringen förra gången använde denna form av konjunkturstimulans, måste bestämmelserna nu utformas så att de inte ensidigt gynnar kapitalstarka företags investeringar i maskiner, företrädesvis då de stora företagen. En vägledande princip den här gången måste vara att främja investeringar som har största möjliga sysselsättningseffekt. Som bekant spelar de mindre företagen för sina anställda lika stor roll för sysselsättningens säkrande som storföretagen för sina anställda.

Jag vill emellertid betona, mot bakgrund av den pressdebatt som den senaste veckan rört sig kring dessa frågor, att vi beträffande tidpunkten för och volymen av dessa sysselsättningsstimulerande åtgärder har lagt beslutet hos regeringen för att få en så aktuell och snabb tillpassning till konjunkturutvecklingen som möjligt. Detta är en grundläggande idé med den konjunkturpolitiska beredningsplan som riksdagen på vårt initiativ beslutat om.

Som ett tredje komplement till dessa investeringsfrämjande och därmed sysselsättningsstödande åtgärder föreslår utskottsmajoriteten att den allmänna arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet skall sänkas med

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

2 % från den 1 januari 1976. I vår konjunkturanalys har vi noterat att sysselsättningen i det inre stödområdet har svårt att hänga med utvecklingen i landet för övrigt.

Det finns anledning att befara att konjunkturedgången först kommer att drabba denna del av vårt land, där råvaruproducerande exportindustrier spelar en dominerande roll för sysselsättningen. Näringslivets allmänna struktur i detta område gör det dessutom angeläget att inrikta stödet på en åtgärd som får direkt sysselsättningsstimulerande effekt. Även beträffande denna åtgärd har vi lämnat frågan om hur man går vidare öppen för en senare avvägning med hänsyn till konjunkturen. Det skulle i så fall kunna ske genom att man vidgade det geografiska området för sänkning av den allmänna arbetsgivaravgiften och även ökade insatsen i det inre stödområdet genom att helt ta bort avgiften. Men det får bli en fråga som koordineras med konjunkturförloppet, och det får vi bedöma till hösten eller vintern. Den totala kostnaden för åtgärden under det budgetår vi nu diskuterar uppgår till ca 85 milj. kr.

Herr Ekström noterade denna åtgärd som ett avsteg från andan och innehållet i Haga II-uppgörelsen. Jag trodde faktiskt inte att Haga II-uppgörelsen, hur befogad och väsentlig den än var, kunde påverka konjunkturförloppet i sådan utsträckning att man också kunde förutse hur konjunkturutvecklingen i det inre stödområdet skulle utveckla sig. Nej, den enkla sanningen är att denna åtgärd motiveras av vad som hänt och håller på att hända med konjunkturen i de genuina skogsbygderna. De sysselsättningssiffror som herr Ekström här åberopade har verkligen inte koncentrerats till det inre stödområdet utan avser skogslänen som helhet, och det är inte befogat i sammanhanget.

Vidare tog herr Ekström upp utskottets handläggning av detta ärende. Det är riktigt att jag som utskottsordförande har initierat och förberett ett utkast till utskottets skrivning. Det anser jag vara min uppgift. Men jag vill också erinra om att herr Ekström var den förste som fick detta utkast sig till handa. Med den goda kollegiala atmosfär som vi har för månen att ha i finansutskottet träffades vi också några gånger och diskuterade förutsättningarna att gå vidare. Till bilden hör att utkastet till betänkandet var skrivet utifrån de förutsättningar som var rådande omkring Haga II. Jag märkte dock ganska snart att det på den socialdemokratiska sidan saknades ett allvarligt intresse. Men det är ju så, herr Ekström, att finansutskottet inte är någon vanlig söndagsskola, utan man måste ha en politisk vilja att nå resultat. Och den politiska viljan måste ganska snabbt kunna dokumenteras. Även om översteprästen inte är på sitt soligaste humör måste ledamöterna ändå kunna ha möjlighet att förhandla och kapacitet att visa vad man politiskt vill. Men den viljan saknades.

Sammanfattningsvis vill jag säga att centerns syn på den ekonomiska politiken präglas av en målmedveten strävan att fullfölja den aktiva konjunktur- och stabiliseringspolitik som riksdagsmajoriteten samlade sig kring i mars. Med målsättningen att slå vakt om sysselsättningen och

en lugn ekonomisk utveckling kräver vi en fortsatt hög konjunkturpolitisk beredskap, som även måste innefatta en aktiv bevakning av den alltmer oroande inflationsutvecklingen. Och detta förutsätter hög handlingsberedskap, bl. a. i form av betydande exekutiva fullmakter till regeringen, vilket vi är beredda att ge. Det visade vi senast i mars. Men detta förutsätter enligt min mening en aktivare och öppnare attityd från regeringens och i första hand då från finansdepartementets sida vid utformningen av den ekonomiska politiken samt i den dialog som i omsorgen om Sveriges ekonomi bör präglade – och i långa stycken också har präglade – arbetet i Sveriges riksdag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i finansutskottets betänkande nr 25.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt, som utskottsordföranden säger, att jag var den förste som fick del av det förslag till betänkande han hade dikterat. Men det var först onsdagen den 21 maj, och sedan måste jag vänta till nästa dag innan jag fick någon reaktion på de synpunkter som jag hade anfört. Och jag var, herr Åsling – erkänn det – den siste som underrättades om att det hade skett en samskrivning med moderaterna; det bör noteras i detta sammanhang. Under mellantiden hade tydligen mycket hänt.

Jag hade inte trott att utskottsordföranden så snabbt och så avslöjande skulle lämna kammaren en verifikation på det som jag gav betyget ekonomiskt lätsinne. Jag väntade med spänning på att herr Åsling skulle tala om hur mycket de föreslagna åtgärderna betyder för statsfinanserna. Han kom fram till 225 miljoner. Det var en intressant siffra! Barnbidragshöjningen kostar 140 miljoner, och så lägger herr Åsling till 2 % på arbetsgivaravgiften för ett halvår, 85 miljoner, och det blir 225 miljoner. Men, herr Åsling, det är väl inte bara för den korta tiden vi skall se det här? Lägg till detta det som skymtar vid horisonten, nämligen en momssänkning, investeringsavdrag och investeringsbidrag, som utskottsmajoriteten vill att riksdagen skall ge regeringen till känna att man enligt riksdagens önskan skall pröva! Då blir det ett helt annat resultat!

Sedan är det ändå så, herr Åsling, att en av möjligheterna för skogs-länen, inte minst Jämtland, att få någonting med av företagets investeringar i filialverksamhet vid ett generellt frisläpp av investeringsfonderna är att det på centralt håll finns möjlighet att säga: Skall ni få använda investeringsfonder i t. ex. Göteborg, så skall ni också placera delar av er företagsamhet i Jämtland!

Det är därför vi säger nej till generella frisläpp av investeringsfonderna. Även herr Åsling borde begripa att ett sådant frisläpp inte rimmar med den lokaliseringspolitik och den regionalpolitik ni talar för. Nej, herr Åsling, ni har i betydande utsträckning gjort eftergifter åt moderaterna. De har fått med två av de fyra klämmarna i sin motion.

Tänk om herr Nils Åsling, som nu säger att det här bara kostar 225 miljoner, någon gång skulle bli finansminister! Då har svenska folket verkligen fått en "kvartalsfinansminister"!

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Åsling tog i sitt anförande upp några av de frågor jag berörde. Han tog upp barnomsorgen och han tog upp kommunernas svåra ekonomiska situation. Men läget är ju det, exempelvis beträffande barnomsorgen, att det under många år funnits konkreta förslag här i riksdagen om för det första större bidrag till kommunerna i detta syfte, och för det andra statens övertagande av personalkostnaderna vid daghemmen. De förslagen finns också i dag. Men centerpartiet har icke stött dessa förslag.

Det samma gäller kommunernas situation. Konkreta förslag från vpk om lättnader för kommunerna har funnits i en rad år, men centerpartiet har icke stött dessa förslag.

Herr talman! Jag vill ta upp också en annan fråga som berörs på flera ställen i finansutskottets betänkande. Det är skattefrågan. I Haga II-överenskommelsen fanns det en formulering om att ett nytt skattesystem skulle träda i kraft 1977. Nu säger de borgerliga i finansutskottet att ett nytt skattesystem skall vara klart i god tid före nästa avtalsrörelse. Vad innebär det?

Det betyder att det nya skattesystemet måste antas av riksdagen nästa år, alltså 1976. Innan dess skall regeringen skriva en proposition och innan dess skall förslaget remissbehandlas, vilket tar rundlig tid i vårt land. Ett förslag från skatteutredningen måste därför vara klart under sommaren i år.

De borgerliga partierna har hårt drivit detta krav på ett nytt skattesystem inför offentligheten, och de gör det också i det förslag som de vill att riksdagen skall besluta om i dag. De försöker därvid ge ett intryck av att det är andra partier som hindrar att deras förslag om ett nytt skattesystem kommer fram. Man borde då kunna vänta sig att de borgerliga partierna genom sina representanter i skatteutredningen skulle ta kraftfulla initiativ för att få fram ett resultat. Men gör de det?

Herr talman! Om man skall uttrycka sig försiktigt och skonsamt, kan man säga att det har de inte gjort. Jag skulle också kunna uttrycka det på ett betydligt mindre skonsamt sätt, och det är möjligen också nödvändigt att göra det inför offentligheten.

Men mot den faktiska bakgrund som finns måste man i dag stämpla det som hyckleri när ni på borgerligt håll fortsätter att driva denna dimbildningspolitik om vad som är möjligt att snabbt åstadkomma i skatteutredningen och på skattepolitikens område.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Det bjuder mig emot att polemisera mot finansutskottets vice ordförande Sven Ekström när det gäller frågan om utskottets tidschema. Det finns emellertid mycket att säga om detta. Jag kan t. ex. påminna om att vi i samband med remitteringen av motionerna till fackutskotten tog upp frågan, om vi redan då skulle inleda ett resonemang som skulle kunna bli vägledande för skrivningen eller om vi först borde

Fredagen den
30 maj 1975*Den ekonomiska
politiken m. m.*

avvakta utskottens remissvar. På min direkta fråga då svarade Sven Ekström att han ville vänta.

Sedan inträffade ju också pingsthelgen. Utskottet samlades på nytt efter pingsten, den 20 maj. Kansliet behöver viss tid för att arbeta – och det var faktiskt så, herr talman, att hela förhandlingsprocessen måste äga rum på dagen och kvällen den 21 så att utskottet skulle kunna fatta sina beslut den 22 för att inte hindra kammaren i dess arbete. Vi hade alltså ett mycket pressat tidsschema, och detta pressade schema förutsatte en klar indikation och politisk vilja, men denna vilja fanns enligt min mening inte. – Därmed nog diskuterat om detta.

När det gäller vårt finansiella ansvar är det en märkligt vårdslös argumentation som Sven Ekström använder sig av. Han menar alltså att vad vi här diskuterar inte är effekten på den föreliggande budgeten av konjunkturpolitiska åtgärder, utan att perspektivet är mycket längre. Trots att det här rör sig om konjunkturpolitiska åtgärder – som man får vara beredd att, som vid momssänkningen, också ta tillbaka när konjunkturen motiverar detta – kommer Sven Ekström med det fullständigt orimliga påståendet, att här skall man föra en diskussion på längre sikt. Detta gör han f. ö. samtidigt som finansdepartementet – vilket vi påtalar i vårt betänkande – när det gäller långtidsbudgeten väsentligt har krympt sitt tidsperspektiv. Men vi från oppositionen skall alltså ha helt andra krav på oss i diskussioner om budgetkonsekvenserna. Detta är orimligt, och det blir därför en meningslös politisk diskussion. Vad vi här skall diskutera är konkreta konjunkturpolitiska sysselsättningsfrämjande åtgärder med konsekvenser för nästa budgetår.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Åsling trasslar till det för sig mer och mer. Det var ju ändå så att jag fick vänta på ett besked från herr Åsling från kl. 18.30 onsdagen den 21 mars till morgonen därpå. Under tiden försiggick förhandlingar med moderata samlingspartiet, och herr Åsling hade tydligen inte stort intresse av att försöka uppnå en överenskommelse med mig.

Detta med sänkning av arbetsgivaravgiften, som har blivit så intressant för mittenpartierna, blev aktuellt först i och med att ni hade inlett era överläggningar med moderaterna. Som jag tidigare sade stod det inte ett ord om arbetsgivaravgifterna i centerpartiets motion. Varför blev de då så intressanta och betydelsefulla i konjunkturförloppet? Jo, de blev intressanta därför att moderaterna hade föreslagit en sådan åtgärd i sin motion. Det var det kravet som de fick igenom när ni gick samman.

Sedan, herr Åsling, har den borgerliga delen i riksdagen med lottens hjälp fått igenom att frågan om en differentiering av arbetsgivaravgiften skall utredas. Det struntar ni i. Det är bara att gå på – arbetsgivaravgiften skall sänkas med 2 % i inre stödområdet, sedan kanske med ytterligare 2 % där, sedan i allmänna stödområdet med 2 %! Gör man på det sättet i riksdagsarbetet? Har man fått igenom kravet att en fråga skall utredas

brukar man väl avvakta den utredningen innan man föreslår vidare åtgärder?

Herr Åsling säger då: Det är bara det här budgetåret, det är bara t. o. m. den 30 juni 1976, som resonemanget gäller. När herr Åsling kommit tillsammans med moderaterna får han nog känna av pressen att ständigt attackera arbetsgivaravgiften, att ständigt söka nagga den i kanten. Det inser nog herr Åsling innerst inne fast han inte vill erkänna det.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte göra någon värdering av hur det är att samarbeta med moderata samlingspartiet. Jag förstår att Sven Ekström känner vånda inför den gemensamma socialdemokratiska-moderata samlingspartistiska linjen i energifrågan. Frågan är hur han ser på det samarbetet. Men låt oss lämna moderaterna åt deras öde, låt dem svara för sig själva i den här diskussionen!

Vi har sedan länge förordat åtgärder från sysselsättningsstimulerande synpunkt av sådan karaktär som en sänkning av arbetsgivaravgiften. Vi har som bekant t. o. m. fört frågan fram till utredning, och där ligger den nu sedan rätt lång tid tillbaka. Och vi kan ju inte inför utsikten av en konjunkturedgång i det inre stödområdet stillatigande vänta på att frågan utreds – den fråga som vi har drivit länge, oavsett om moderaterna liksom folkpartiet också har haft den i sina motioner. Nu gäller det att använda de metoder för att säkra sysselsättningen som står politiker till buds. Då är uppenbarligen den allmänna arbetsgivaravgiften ett användbart redskap.

Jag vidhåller, herr Ekström, att det är orimligt att föra perspektiven vidare, eftersom vi inte vet någonting om den framtida konjunkturutvecklingen eller om sysselsättningsutvecklingen i det inre stödområdet. Vi har att ta ställning utifrån den bild av konjunkturen vi har i dag. Det är mot den bakgrunden som vi har föreslagit den här sänkningen av arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet. Sedan får konjunkturutvecklingen visa om vi skall gå vidare, i vilka regioner vi skall gå vidare och volymen av insatserna. Det är på det sättet en realistisk, aktiv konjunkturpolitik, som vi förespråkar, måste läggas upp.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Om målen för den ekonomiska politiken finns det mellan de politiska partierna i riksdagen knappast någon åsiktsskillnad. Alla vill vi med den ekonomiska politiken uppnå full sysselsättning, stabilt penningvärde och balans i utlandsbetalningarna. Även vänsterpartiet kommunisterna säger sig ha samma syfte med den ekonomiska politiken.

När det gäller synen på hur dessa mål skall nås går emellertid våra meningar isär. Det beror dels på ideologiska skillnader, dels på skillnader i bedömningen av den troliga ekonomiska utvecklingen.

Om jag bortser från vpk, som vid varje tillfälle exponerar sin övertro på statliga ingripanden, kan jag konstatera att det inte heller i fråga om

medlen i den ekonomiska politiken finns särskilt stort utrymme för yviga ideologiska utläggningar. Men värderingsskillnaderna finns där trots allt, t. ex. i fråga om vikten av utbyggd barnomsorg och synen på hur investeringsfonderna skall få användas. Det finns ingen anledning att sticka under stol med att oenigheten härvidlag mellan partierna bottnar i ideologiska skillnader. Jag återkommer senare till dessa båda punkter. Men jag vill ändå tro att det med litet bättre vilja från socialdemokraternas sida hade varit möjligt att i dag redovisa en bredare enighet även om de medel som bör användas i den ekonomiska politiken för att nå fram till de mål jag här har angivit – där den fulla sysselsättningen intar en särplats. Jag beklagar att regeringen inte haft någon sådan vilja till samförstånd samtidigt som jag inte ser någon anledning att göra detta till en större sak än vad den är.

I det sammanhanget kan jag inte undgå att uttala förvåning över herr Ekströms beskrivning av den situation som jag närmast åsyftar. Jag vill betyga att jag har vant mig vid att betrakta herr Ekströms ord i förhandlingssammanhang som något att lita på. Jag kunde därför inte uppfatta de klara nej som herr Ekström gav oss på punkt efter punkt vid kontakten på herr Åslings rum den 21 maj som annat än ett besked som vi måste ta på allvar.

För att se de frågor som riksdagen i dag har att ta ställning till i rätt perspektiv måste man gå tillbaka till januari i år. Då presenterade i vanlig ordning regeringen sin syn på den ekonomiska politiken för det närmaste året. Den synen präglades av överdriven optimism – också det i vanlig ordning – och ledde självfallet fram till att beredskapen för att möta sämre tider inte blev så hög att vi kände oss lugna. Utifrån dystra erfarenheter från den förra konjunkturavmattningen förde vi därför fram krav på större beredskap, konkretiserat bl. a. i en konjunkturpolitisk beredskapsplan. Vi kunde påvisa att flera av de antaganden som regeringen gjort, främst när det gällde exportutsikterna och industrins investeringar, mera var fromma förhoppningar än välgrundade prognoser. Utöver beredskapsplanen krävde vi därför omedelbara åtgärder för att stimulera investeringarna och produktionens omfattning. I utskottet enades också folkpartister, socialdemokrater och centerpartister – parallellt med de s. k. Haga II-överläggningarna – om att begära såväl en beredskapsplan som åtgärder för att omedelbart stimulera investeringar och produktion.

Denna i jämförelse med regeringens januaribedömning något dystrare men också mer realistiska syn på vad som kan hända med konjunkturen under den närmaste tiden har nu även satt sina spår i den förnyade bedömning som återfinns i kompletteringspropositionen. Där kan regeringen meddela att de omedelbara åtgärder som riksdagen uttalade sig för i mars verkställs eller håller på att verkställas. Sålunda har kreditrestriktionerna lättats och upplåningen utomlands skett i betydande omfattning. Därmed har svängrummet på den svenska kapitalmarknaden ökat och de finansiella möjligheterna att hålla en hög investeringstakt förbättrats. Vidare finns nu möjlighet att få hjälp med produktion på

lager. Företag som ökar sina lager kan få del av ett lagerstöd. Det är en viktig och riktig åtgärd. Företag med hyggliga framtidsutsikter men som f. n. har ont om beställningar kan därmed få hjälp att hålla uppe produktionen och därmed sysselsättningen. Att regeringen under gårdagen beslutat aktivera även andra av oss tidigare föreslagna och i beredningsplanen intagna åtgärder hälsar vi med tillfredsställelse.

Det borde nu vara klart för alla som ger sig på att försöka bedöma konjunkturutsikterna, att nedgången redan påbörjats och att vinterhalvåret kan bli besvärligt från sysselsättningssynpunkt. De signaler som antyder förändringar i den ekonomiska aktiviteten har ganska länge pekat på sämre tider. Det gäller numera även sysselsättningsutvecklingen. Ökningstakten i sysselsättningen inom industrin är nu klart negativ, och antalet varsel har ökat. Den faktiska arbetslösheten steg mellan de två senaste månaderna. Mellan vårmånaderna förra året sjönk tvärtom arbetslösheten.

Jag är av den åsikten att konjunkturpolitik inte skall bedrivas med stora åthävor. Det bör tvärtom vara fråga om successiva försök att upprätthålla den svåra balansen i ekonomin mellan kapacitetsutnyttjande och avsättning. Den ekonomiska politik vi förordad har därför varit en mjuk övergång till expansiv ekonomisk politik. Dessa successiva insatser av stimulerande åtgärder bör fortsätta. Vår bedömning är att den avtalsrörelse som i stort sett nu förts till ett lyckligt slut, bl. a. tack vare Haga II-överenskommelsen, kommer att föra ut så pass mycket pengar i handeln att någon stimulans av den privata efterfrågan därutöver inte är nödvändig eller önskvärd under de närmaste månaderna. Men vi håller inte för uteslutet att det på andra sidan årsskiftet kan behövas åtgärder för att hålla uppe den privata efterfrågan. Erfarenheterna från förra året av temporär momssänkning är så goda, att det i första hand är en uppreppning av den åtgärden som då bör övervägas. Men att nu besluta om det skulle vara direkt felaktigt.

Jag måste i det här sammanhanget få ta upp några av herr Ekströms synpunkter beträffande momssänkningens effekt.

Det kan i alla fall inte bestridas att den momssänkning vi införde under den överenskomna tidsperioden verkligen hade en ordentlig sysselsättningsbefrämjande effekt inom vårt land. Herr Ekström tar här citat från Veckans Affärer och vill därmed förringa betydelsen av momssänkningen. Men jag tycker att det hade varit lämpligare om han hade åberopat citat från Landsorganisationen, där man konstaterat att erfarenheterna av momssänkningen varit så goda att man vid lämpligt tillfälle kan upprepa denna sak.

Jag vill be herr Ekström vara litet försiktigare med sina omdömen beträffande momssänkningen, så att ni inte på nytt kommer i den situationen att det blir svårt att acceptera ett verksamt medel som också ni skulle kunna ha glädje och nytta av. Vi kan ganska snart komma i den situationen att vi behöver enas om att använda detta mycket verk samma medel på nytt.

Om inte ekonomisk politik bör skötas med stora åthävor bör den däremot skötas med logik och konsekvens. Det kravet uppfylls inte när det gäller socialdemokraternas inställning till vårt krav på att släppa medlen i investeringsfonderna fria utan villkor. Regeringen vill förbehålla sig rätten att pröva de enskilda investeringsförslagen. Man frågar sig naturligtvis vad den prövningen nu skall tjäna till. Den kan ju vara av något värde bara om man tror att det finns investeringar som man vill förhindra. Och om man vill förhindra investeringar, hur skall man då kunna nå den höga ökningstakt i fråga om industrins investeringar som är så angelägen och som regeringen själv tillmäter så stor betydelse?

Det här är ologisk politik. Den enda förklaring som finns är att vi här har att göra med en ideologisk skillnad. Regeringen tror att den som sitter centralt placerad fattar de klokaste besluten, medan vi tror att besluten blir bäst om de fattas av dem som är berörda och som besitter sakkunskapen. Med vårt förslag står dessutom mer kapital till förfogande. Om man vill främja investeringarna, är alltså vårt förslag också av den anledningen bättre än regeringens. Att vi begränsar oss till att nu förorda ett villkorslöst frisläppande av investeringsfonderna enbart under vinterperioden är ett bevis för vår önskan att bevara handlingsfriheten till förnyade bedömningar på längre sikt.

Som ett komplement till utnyttjandet av investeringsfonderna har vi på nytt aktualiserat det uttalande som gjordes i finansutskottets betänkande 1975:1 angående investeringsavdrag vid beskattningen i kombination med investeringsbidrag för särskilda ändamål. Det borde inte heller för regeringspartiet vara något nytt, eftersom man var med om den skrivning som jag här återoppar.

Trots en försiktig bedömning av konjunkturutvecklingen tror vi på en starkare framtoning av svårigheter för sysselsättningen inom näringslivet i början av 1976 än vad regeringen gör. I konsekvens härmed har vi anslutit oss till förslaget om en sänkning av arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet med 2 % från den 1 januari 1976 och föreslår att riksdagen hos regeringen begär förslag till riksmötet 1975/76 om de ändringar i lagen om allmän arbetsgivaravgift som härför erfordras. Jag hänvisar också till vad vi anfört i detta sammanhang beträffande övervägande i höst, för den händelse konjunkturutvecklingen blir sämre än väntat, om helt borttagande av arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet och en sänkning till 2 % i det allmänna stödområdet. Sådana tankegångar har tidigare framförts från folkpartiets sida.

Riksdagens tidigare i år fattade beslut innebar att regeringen skulle vara beredd att sätta beredskapsplanen i kraft. De olika ingredienserna i denna plan fanns specificerade. Bedömningen av i vilken utsträckning denna plan borde förverkligas skulle riksdagen återkomma till i samband med kompletteringspropositionen. Det tillfället är alltså inne nu.

De partier som var överens om planen i mars, dvs. folkpartiet, centern och socialdemokraterna, har alltså haft gott om tid på sig att fundera på i vilken utsträckning och till vilka delar man nu vill förverkliga be-

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

redskapsplanen. Jag vill därför inte dölja att jag är förvånad över att enigheten oss emellan inte är större.

För folkpartiet har vissa inslag i beredskapsplanen varit av särskild vikt. Jag vill peka på förbättringen av det ekonomiska stödet till barnfamiljerna genom ett högre barnbidrag, utbyggnaden av barnomsorgen och åtgärder mot ungdomsarbetslösheten.

Det är självfallet viktigt att åtgärder av mera traditionellt slag inte försummas när sysselsättningen skall skyddas. Jag tänker på arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbeten, tidigareläggning av statliga och kommunala investeringar och beställningar etc. Det är viktiga åtgärder, och jag har inte uppfattat att det här finns någon meningsskillnad mellan partierna. Jag tror också att regeringens handlingsberedskap i det här avseendet är tillfredsställande.

Men härutöver har vi i folkpartiet haft den ambitionen att sätta in angelägna reformer vid tidpunkter då de också kan ha den dubbla effekten att de förbättrar sysselsättningen och jämnar ut konjunkturen. Den effekten har både ett förhöjt barnbidrag och en expansiv utbyggnad av barnomsorgen i kommunerna.

Behovet av dessa båda åtgärder borde vara väl känt. Barnbidragen urholkas successivt av inflationen. De måste därför höjas med jämna mellanrum om värdet skall bibehållas. Bäst vore om barnbidragen liksom folkpensionerna höjdes automatiskt allteftersom inflationen fortskrider. Men eftersom både socialdemokrater och moderater motsätter sig det systemet, måste riksdagen ta beslut om höjning av barnbidragen nu och då, om man vill skydda barnfamiljerna mot inflationens verkningar. Riksdagen har tidigare i år på folkpartiets och centerns förslag beslutat om en sådan höjning, att träda i kraft vid årsskiftet. Men riksdagen höll också frågan om en tidigare höjning öppen. En sådan höjning kan bli påkallad, sade utskottet, och ansåg det lämpligt för bedömning i samband med behandling av kompletteringspropositionen.

Det kan mot denna bakgrund inte komma som en överraskning för något parti att folkpartiet kommit fram till att en sådan höjning nu är påkallad redan fr. o. m. den 1 oktober i höst. Det är två skäl som ligger bakom.

För det första bedömer vi prisstegringen bli något snabbare än vad regeringen tror. Det betyder att köpkraften minskar snabbare och att en måttlig stimulans av den privata efterfrågan är behövlig redan under hösten. För det andra menar vi att denna efterfrågestimulans i första hand bör komma de mest utsatta grupperna till del. Det är barnfamiljer och pensionärer. Och eftersom barnfamiljerna inte har sitt inflationsskydd ordnat, är det barnbidragshöjning som blir aktuell.

Den andra angelägna reformen som vi anser skall genomföras så att den sammanfaller med vad som är önskvärt från konjunkturpolitiska utgångspunkter är utbyggnaden av barnomsorgen. Behovet av en sådan utbyggnad har vi diskuterat här i kammaren tidigare i år. Då var man från regeringspartiet tyvärr mera intresserad av att demonstrera sitt in-

tresse för barnomsorgen i ord än i handling. Det kom därför inte som någon total överraskning för oss i folkpartiet att man från socialdemokratiskt håll inte ville medverka till en sådan höjning av statsbidragen till kommunerna som möjliggör en snabbare utbyggnad. Jag vill ändå tro att man menar någonting med det myckna talet om att barnomsorgen skall byggas ut och jag tycker därför att det är mycket beklagligt att man inte vill medverka till att ta ett sådant beslut i rätt konjunkturläge.

Om inte riksdagen tar beslut om bättre statsbidrag till kommunerna nu riskerar man att det inte får någon effekt alls under 1976. Redan under hösten måste kommunerna budgetera och besluta om vad som skall ske under 1976. De besluten kan inte fattas på en vag förhoppning om att riksdagen under våren 1976 kanske kommer att besluta om högre statsbidrag. Beskedet måste ges nu.

Folkpartiet föreslår därför att riksdagen i dag beslutar om höjning av statsbidragen som både får effekt på kommunernas intresse att bygga fler av de planerade fritidshemmen och daghemmen redan under det närmaste året än man tänkt sig, och förbättrar kommunernas möjligheter att klara driftkostnaderna för de fritidshem och daghem som redan är byggda.

Även centern och moderaterna tycker att kommunerna bör få besked före budgetarbetet i höst. Men mer än så har man egendomligt nog inte att säga. Om man vill ha fram ett sådant besked under hösten måste det ske innan riksdagen sammanträder igen. Har moderater och centerpartister någon mening om hur höga statsbidragen bör vara måste den meningen fram nu. I annat fall avsäger man sig helt och fullt alla möjligheter att påverka det besked man vill att kommunerna skall få. Säger man A får man också säga B. Det är en god regel som också hade bort vara vägledande för de partierna i den här frågan.

För folkpartiet är det en hjärtefråga att försöka göra valfriheten mera reell också när det gäller formerna för barnomsorgen. Föräldrarna skall ha reella möjligheter att förvärvsarbeta och då behövs en utbyggd barnomsorg. Och de skall ha en reell frihet att välja mellan olika former av barnomsorg – daghem, familjedaghem, deltidsarbete etc. lika väl som ekonomisk möjlighet att stanna hemma när barnen är små. För att den valfriheten skall bli reell krävs bl. a. många fler daghem. Därför vill vi ta tillfället i akt och skynda på utbyggnaden nu i en konjunktursvacka. Det är också ett sätt att understryka att den politik som ett parti bedriver måste vara sammanhängande och konsekvent.

Jag vill, herr talman, till sist säga några ord om min motion nr 2155. Den gäller ett för vårt lands framtida samhällsekonomiska utveckling betydelsefullt problemkomplex. I motionen redovisas klart betydelsen av att regeringspartiet fullföljer de överenskommelser som träffats i fråga om arbetet inom de arbetande skatteutredningarna för att under 1976 komma fram till ett mera varaktigt skattesystem som kan träda i kraft 1977. Utan kännedom om innebörden av en sådan mera varaktig skattepolitikens utformning blir det inte möjligt att inför en kommande av-

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

talsrörelse för tiden efter 1976 med framgång använda sig av ett sådant forum för samråd varom riksdagen tidigare i år uttalat sig.

Jag noterar med tillfredsställelse att även regeringspartiets representanter nu i reservationen 13 A starkt understryker behovet av att de tre berörda utredningarna ges en sådan inriktning att det underlättar en samlad bedömning av skattepolitikens utformning.

Att samna reservanter nu gör detta uttalande utan att nämna den överenskomna tidsplanen måste jag däremot tolka såsom föga tillfredsställande. Jag är glad över att ha medverkat till att möjligheter skapades för att åstadkomma arbetsfred för 1975 och 1976. Men reservanternas bedömning av den slutliga avtalsuppgörelsens innebörd är för mig oroande inte minst med hänsyn till den inflationsdrivande effekten inom landet med de problem som denna kommer att medföra för bl. a. den kommunala sektorn. Det måste i framtiden bli möjligt att bereda löntagarna rimliga reallöneförbättringar utan så långt gående prisstegringskonsekvenser som nu med all säkerhet kommer att infinna sig. Det är då nödvändigt att kunna utnyttja ett nytt, mera varaktigt skattesystem och ett forum för samråd redan inför avtalsuppgörelsen för tiden efter 1976.

I det sammanhanget vill jag turnera några antydningar från herr Hermansson om hyckleri från de oppositionspartiets sida som han vill göra ansvariga för att det inte händer någonting på det här området. Vi kan inte finna oss i att månad efter månad få göra påpekanden om att någonting måste ske samtidigt som vi numera har tämligen klara bevis för att inte så mycket som en kontakt tagits med exempelvis den utredning som herr Ekström är ordförande i från de andra utredningarnas sida. Vad skall man då tro? Här måste givetvis sägas ifrån med klart språk att det är nödvändigt att kraftiga tag tas. Jag skulle vilja föreslå att de tre olika utredningarna nu omedelbart ger sig i kast med att göra en analys av de olika, stora komplex som behöver belysas ur de tre utredningarnas synpunkt för att man skall få fart på arbetet. Om det verkligen finns en vilja hos regeringspartiet att få fart på förhandlingarna på det sättet är jag helt övertygad om att också oppositionspartierna är beredda att sätta till alla sina ansträngningar för att verkligen nå resultat.

För mig är detta en hjärteangelägenhet. Jag kommer kanske inte att vara kvar i det politiska livet här i riksdagen så förfärligt länge till. Men innan jag sagt mitt sista ord här måste jag deklarera att vi inte kan få fortsätta att handskas med samhällsekonomin på det sätt som nu sker. Det måste gå att använda andra medel än hittills för att nå uppgörelser som både är till gagn för löntagarna och kan säkra en samhällsekonomisk balans av ett helt annat slag än den som nu råder.

Herr talman! Jag ber till sist bara att få yrka bifall till de hemställningar och motiveringar vid vilka mitt och herr Wirténs namn förekommer. Det innebär att jag också yrkar bifall till reservationerna 4 B och 5 C, som avser bifall till folkpartiets motionsyrkande beträffande bidrag till byggande och drift av daghem.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har i många olika sammanhang försökt göra klart för herr Löfgren att frågan om ett varaktigt skattesystem, där man även får in kommunalskatten, inte precis löses in brådrasket. Jag uppskattar den iver med vilken herr Löfgren talar om kontakt mellan och samordning av utredningarna, men det framstår för mig som otänkbart att det skulle kunna åstadkommas ett varaktigt skattesystem under de närmaste månaderna. Jag föreställer mig att herr Löfgren, om han lyssnat ordentligt till mig under våra samtal, har kommit till samma mening.

Jag skall inte närmare diskutera med herr Löfgren vad som förekom vid förhandlingarna inom utskottet, eftersom det vid det här laget är uttjatat. Jag avstår också av den anledningen att jag vet att herr Löfgren spelade en mycket underordnad roll i dessa förhandlingar. Det var en annan part som bestämde hur det skulle vara när ni skrev er samman med moderaterna.

I den konjunkturutveckling som vi väntar oss är, som jag framhållit i mitt huvudanförande, näringslivets investeringar det primära. Det är därigenom som vi kan skapa förutsättningar för utbyggnad av vår export och utvidgning av vår produktionsapparat, så att vi har en större sådan när konjunkturen ute i världen vänder. Vad som nu behövs är icke en konsumtionsstimulans. Det har jag tidigare sökt att framhålla, och jag tror att alla om de är riktigt ärliga ger mig rätt i detta.

I december månad 1973 beslutade vi om ett stimulanspaket som omfattade 2 500 milj. kr. och som upptog en rad åtgärder. I februari 1974 lade regeringen fram en proposition med förslag till åtgärder som tillsammans kostade 2 800 milj. kr. Man föreslog stöd till barnfamiljerna och folkpensionärerna, subventionering av livsmedel och restitution av byggmoms. Genom en bred uppgörelse kom därtill också en tillfällig sänkning av momsen med 3 % att genomföras för tiden fram till den 15 september 1974.

När jag redovisar ett visst tvivel beträffande de effekter som åtgärder avseende momsen skulle kunna ha för bl. a. den allra närmaste tiden, pekar man på hur denna inställning har uppfattats på annat håll. Vad jag vill säga till herrarna är bara det, att ni hela tiden övervärderat momsens betydelse under fjolåret. Men det vidtogs ju även andra åtgärder. De 2 800 miljonerna skulle enligt er inte ha haft något som helst värde – de föreslogs ju av regeringen. De 1 200 miljoner som momssänkningen innebar var däremot ett uppslag från oppositionen och därför det som för er hade den största betydelsen. Det är detta jag velat peka på i detta sammanhang.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller skatteutredningarna har vi ju från vårt håll mycket starkt förordat ett utvecklat samarbete mellan dessa tre utredningar. Vi har t. o. m. här i kammaren föreslagit en direkt sammanslagning av dem för att effektivisera arbetet. På den punkten behöver vi alltså inte polemisera.

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Men sedan säger herr Löfgren: Vi kan inte finna oss i att det månad efter månad inte sker någonting i skatteutredningarna. Det är kanske herr Löfgrens personliga ståndpunkt, men han talar här för folkpartiet. Om folkpartiet, moderaterna och centerpartiet snabbt vill ha fram förslag från skatteutredningen, får de först och främst beflita sig om att i skatteutredningen lägga fram förslag om vilken skattepolitik de vill ha genomförd. Deras ledamöter har – jag kan bestyrka påståendet, eftersom jag är ledamot av skatteutredningen – till dags dato intelagt fram något som helst förslag om hur det nya skattesystem skall se ut som de så storordigt talar om. Men när de icke tagit dessa initiativ och inte visar det intresse för arbetet i skatteutredningen som man kunde kräva, då tycker jag att man har rätt att stämpla deras offentliga agitation här i kammaren och i pressen just som hyckleri. Hyckleri är att säga en sak men inte göra den.

När det gäller barnbidragshöjningen och åtgärder för bättre barnomsorg vill vi på vårt håll bestämt varna för att göra detta till en konjunkturpolitisk fråga. Vi anser att behovet av en höjning av barnbidragen är brännande, och därför har vi från vårt håll föreslagit att höjningen skall ske den 1 juli. Vi vill att alla åtgärder för en förbättring av barnomsorgen skall sättas in omedelbart, eftersom behoven är så stora att de inte kan vänta. De konkreta förslag folkpartiet har här i dag motsvarar vad vårt parti tidigare har föreslagit i riksdagen men majoriteten tyvärr har avslagit. Därför kommer vi att stödja folkpartiet på den punkten i den följande voteringen.

Herr Löfgren tog upp frågan om partiernas allmänna inställning till den ekonomiska politiken och sade att vpk har en övertro på statliga ingripanden. Men vad är det de borgerliga föreslår i dag? Det är ju statliga åtgärder. Skillnaden mellan ståndpunkterna är att vi vill ha positiva åtgärder för att utveckla ny statsägd företagsamhet, medan folkpartiet och de övriga borgerliga partierna vill ha statliga åtgärder för mera subventioner och gåvor till de privata storföretagen. Det är den form av statliga ingripanden ni vill ha, men vi tycker att den är förkastlig.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström anser att det är så svårt att på några månader få fram ett resultat i skatteutredningarna. Jag skall inte säga hur lång tid det kan ta, men nu går tiden, månad efter månad, och därför vill jag fråga: Hur kunde ni skriva på kommunikén i samband med Haga II-uppgörelsen, där det klart angavs en tidsplan för genomförande av ett nytt skatteförslag så att det skulle kunna träda i kraft 1977, om ni inte verkligen menade allvar?

När det gäller herr Ekströms bedömningar av min betydelse i samband med förhandlingarna vill jag naturligtvis inte påstå att jag har spelat någon så dominerande roll, men alldeles utan betydelse har väl i alla fall inte mina insatser varit.

Jag vill upprepa vad jag tidigare sade: Jag har vant mig vid att betrakta

herr Ekströms ord som sådana som man kan lita på, och det var därför jag uppfattade ordet nej vid de olika punkterna som nej och inte som ja eller ja så.

Herr Hermansson kan vara lugn. Vi kommer inom folkpartiet att lägga fram våra förslag, och det blir inte fråga om hyckleri eller något i den stilen.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Mitt uttalande beträffande herr Löfgrens medverkan i de s. k. förhandlingarna trodde jag att herr Löfgren skulle uppfatta som en vänlighet; det var i varje fall meningen. Jag tror nämligen att herr Löfgren inte medverkade lika aktivt i dem som andra parter gjorde.

När man talar om det varaktiga skattesystemet kan man naturligtvis begränsa sig till den direkta statsskatten och förmögenhetsbeskattningen och eventuellt vad det förekommit många formuleringar om under senare tid, nämligen en produktionsbeskattning. Men för mig är det vitala hur statsskatten skall kunna kombineras med ett vettigt uttag av skatter ute i kommunerna. Om skatten till staten på inkomster och förmögenheter uppgår till ca 33 miljarder, så är skatten till landsting, kommuner och församlingar 35 miljarder. I ett varaktigt skattesystem lägger jag in en kombination av alla dessa skatter. Det som finns inskrivet i den s. k. Haga II-uppgörelsen får väl stå för vad det är – ett riktmärke. För mig framstår det som en orimlighet att få även den kommunala beskattningen med i bilden under bara några månader.

Jag har vid olika tillfällen framhållit att den kommunalekonomiska utredningen måste komma in i det samarbete som påstås försiggå mellan 1972 års skatteutredning och företagsskatteberedningen. Vår bit måste kunna läggas till de andra utredningarna. Men vad den kommunalekonomiska utredningen beträffar vill jag bestämt påstå att vi inte kan bidra med något förrän om ca två år.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Löfgren frågade socialdemokraterna: Hur kunde ni skriva på det där som sägs i Haga II-överenskommelsen om att ett nytt skattesystem skulle vara färdigt i så god tid att det kan träda i kraft 1977? Jag tror att det är mera befogat att ställa frågan till folkpartiet mot bakgrunden av dess insatser i skattepolitiken: Hur kunde ni kräva att en sådan formulering skulle in i Haga II-överenskommelsen och också underskriva den, när ni sedan i praktiken icke har gjort något för att detta skulle förverkligas?

Nu vill jag säga till herr Löfgren och herr Ekström att jag ansluter mig till kritiken mot skatteutredningarna för bristande samarbete. Det här omskrutna samarbetet mellan 1972 års skatteutredning och företagskatteberedningen märker vi i skatteutredningen inte så väldigt mycket av. Jag tror att vårt förslag om en sammanslagning av utredningarna hade varit det bästa.

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Men vad kan nu ske på skattepolitikens område? Om ett förslag skall kunna tas under vårriksdagen nästa år för att vara färdigt i god tid före avtalsrörelsen, som de borgerliga partierna kräver, så måste det, som jag påpekade förut, skrivas regeringsproposition, och förslaget måste föreslå det ut på remiss. Det innebär att skatteutredningarna måste avge sina förslag under denna sommar – allra senast. I realiteten betyder det att bollen redan har gått ifrån dem som skrivit under Haga II-överenskommelsen. Det är politiskt hyckleri när man låtsas att detta är möjligt att genomföra. Jag kan säga det därför att på den punkten – när det gäller Haga II-överenskommelsen – är jag ju i varje fall oskyldig, för jag har inte skrivit under den. Vårt parti var inte med, och vi tyckte hela tiden att denna formulering var helt oréalistisk. I dag måste vi säga: Detta är en död formulering, och man skall inte försöka låtsas som om det är möjligt att genomföra den.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till herr Ekström bara kort säga att innebörden i vad herr Ekström nyss sade är att regeringen, som företräder de intressen som herr Ekström också arbetar för, skriver under överenskommelser som enligt herr Ekströms här uttalade uppfattning är helt orimliga. Mer behöver jag inte säga för att man skall förstå hur pass besvärligt ni har att klara er ur denna situation.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! I år gör den reviderade finansplanen verkligen skäl för sitt namn. Det är omfattande revideringar som finansministern har blivit tvungen att göra sedan han presenterade sin syn i januari. Dessa revideringar innebär samtliga att finansministern nu tvingas medge att han i januari gav en alltför glättad bild. Det var också vad vi gjorde gällande i januari i den motion som vi väckte om den ekonomiska politiken.

Nu hörde kammaren för en stund sedan att herr Ekström sade att moderaterna alltid svartmålar så väldigt. Men här har vi en mycket fin illustration till hur socialdemokraterna försöker använda detta uttrycksätt. I januari talade vi om vad finansministern nu måste säga i maj. När vi i januari är förutseende, kallar herr Ekström och andra socialdemokrater det för att svartmåla. Det är så det uttrycket används, och det är bra att svenska folket har en så fin illustration till detta.

Även de kalkyler herr Sträng nu framlägger måste man tyvärr på vissa punkter se som oréalistiska. Vi bedömer att produktionsökningen sannolikt blir ännu svagare än finansministern tänker sig. Särskilt allvarligt är att prisuppgången blir värre än t. o. m. vad herr Sträng medger. Herr Ekström kanske vill kalla det för svartmålning också, men jag tror det är precis vad som kommer att ske i verkligheten.

Dessa ogynnsamma tendenser innebär att sysselsättningen under årets senare del antagligen kommer att försvagas. Över huvud taget står vi

inför betydande problem på det ekonomiska området. Svårigheterna kan bemästras, men förutsättningen för att detta skall vara möjligt är naturligtvis att den ekonomiska politiken i god tid inriktas på denna uppgift. Finansutskottets borgerliga majoritet har angivit riktlinjerna för en sådan politik.

För att motverka en nedgång i sysselsättningen bör åtgärder vidtas redan nu. Det är nämligen viktigt att förhindra en nedgång i sysselsättningen. Enligt socialdemokraterna behöver ingenting göras, för sysselsättningen är så bra. Men det innebär att man väntar tills det blir arbetslöshet innan man gör någonting. En riktig politik innebär att man handlar i tid och förebygger i stället för att rätta till i efterhand.

Dessa åtgärder bör framför allt ta sikte på att stimulera investeringarna inom näringslivet. För att motverka att det under hösten kan växa fram en outnyttjad kapacitet i näringslivet som skulle verka investeringshinder, fordras antagligen viss stimulans av konsumtionen.

Man kan inte bara peka på att avtalsuppgårelsen som nu är träffad innebär så mycket stimulans för konsumtionen. Skatterna kommer att ta en stor del av de lönehöjningar som betalas ut, och vidare kommer prishöjningarna, som vi vet, att ta en mycket stor del av vad som är kvar. Den reella stimulansen av den här avtalsuppgårelsen kommer att visa sig ganska blygsam. Förslaget att tidigarelägga höjningen av barnbidraget skall ses mot den bakgrunden. Det ger en stimulans åt konsumtionen och det är bra också ur familjepolitisk synpunkt.

Det finns även andra familjepolitiska förslag i sammanhanget, t. ex. att starkt bygga ut barndaghemmen. Vi har, som herr Åsling tidigare sagt, gått på den linjen att det är rimligt och riktigt om finansministern skyndar på de förhandlingar som drivs med kommunerna, så att de i sitt budgetarbete verkligen vet vilka ekonomiska villkor som kommer att gälla.

Vi vill också starkt understryka att en rimlig utbyggnad av barnomsorgen i en familjevänlig och barnvänlig riktning inte innebär att man ensidigt skall satsa på att bygga barndaghem. Man skall i stället sträva efter en valfrihet för familjerna. Familjerna är grundpelaren i samhället – inte staten som man kan tro när man hör socialdemokrater tala. Familjen skall i så hög grad som möjligt kunna själv välja hur man vill utforma barntillsynen. Det skall innebära att man vidgar möjligheterna för dem som så önskar att särskilt när barnen är små ta vård om dem i hemmet. Det kan man göra på olika sätt, t. ex. genom att ge ATP-poäng för vård av barn i hemmet, ökade möjligheter till tjänstledighet osv. Man kan bygga ut den nuvarande föräldraförsäkringen – kalla det vårdnadsbidrag om man så vill.

Daghemssystemet är ju oerhört dyrt. För de pengar som en vårdplats på barndaghem kostar skulle man kunna sätta in åtgärder som i hög grad skulle kunna ge familjen en större valfrihet.

För att återkomma till konjunkturpolitiken i egentlig mening så måste man för att stödja konsumtionen hålla en hög beredskap för att kunna

genomföra en sänkning av momsens. Den åtgärden tillgreps förra året och hade gynnsamma effekter. Då kunde vi äntligen ta oss ur den lågkonjunktur som den socialdemokratiska politiken under en följd av år dessförinnan lett in i.

Herr Ekström sade för en stund sedan att det inte var momssänkningen som hade dessa verkningar, utan att det var alla andra åtgärder som regeringen vidtog. Och så räknade han upp hur många miljarder man hade satsat. Men herr Ekström glömde att under denna konjunkturredgång hade regeringen då och då med finansministern i spetsen skrytande i TV-rutan talat om vilka krafttag man hade tagit mot arbetslösheten just med olika selektiva åtgärder. Det var beredskapsarbeten här och det var litet punktstöd där och det ena och det andra. Men arbetslösheten minskades inte. I stället blev det en nedgång i antalet sysselsatta, den svåraste nedgång vi haft på länge. Och det var faktiskt först i och med att de borgerliga partierna gemensamt krävde en sänkning av mervärdesskatten som socialdemokraterna tvingades böja sig och genomföra en sådan politik. Och den politiken medförde till slut en förbättring i sysselsättningsläget. I likhet med herr Löfgren vill jag påminna herr Ekström om vad LO:s tidning Fackföreningsrörelsen skrev i en ledare i sitt första nummer för i år: "Momssänkningen visade sig under förra året vara en betydligt effektivare stimulansåtgärd än de flesta föreställt sig och skulle åter kunna prövas."

Att man i finansdepartementet, när man sätter sig ned och tittar på erfarenheterna av momssänkningen, tycker sig hitta en del svagheter i den åtgärden bör inte överraska någon, eftersom det i departementets ekonomiska sekretariat finns många som från början var starkt negativa och som man möjligen kan tänka sig även av sådana skäl inte i efterhand vill se någon fördel med åtgärden.

I den motion som vi väckt med anledning av kompletteringspropositionen har vi yrkat att en momssänkning skulle ställas i förgrunden bland de åtgärder som bör vidtas om konjunkturen försvagas ytterligare. I vår motion finns det kravet uttryckt i klarare ordalag än i utskottets betänkande. Vi har alltså till en del frångått vårt krav på den punkten.

Herr Ekström granskade utskottets betänkande och sade, att när moderaterna kom in i diskussionen blev det förskräckligt stora ändringar, och allting blev väldigt moderat. Men herr Ekström sade också att han var bekymrad över detta papper för att det var så moderat redan från början. Jag tycker att dessa två uttalanden strider mot varandra. När herr Ekström är så bekymrad över att det har blivit moderata inslag i den uppgörelse som de borgerliga partierna träffat, och när han är så oerhört kritisk mot moderaterna, och när han dessutom – på ett sätt som jag fann ovanligt – gick in på hur själva utskottsarbetet hade bedrivits, så bör ju ändå svenska folket och riksdagens ledamöter vara medvetna om att herr Ekström själv tog kontakt med moderaterna, t. ex. för att höra vad vi ansåg i barnbidragsfrågan. Så värst skändligt kan det som hände alltså inte vara. Jag förstår därför inte herr Ekströms kritik på den punkten.

När herr Ekström talade med mig sade han faktiskt – jag upprepar det eftersom det kan vara ett bidrag till historieskrivningen – att detta papper, som hade kommit från finansutskottets ordförande, var väldigt moderat. Och det var ju redan i början, alltså innan vi hade varit med i diskussionen! Herr Ekströms beskrivning här är därför motsägelsefull och dessutom konstig.

Jag konstaterar att vi hade gjort en eftergift när det gällde hur man skulle uttrycka sig om momssänkningen, och jag vill alldeles klart säga att vi från moderat sida i den borgerliga majoritetsskrivningen på vissa punkter har varit beredda till eftergifter. Vi har också gjort sådana så länge som vår grundsyn har accepterats. Detta är en tillämpning av den politiska princip som vi har gjort till vår, nämligen att vara beredda till eftergifter för att bidra till borgerlig samling. Vi anser att det är betydelsefullt för landet och för väljarna att det finns alternativ till den socialdemokratiska politiken. Vi tycker det är viktigt att de borgerliga partierna tillsammans med eftertryck visar att det finns ett handlingsdugligt regeringsalternativ.

Herr talman! Även om sysselsättningsläget kommer att fordra en viss stimulans av konsumtionen måste det omedelbara intresset inriktas på åtgärder som är ägnade att direkt befämja industriinvesteringarna. Om man kan åstadkomma en rejäl ökning av investeringarna innebär detta i sig självt ett stöd för sysselsättningen, och det är viktigt. Men ökade investeringar har också andra verkningar, som i nuvarande ekonomiska läge blir av stor betydelse.

Först och främst finns kravet att bygga ut vår kapacitet så att vi kan få en exportökning som gör att vi snart slipper låna så mycket pengar i utlandet. Jag vill inte kritisera regeringen för den omfattande upplåning från utlandet som här har bedrivits. Tvärtom har den varit ofrånkomlig i ett läge där hela industrivärlden på grund av oljeprishöjningarna haft ett underskott. Men – och det är absolut klart – en upplåning av den nuvarande omfattningen kan inte få fortsätta länge till. Förutsättningarna för att få balans i de yttre betalningarna finns också i och med att oljeländernas totala överskott nu är på väg att minska. Men då gäller det också för oss att göra den omställning som från vår sida behövs för att skapa denna yttre balans. Med hänsyn till att vi lånat så mycket utomlands har vi nu också kravet på oss att skapa utrymme för betalningar av räntor och amorteringar, som kommer att dra ett par miljarder kronor extra per år. I balans med utlandet kommer vi inte – det är alldeles klart – utan en kraftig ökning i investeringarna och därmed i exportkapaciteten.

Det är mot denna bakgrund vi skall se majoritetens förslag att investeringsfonderna skall släppas fria och att man på nytt skall planera för att införa extra investeringsavdrag vid beskattningen.

Men i olika reservationer vänder sig socialdemokraterna tillsammans med kommunisterna mot sådana åtgärder. I likhet med finansministern anser de att några ytterligare åtgärder inte behövs och det var också

den ståndpunkt herr Ekström intog i sitt anförande. Detta är märkvärdigt med tanke på att herr Sträng själv varit tvungen att i sina bedömningar göra en nedräkning av den sannolika ökningen i näringslivets investeringar för i år. I januari trodde herr Sträng att ökningen i industriinvesteringarna skulle bli 10 %. Nu säger han 9 %. Men konjunkturinstitutet anser att industriinvesteringar bara kommer att öka med 6,5 %. Finansministern har, såvitt jag förstår, helt godtyckligt – för att det då blir lättare att föra en debatt som dagens – justerat upp konjunkturinstitutets bedömning från 6,5 till 9 %. Men vi fäster faktiskt större avseende vid den bedömning konjunkturinstitutet gjort. Det är mot den bakgrunden man måste se våra förslag om ytterligare stimulans till investeringarna.

Socialdemokraterna vill inte släppa investeringsfonderna fria med den ytterligare motiveringen att de tror sig med nuvarande styrning kunna åstadkomma mer av ett regionalpolitiskt stöd. Vi moderater anser, som vi sagt i vår motion, tillsammans med de andra borgerliga partierna att man skulle bättre befärja de regionalpolitiska intressena genom att minska löneskatten till att börja med i det inre stödområdet. För att hålla liv i glesbygderna måste man fästa stort avseende vid att inte med orimliga pålagor på den nu existerande sysselsättningen slå sönder de aktiviteter som finns. Det är något motbjudande i att småföretag, jordbrukare och handelsmän i det inre stödområdet betalar stora löneskatter och på det viset faktiskt bidrar till de betydande subventioner som sedan utbetalas ofta till mycket stora företag. Det är en felvärd regionalpolitik.

I likhet med herr Åsling vill jag också, när herr Ekström här säger att antalet lediga platser i skogslänen har ökat, påpeka att detta är en annan sak än hur det står till i det inre stödområdet. Det kanske är lika bra att herr Ekström erkänner detta, eftersom till vad som kallas "skogslänen" hör sådana verkligt överhettade platser som t. ex. Luleå.

När socialdemokraterna säger att styrningen av investeringsfonderna behövs av regionalpolitiska skäl undrar man också hur mycket svepskäl det ligger i detta påstående. Snarare är det väl så eftersom man är så förfärligt förtjust i att låta byråkrater, och ovanpå dem en finansminister, sitta och diskutera med olika företagsledare.

Jag undrar också hur mycket av de frisläpp som har gjorts av investeringsfonderna – säg hittills i år – som faktiskt har förknippats med krav på en regionalpolitisk satsning. Kan herr Ekström svara på det? Eftersom ni gör en sådan huvudpoäng av detta i er reservation till vårt förslag, undrar jag: Hur många av de frisläpp som har gjorts av investeringsfonder har verkligen förknippats med sådana regionalpolitiska krav? – Herr Ekström ser nu bekymrad ut i ansiktet, men det måste väl vara enkelt för herr Ekström att lämna en sådan uppgift, då ni lägger så stor vikt vid detta i er reservation.

Jag kan meddela kammaren att jag har försökt att skaffa fram denna uppgift. Jag har ringt till det gigantiska ämbetsverket AMS – eller rättare sagt: jag har låtit riksdagens upplysningstjänst göra det – för att få fram

uppgiften. Detta med tjänstemän alls icke underbefolkade ämbetsverk förklarade emellertid att arbetsbelastningen där tyvärr är så stor att man denna vecka inte kan plocka fram en så central uppgift. Det vill jag uttrycka min förvåning över.

Herr Ekström sade till herr Åsling att han väl borde tänka på Jämtland – som är herr Åslings valkrets – i det här sammanhanget, eftersom man ju nu tappar bort en möjlighet att styra investeringar till Jämtland. Herr Ekström kan väl då antagligen också mera exakt ange hur många av de frisläpp som har gjorts i år som har inneburit att herr Åslings valkrets i Jämtland har fått sig tilldelad några extra pengar på det viset?

Herr Sträng brukar säga att industriinvesteringarna ökar kraftigt under 1970-talet. Det anför han också i den reviderade finansplanen. Med det menar han att några ytterligare åtgärder egentligen inte behövs för att göra någonting åt den saken. Men herr Sträng förbigår då en viktig omständighet, nämligen att denna ökning av investeringarna under 1970-talet i mycket hög grad har bestått av subventionerade miljövärdande investeringar, som visserligen i sig själva är utomordentligt betydelsefulla, helt enkelt ofrånkomliga, men som inte – det kanske vi kan komma överens om – bidrar till någon sådan utökning av kapaciteten ute i näringslivet att företagen skall kunna klara av t. ex. en ökad export och man kan slippa att låna upp pengar i utlandet. Om dessa miljövärdande investeringar, som är viktiga i och för sig men inte just ur den här synvinkeln, räknas bort, har det inte varit någon särskilt stor ökning.

Vidare nämner inte herr Sträng när han talar om ökningen av industriinvesteringarna att vad som har hänt hittills under 1970-talet har varit en ökning i förhållande till industriinvesteringarna under de senaste åren på 1960-talet. Men industriinvesteringarna i slutet av 1960-talet som man nu jämför med var av olika anledningar synnerligen låga. Här vill jag slå fast att de årliga ökningarna i industriinvesteringarna f. n. ligger lägre än vad de i genomsnitt har gjort under hela efterkrigstiden. Vidare glömmer herr Sträng, när han slår sig för sitt bröst och säger att det inte behövs några ytterligare åtgärder på detta område, att med hänsyn till att det för oss här verkligen gäller att ta oss ur en situation med stora lån i utlandet, så är uppgiften dubbel: det är inte bara en fråga om att skaffa fram resurser för att vi skall kunna öka resursen här i Sverige, utan det gäller dessutom att slippa undan skuldsättning i utlandet.

Det är faktiskt på det viset, herr talman, att den uppgång i konsumtionen i Sverige som vi har haft under det senaste året icke hade kunnat äga rum, ifall vi inte hade lånat så mycket pengar i utlandet. Hade vi inte haft denna upplånade bit av kakan att fördela, hade fördelningsslagsmålet mellan olika intressegrupper blivit ännu värre än det nu har varit.

Investeringarna måste uppmuntras också för att råda bot på inflationen. Enda sättet att klara stora löne- och kostnadsstegringar utan motsvarande prishöjningar är att man har en produktivitetsökning. Vi påminns dag-

ligen om detta enkla förhållande. Statens järnvägar t. ex., som herr Norling svarar för, skall ju höja priserna – som vanligt, höll jag på att säga – därför att kostnaderna har stigit. Man klarar sig inte ifrån att kostnadsstegringarna slår igenom på priserna om man inte med investeringar försöker sänka kostnaderna. En politik mot inflationen måste därför grundas på att tillräckliga investeringar verkligen genomförs.

Men skall man få bukt med prisstegringarna fordras mer än ökade investeringar. Det krävs också ett skattesystem som inte i likhet med det nuvarande är starkt kostnadshöjande. I januari menade finansministern att priserna skulle komma att stiga med 7 %. Nu säger han 8 %. Men antagligen kommer prisstegringarna att bli över 10 % – det framgår av föredragningar som vi har haft i finansutskottet.

Med tanke på att finansministern är så belåten med Hagauppjörelsens välgörande verkningar är det anmärkningsvärt, att sedan denna uppökning träffades har finansministern blivit tvungen att justera upp procenttalet för de väntade prishöjningarna. Herr Ekström, som försökt göra gällande att näringslivet expanderar så kraftigt, sade att 13 nya företag i miljardklassen kom till föregående år. Det tog han som ett tecken på att allt verkligen är bra. Men det beror ju väsentligen på att det har varit inflation så att priser och kostnader har stigit. Om herr Ekström ordnar till ytterligare kraftig inflation, som ni är i färd med att göra för nästa år, kommer det naturligtvis att bli väldigt många nya företag i den s. k. miljardklassen. Men det betyder ju inte att allt står väl till ute i näringslivet.

Bakgrunden till att man har behövt justera upp de väntade prishöjningarna är att skattesystemet har medfört så stora kostnadsstegringar dels genom nya indirekta skatter, dels – och framför allt – genom avtalsuppökningar utformade mot bakgrund av socialdemokraternas skattepolitik.

Från moderata samlingspartiets sida har vi sedan länge varnat för skattesystemets inflationsdrivande verkningar. I en reservation vid betänkandet erkänner t. o. m. socialdemokraterna att de nya avtalen "i och för sig skulle leda till en något högre prisstegring" – dvs. än man tidigare hade tänkt sig. Detta är en hemmalagad inflation. Det tål verkligen att understrykas att det inte längre går att skylla prisstegringarna i Sverige på utlandet. Jag noterar med den allra största tillfredsställelse – eftersom det är korrekt – vad som sägs i en socialdemokratisk reservation. Reservanterna säger där att prisstegringarna nästa år kanske inte blir så stora som avtalsuppökningen i sig skulle innebära då en "lugnare importprisstegring verkar --- åt andra hållet". Eftersom herr Ekström har varit med om att skriva detta måste det en gång för alla vara slut på talet om att inflationen beror på utlandet. Tvärtom medger herr Ekström här att om något så sänker utlandets prisförhållanden inflationskraften i Sverige.

Det tycks f. ö. råda en intressant splittring inom socialdemokratin i fråga om hur skattesystemet skall utformas. I reservationen 13 A vill

socialdemokraterna i finansutskottet ge regeringen till känna att det är "angeläget att man framgent söker finna former för realinkomstförbättringar för löntagarna som ej får för långt gående priskonsekvenser". Detta är en mycket inlindad formulering, men börjar man linda av den ser man att den utgör en skarp kritik av den egna skattepolitiken, som ju har inneburit att det inte har varit möjligt med realinkomstförbättringar för löntagarna som inte fått för långt gående priskonsekvenser. Detta vill man alltså ge herr Sträng till känna. Och det är ju bra. Men herr Sträng, pappa till det nuvarande skatteeländet, har ju klart sagt ifrån att han inte kan eller kanske t. o. m. inte ens vill – han har ju talat om att han tycker att det nuvarande skattesystemet är ganska bra – lägga fram några sådana skatteförslag i tid för att nästa lönerörelse kan ske under rimligare förutsättningar. Skattepolitiken har därmed kommit in i en återvändsgränd och i den återvändsgränden står socialdemokraterna och är oense om hur de skall ta sig fram i fortsättningen. Jag hoppas, herr talman, att den fortsatta debatten till en del kommer att innebära en diskussion mellan herr Ekström och herr Sträng om socialdemokratisk skattepolitik med utgångspunkt i vad socialdemokraterna i finansutskottet vill ge finansministern till känna och med utgångspunkt i vad finansministern själv tidigare sagt om detta. En sådan dispyt behövs, och vi hoppas att den blir klagörande, men sannolikt skulle den innebära att svenska folket får klart för sig att socialdemokraterna inte vet hur de skall utforma skattepolitiken. När det gäller det nya skattesystemet och skatteutredningen vill jag understryka, med tanke på vad som har sagts här, att vi från moderat sida har alldeles klart för oss och senast i skattedebatten här i riksdagen redogjorde för hur vårt alternativ ser ut.

I den här återvändsgränden har man kommit genom de ständiga skattehöjningarna. Särskilt hårt slår de smygande skattehöjningar som inflationen medför. Utan att man har fått någon real ökning av köpkraften kommer man upp i högre inkomstklass penningmässigt sett, och där träffas man av hårdare skatter. På det viset har staten fått stora, extra skatteinkomster och de enskilda människorna blivit klämda i motsvarande mån.

I den skattedebatt, herr Sträng, som vi hade för några veckor sedan i riksdagen frågade jag finansministern flera gånger hur det egentligen ligger till med skatterna. Finansministern säger att han fem gånger under fem år har gjort reformer som innebär skattesänkningar. Varför har då inte skattedebatten i det här landet avstannat om finansministern har gjort så många skattesänkningar? I stället bedrivs denna skattedebatt i allt mera pinade ordalag, och frågan tål att upprepas. Om det verkligen är sant att finansministern har gjort fem skattesänkningar under fem år, varför är då skattefrågan f. n. så oerhört brännande? Svaret på frågan får jag väl lov att ge eftersom finansministern antagligen inte ger det. Det är inte sant att han under de senaste fem åren gjort fem skattesänkningar, utan de senaste åren har inneburit minst fem skattehöjningar

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

i stället. Och det som skr f. n., den senaste omläggningen, är ett exempel på det.

När socialdemokraterna nu går omkring och påstår att de borgerliga förslagen till konjunkturstöd är oansvariga därför att de kostar så mycket pengar är det ett tokigt argument. Konjunkturstöd behövs bl. a. på grund av att regeringen i år som tidigare genomför mycket kraftiga skattehöjningar. Regeringen säger t. ex. att oppositionen förorsakat en extra utgift på 300 milj. kr. genom att den drivit igenom sitt förslag vad beträffar villabeskattningen. Det är ett synnerligen typiskt exempel på hur regeringen diskuterar. När den inte får igenom hela den mycket kraftiga skärpningen av beskattningen av villaägarna kallar den det att oppositionen varit med om en utgiftsökning, och så säger den att oppositionen är förskräckligt oansvarig.

När oppositionen lägger fram förslag för att stödja sysselsättningen säger regeringen att förslagen är för dyra. När regeringen själv litet senare presenterar notan för olika, dyra beredskapsarbeten och andra punktinsatser, som den i efterhand varit tvungen att sätta i gång, sitter finansministern i TV-rutan och skryter med hur många extra miljoner och miljarder han gör av med för sysselsättningsstödjande åtgärder. När man verkligen har regerat med egna medel över en sönderfallande ekonomi som ger ökad arbetslöshet blir det plötsligt angeläget med en massa nya miljarder för att få ordning på det hela. Men oppositionens förslag, som i förväg vill hindra arbetslöshet, kallas oansvarig spendersamhet. Regeringens förslag är, enligt eget uttalande, socialt högstående.

Herr Ekström förklarade för en stund sedan när vi pratade om moms-sänkningen att regeringen hade lagt fram förslag som innebär 2 800 milj. kr. i nya utgifter. Herr Ekström vet själv hur han stod och skröt över hur bra dessa förslag var ur sysselsättningssynpunkt. När nu oppositionen i förväg lägger fram förslag om betydligt mindre kostnadskrävande åtgärder för att hindra arbetslösheten kallar socialdemokraterna det fruktansvärt oansvarigt.

Socialdemokraterna talar alltid om behovet av en totalfinansiering. Det skall inte bli någon utgift om oppositionen framlägger förslag om det utan någon skattehöjning. När vi lägger fram förslag, som skulle kosta ett par hundra miljoner, då är vi oansvariga.

Regeringen föreslog för ett halvår sedan nya riktlinjer för bostadspolitiken. Där finns kostnader på 800 milj. kr. extra. Vi hörde då inte ett ord om oansvarighet och inte heller om totalfinansiering. Herr Sträng kan själv läsa på s. 3 i sammanfattningen, där det klart anges att det gällde 800 nya miljoner utöver vad tidigare de s. k. paritetsslånen kostade.

Det sägs att vi är så oansvariga. Men om läget är så ansträngt, varför är regeringen emot alla moderata förslag om att verkligen åstadkomma besparingar? Det kan man kalla för oansvarighet att i nuvarande läge inte vara mera intresserad av besparingar. Om ni tycker att utgiftsstegringar är så oansvariga, varför har ni då inte ordnat till ett skattesystem som kan klara realinkomstförbättring för löntagarna utan sådana skyhöga

kostnadsstegringar och löneökningar som vi nu har? Regeringen tvingas ju själv i det här sammanhanget att komma och be om mer än två miljarder i extra anslag för att klara de nya lönehöjningarna på den statliga sidan. Det är väl mer ansvarigt att ha ett skattesystem som gör att man kan slippa ifrån sådana överdrivet stora extra utgifter.

Detta att inflationen smyghöjer skatterna brukar alltid framgå av den långtidsbudget som fogas till kompletteringspropositionen. I den budgeten har man räknat fram vad utgifterna blir under en femårsperiod om man inte gör några utgiftsåtaganden utöver dem som redan har gjorts. Man har också gjort kalkyler över vad skatteinkomsterna skulle bli med motsvarande antagande. Då är det mycket lätt att se hur dessa budgetunderskott, som finansministern talar om, snabbt försvunnit under femårsperioden, alltså under förutsättning att ytterligare utgiftsåtaganden inte har gjorts.

I olika sammanhang – nu senast under Hagaförhandlingarna – har vi moderater påvisat den här smyghöjningen av skatterna, med herr Strängs eget siffermaterial. Herr Sträng föreföll inte alls att tycka om dessa uppgifter. Men de kom från hans egna "papper". Det gick där att få bevis för vår tes, nämligen att inflationen smyghöjer skatterna.

Men, herr talman, det är på gränsen till utmanande när herr Sträng nu – bara för att han inte tycker om att det går att utläsa detta ur hans egna långtidsbudgetar – lägger om redovisningen av långtidsbudgetarna så att det inte längre framgår hur det egentligen fungerar under en femårsperiod. Jag tycker inte att det är överord att säga att det är ett eländigt svaghetstecken att man på detta sätt vill minska den insyn som man själv alltid predikar för andra.

Det var 1958 års besparingsutredning som föreslog att man skulle ha sådana långtidsbudgetar för att ge ett bättre beslutsunderlag. De remissorgan som yttrade sig över detta förslag tyckte precis samma sak. Finansministern skrev själv 1960 i statsverkspropositionen följande:

"En dylik uppsummering och konfrontation av olika delplaner skall givetvis inte ses som en prognos över statsutgifternas sannolika utveckling utan som ett arbetsinstrument för en rationell långsiktig politik, både beträffande den statsfinansiella utvecklingen i stort och handlandet inom olika statliga verksamhetsområden."

Så hette det 1960. Nu heter det i stället på ett annat sätt. Det finns att läsa i socialdemokraternas reservation till det här betänkandet. Där sägs det att det inte går att göra en femårsbudget. Det är omöjligt med tanke på att priserna stiger så mycket, och det är så svårt att veta vad som kan hända på fem år. Men, herr Ekström, det är ett bedrövligt argument. Samma antaganden om prisstegringar går att göra på inkomstsidan som på utgiftssidan. Då får vi fram en bild av hur läget ser ut. Den bilden kommer bl. a. att visa hur inflationen smyghöjer skatterna. Att inflationen skulle göra det omöjligt att få fram en långsiktigsbudget för staten rimmar illa med att herr Sträng ställt krav på varenda kommun i det här landet att göra femårsbudgetar, s. k. KELP. Kan kom-

munerna göra budgetar på statens order för femårsperioder. så skall väl staten själv kunna göra sådana budgetar, inte minst med tanke på att kommunernas uppgift är så mycket besvärligare. Herr Sträng går ju då och då och höjer löneskatten och ändrar allt möjligt annat, vilket gör att kommunernas planeringssituation är väldigt svår.

Socialdemokraterna säger alltid att samhället, dvs. staten, skall planera mer och mer. Men innan man ställer krav på att man själv skall planera för andra är det ett minimikrav att man kan planera den egna verksamheten. Moderater är emot att socialdemokrater skall hålla på och planera för alla andra, men vi är helt inne på att staten måste planera sin egen verksamhet precis som familjerna, företagen och kommunerna måste göra. Jag upprepar att innan socialdemokraterna är kapabla att ens lägga fram en femårsbudget skall de inte komma med några krav på att få planera för andra.

Hur svårt det har varit att planera framgår av hur man har handlagt frågan om näringslivets investeringar. Förra året stod herr Palme på Gotland och skrek så att det hördes ända till fastlandet att de som ansåg att vi borde satsa någonting på att bygga ut näringslivet för att skapa sysselsättning var i det närmaste asociala. I stället skulle det vara den offentliga sektorn för hela slanten. Nu säger också socialdemokraterna att det är bra med näringslivsinvesteringar, men det blir väldigt ryckigt med den uppläggning som är en följd av att man inte kan planera den egna verksamheten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till finansutskottets hemställan på alla punkter.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! I början av sitt anförande var herr professorn i dag på mycket gott humör, och jag förstår det därför att tidigare har han ju fått stå utanför uppgörelser i finansutskottet. Nu har han lyckats komma in där och även, som jag tidigare sagt, lyckats påverka finansutskottets ställningstagande på ett mycket påtagligt sätt. Jag gratulerar till framgången. Den var ju glädjande för herr Burenstam Linder. I slutet av hans anförande kände vi igen honom. Där framförde han en rad synpunkter på känt maner som var mycket svåra att hålla isär.

Både herr Burenstam Linder och hans partiledare brukar vara bittra, ledsna och besvikna när det har träffats överenskommelser tidigare. Dessa skulle strida mot demokratiska idéer, ja, nästan vara förnedrande för hela vår demokrati. Jag hörde ingenting av det nu, utan nu är det tydligen höjden av praktisk politik att de borgerliga partierna i finansutskottet så att säga vid sidan om "oppositionsledaren" träffar en uppgörelse. Herr Burenstam Linder var så glad över att nu har ett regeringsalternativ återuppstått.

Vid 10-tiden i dag lär herr Burenstam Linder ha ringt till AMS för att höra i hur många fall man från centralt håll har påverkat frisläppandet av investeringsfonder. Jag förstår väl den tjänsteman på AMS som inte

kunde svara på det. Hur skulle han kunna ge ett sådant besked? Hur skulle han kunna veta vilka överläggningar som har ägt rum i kanslihuset, när representanter för företagen anmält att de vill investera t. ex. i Göteborg och finansministern har sagt att det i så fall blir under förutsättning att även Jämtland – kanske t. o. m. Gävleborg – får någonting med av investeringarna? Hur skall en tjänsteman i AMS kunna ge ett sådant besked som herr Burenstam Linder efterlyste? Det är ju fullständigt orimligt, och jag föreställer mig att finansministern vill närmare utveckla dessa synpunkter.

När det gäller momsen, herr Burenstam Linder, sade jag att de åtgärder som föreslogs av regeringen i slutet av 1973 och början av 1974 handlade om 5,3 miljarder kronor och ovanpå det kom momssänkningen med 1 200 milj. kr. Ni har hela tiden sagt att det var så gott som enbart momssänkningen som gjorde att sysselsättningen ökade under 1974. Vi hävdar att de 5,3 miljarderna hade avgörande betydelse. Om ni inte vill tro på finansdepartementet och den preliminära rapport som lämnas på s. 171 i bilaga 1 till finansplanen, läs då, herr Burenstam Linder, vad Veckans Affärer har sagt på den punkten. Jag kan återropa ytterligare en tidskrift som jag tror att även herr Burenstam Linder anser vara seriös, nämligen den mycket aktade Affärsvärlden. Den har samma uppfattning.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Vi har aldrig varit bekymrade när det har träffats överenskommelser i finansutskottet. I själva verket är det så att de borgerliga partierna gjort överenskommelser i finansutskottet under hela tiden 1971–1973. Då vore det väl konstigt om jag skulle uttrycka förvåning över det eller beklaga det. Jag tror att herr Ekström har missförstått det här. Vi har aldrig kritiserat att det har träffats uppgörelser i finansutskottet. Vad vi har kritiserat är när det gjorts överenskommelser utanför finansutskottet. Och det har herr Ekström varit med om bra många gånger. Det är den avgörande skillnaden. Det borde en f. d. utskottsordförande vara helt medveten om.

AMS skulle alltså inte kunna svara på denna fråga: Hur många frisläpp av investeringsfonder har gjorts förknippade med kravet att företaget i fråga också satsar i stödområdet?

Herr Ekström har ju uttryckt en sådan stor förvissning om att detta är ett så fint styrmedel. Hur kan herr Ekström veta det då? Hur kan socialdemokraterna i finansutskottet vara medvetna om att detta styrmedel är så bra och att det används så ofta, att det vore skadligt ur regionalpolitisk synvinkel att göra så som borgerligheten föreslår? Eller är det så att herr Ekström inte vet det, men bara säger det?

Vi kan fråga mycket exakt – herr Åsling har ju inte rätt till fler repliker: Vet alltså inte herr Ekström om det är något frisläpp av investeringsfonder som har förknippats med krav på att man skulle satsa i exempelvis Jämtland? Vet herr Ekström inte det – men skriver det ändå i sin reservation och fäster så stort avseende vid det i debatten?

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Slutligen, herr talman, säger herr Ekström att det är alldeles självfallet att en tjänsteman på AMS inte kan veta svaret på den fråga som jag hade ställt, nämligen hur många frisläpp som hade förknippats med krav på investering i stödområdet. Inte kan en sådan tjänsteman känna till de överläggningar som har drivits mellan företagen och herr Sträng, menar herr Ekström.

Nåja, på ett sätt är man ju tacksam för att herr Ekström i ord så klart visar vad vi har kallat för mygelpolitik: att det är på det viset numera att man inte i offentligt material kan läsa ut vad som händer. Här pågår hemliga förhandlingar mellan storföretagare och herr Sträng i frågor där tjänstemän på AMS med ett ämbetsmannansvar för handläggningen och för resultatet av åtgärderna utan att de ens skulle känna till vad som hänt. Herr Ekström skrattar åt tanken.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Om vi fortsätter debatten, försvinner väl det glada humör som herr Burenstam Linder visade inledningsvis! Nu försöker herr Burenstam Linder avsiktligt missuppfatta mig, när han säger att under åren 1971–1973, när socialdemokraterna var i majoritet och de borgerliga partierna i minoritet i finansutskottet, var det ju klart att ni då träffades och gjorde upp om hur ni skulle skriva.

Det blev under jämviktsriksdagen som det uppstod en ny situation för herr Burenstam Linder. Jag har gratulerat herr Burenstam Linder och kan göra det en gång till med anledning av att det i finansutskottets borgerliga majoritet nu har kommit in så många betydande inslag av moderata förslag från den motion som ni hade väckt och som mittenpartierna över huvud taget inte hade tagit upp, nämligen just detta om bl. a. arbetsgivaravgiften. Folkpartiet hade snuddat vid det, centerpartiet hade inte sagt ett enda ord om det.

När herr Burenstam Linder refererar ett samtal som vi hade, skulle jag vilja säga att jag brukar för min del inte i riksdagens kammare återberätta förtroliga samtal i riksdagsarbetet. Men vad jag frågade herr Burenstam Linder då var: Är det på det sättet att ni moderater i finansutskottet kommer att ha samma inställning till en höjning av barnbidraget redan den 1 oktober som er representant hade i socialutskottet, dvs. nej till detta förslag, eftersom det allmänna barnbidraget inte bör vara något som man justerar efter konjunkturväxlingar enligt hennes uppfattning?

Det var den frågan som var av intresse för mig – om ni skulle desavouera er ledamot i socialutskottet eller ej. Jag tyckte det var mycket intressant att veta om ni skulle gå med mittenpartierna på den punkten.

Jag sade då vidare att såvitt jag kunde finna var den skrivning som herr Åsling Åstadkommit försedd med sådana öppningar att det tydligen blev lätt för er att kunna träda in, bara ni kunde köpa inträdesbiljetten, som bestod i att stödja mittenpartierna när det gällde barnbidragen. Sedan kunde ni få med de andra, rent moderata inslagen i er motion, misstänkte jag.

Sådan var situationen, herr Burenstam Linder.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! I mitt anförande nämnde jag att herr Ekström hade tagit kontakt med mig också, och jag nämnde det därför att han gjorde en sådan förfärlig poäng av att det skulle ha varit så rysligt att mittenpartierna hade diskuterat med oss. Jag ansåg inte att jag gjorde mig skyldig till några "indiskretioner", utöver dem som jag tyckte att herr Ekström själv ägnade sig åt, genom att försöka redovisa hur utskottsarbetets förhandlingsturer hade gått.

Herr Ekströms fråga var: Kommer moderaterna i finansutskottet att desavouera det ställningstagande som en annan partirepresentant i ett annat utskott gjort vad gäller barnbidragen? Jag har i mitt anförande redan sagt att på vissa punkter har moderaterna gjort eftergifter. Jag kan upprepa detta. Herr Ekström kallar det kanske för att desavouera någon. Jag säger: Vi har på vissa punkter gjort eftergifter så länge vi fått igenom en del av våra synpunkter. Herr Ekström tyckte att vi hade fått det i så hög grad att han t. o. m. gratulerade oss.

Vi har gjort eftergifter därför att detta är i linje med vår uppfattning om hur politiken skall drivas:

att de borgerliga partierna skall vara beredda till eftergifter för att åstadkomma en borgerlig samling.

att vi har en skyldighet att på det viset ge väljarna en känsla av att det finns ett regeringsdugligt alternativ och

att de tre borgerliga partierna är tre olika partier som vart och ett för sig lägger fram sina förslag i olika frågor för att väljarna skall veta vilken variant av borgerlighet de tycker bäst om men att man sedan också, som jag redan sagt, skall vara i stånd att resonera sig fram till gemensamma ståndpunkter och på det viset skapa förtroende hos väljarna och en känsla av att det finns ett regeringsdugligt alternativ till enpartiväldet.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Det är ganska tätt mellan våra ekonomiska debatter här i kammaren. Vi har en remissdebatt i början av året, där naturligtvis ekonomin spelar en stor roll. Vi har sedermera en finansdebatt. Vi har haft en skattedebatt, och vi har den ekonomiska och finansbetonade avslutningsdebatten i dag. De här debatterna kommer som sagt tätt, och variationen på konfekten måste följaktligen vara ganska begränsad.

Som bakgrundsmaterial för varje debatt ligger en produkt från regeringen, där materialet är så pass färskt och aktuellt som möjligt, och eftersom världen inte är oförändrad och inte utvecklingen heller, så blir det vissa justeringar i regeringens olika presentationer. Det är till stor glädje för herr Burenstam Linder, som då får ställa sig i talarstolen och säga: Detta sade finansministern i början av året och det här säger han nu - han har tvingats ändra sig. Det ger ett allmänt intryck, menar

Nr 97

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

herr Burenstam Linder, av hur opålitlig finansministern är.

Nu skall jag, herr talman, även om det vore frestande, inte ge mig in på något längre bemötande när det gäller herr Burenstam Linders provokativt trätlystna uppträdande i talarstolen här i dag. Det finns naturligtvis en del allvarliga ting att ägna sig åt, och jag skall försöka göra det.

Jag börjar med att konstatera att sällan har väl de ekonomiska prognoserna varit mera skiftande och motsägelsefulla än just nu. Om man försöker följa den internationella utvecklingen finner man att det ligger både positiva och negativa inslag i den.

De stora industriländerna har snabbare än vad vi räknade med vid årsskiftet börjat komma till rätta med sina bytesbalansunderskott. Oljekrisens så enormt upphaussade följder har dess bättre inte visat sig hålla streck. En viss initialmässig neddämpning av oljeförbrukningen har ju också lett till att världens oljetillgångar för dagen framstår såsom relativt tillräckliga i förhållande till behovet. Man har t. o. m. kunnat observera en viss överproduktion på framför allt raffinerade produkter, som har föranlett i och för sig glädjande sänkningar av priset från den i absolut mening utomordentligt höga nivån. Vi har även kunnat konstatera att den tioörriga prisstegringen på en liter bensin, som riksdagen fattade beslut om för någon vecka sedan, på grund av de företagna pris-sänkningarna reducerats till hälften, och det är naturligtvis i och för sig glädjande, sett från konsumentsynpunkt. Lagren är dessutom i de allra flesta länder goda.

Ett annat positivt inslag i bilden är att med vissa speciella undantag – tyvärr får vi räkna in England bland dessa undantag, och det spelar en stor roll för oss, eftersom England är vår största exportkund – har takten i den internationella inflationen klart dämpats.

Den ekonomiska tillväxten inom OECD-länderna blir naturligtvis svag, om den över huvud taget blir någon, under 1975, framför allt på grund av depressionen i slutet av 1974 och än så länge under 1975. Även om man kan förvänta – det vågar jag nog vidhålla – en uppgång under senare delen av 1975, så balanserar det inte slutresultatet att 1975 internationellt sett i ekonomiskt avseende är ett dåligt år.

Prognoserna är svåra när det gäller den internationella utvecklingen. En och annan dag när man vecklar upp morgontidningarna får man naturligtvis ett glädjande besked. Svenska Dagbladet – jag citerar tidningen för att i viss mån glädja herr Bohman – säger på sin handelssida i dag bl. a. följande – det är ett telegram från Washington som återges:

”Den amerikanska regeringens generalindex som skall visa riktningen i landets ekonomiska utveckling visade den största ökningen någonsin i förra månaden vilket tyder på att lågkonjunkturen i USA håller på att ta slut. ---.” Det var handelsdepartementet i Washington som avgav den förklaringen.

Sedan citeras en regeringsexpert och ekonom som säger att ”siffrorna var mycket uppmuntrande och att index utveckling i mars och april

stöder förutsägelsen om en allmän ekonomisk återhämtning och uppgång under andra halvåret”.

OECD-ministrarna har träffats nere i Paris, och där har naturligtvis omväxlande pessimistiska och optimistiska inslag i bilden refererats för allmänheten.

Nu tror jag – och det har jag ju alltid trott – att man kan inte år efter år sitta med armarna i kors och avläsa hur arbetslösheten stiger och hur den ekonomiska tillväxten stagnerar. Jag tror det inte helt enkelt därför att människorna i våra dagar accepterar inte statsledningar som visar en sådan utpräglad resignation och en sådan utpräglad likgiltighet för vad som rör de avgörande frågorna i en nation.

För vår del framstår situationen dess bättre som ganska annorlunda. Vi räknar med en tillväxt, som vi nu har satt till 2,2 %. Vi trodde i början av året att den – om jag minns rätt – skulle vara 2,5 eller 2,6 %. Större är emellertid inte skillnaden. Vi räknar med en investeringsökning för industrin på ca 9 %. Det var ungefär vad vi räknade med vid årsskiftet. Vi väntar att den privata konsumtionen volymmässigt också skall kunna hålla sig vid en ökningstakt, realt och i fasta priser räknat, på ca 4 %, och där står bedömningarna fortfarande oförändrade.

Däremot visar det sig att utrikeshandeln tyvärr ger ett underskott på drygt 2 miljarder genom att importen volymmässigt ökar med nära 3 % mot en exportökning som vi har gissat ligger mellan 1 och 1 1/2 %. Även om vissa förbättringar i betalningsförhållandena i utrikeshandeln verkar till vår fördel – och så är det – kvarstår ett underskott, som genom ett försämrat sjöfartsnetto, en ökad förlust på turismen, det får man nog räkna med, och starkt ökade transfereringar, där framför allt vårt beslut om ökad u-hjälp spelar sin roll, kommer att innebära att vi får räkna med ett bytesbalansunderskott som är högt; 5,5 miljarder. Det är väl det negativa, riskabla inslaget i den svenska konjunkturbilden.

Sysselsättningsmässigt lever vi fortfarande i den mest utpräglade högkonjunktur. En arbetslöshet som den nu framkommer vid arbetsförmedlingarnas räkningar, omfattande 36 000 personer i april, 1,4 %, och 78 000 obesatta platser, talar sitt tydliga språk. Det har i debatten i dag anförts en rad sifferuppgifter mera i detalj om sysselsättningen och arbetslösheten just nu, och jag skall inte ta upp tiden med att repetera de siffrorna. Men de bedömningar som vi f. n. gör talar för en fortsatt stark efterfrågan på arbetskraft och ett gott sysselsättningsläge under sommaren och hösten. Jag inskränker mig till den bedömningen, som jag tror kommer att bestyrkas om några dagar när vi får de officiella siffrorna för maj månad. Redan i det här skedet visar det sig att man torde kunna dra de slutsatserna. Våra regelbundna genomgångar med arbetsmarknadsstyrelsens ledning, som i sin tur replierar på länsarbetsnämnderna, ger nog vid handen att för den tid vi nu vågar överblicka – sommaren och hösten – kommer den svenska konjunkturbilden att präglas av en god sysselsättning.

Jag bygger detta antagande på följande faktorer. Efter den 1 juli i år,

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

dvs. om en månad, frigörs förutom de traditionella investeringsfonderna 3 1/2 miljarder från de speciella fondavsättningarna. Det är miljöfonderna och de särskilda investeringsfonderna. Antagandet vi gjorde, vilket har redovisats för riksdagen, att vi den här vägen skulle få insatt på riksbankens konto 3 1/2 miljarder tycks inte vara något antagande i överkant. Den 15 maj, dvs. när det var sex veckor kvar till själva slutbetalningsdagen, hade företagen placerat 3 1/4 miljarder i riksbanken. Varje företagare bör kunna räkna ut den ekonomiska vinsten av att använda pengarna för det avsedda ändamålet, dvs. miljöinvesteringar och produktionsinvesteringar, i stället för att ha dem steriliserade, räntelösa på riksbanken, för att sedermera när man får ta ut dem i sedvanlig ordning betala den reguljära skatten på dem.

Vid sidan härav tillämnar vi det selektiva frisläppandet av de traditionella investeringsfonderna. Vad gäller stödområdet har vi hitintills tillämpat metoden att fonderna får användas för såväl maskininvesteringar som byggnadsanläggningar. Nu har regeringen föreslagit riksdagen, och på den punkten har finansutskottet också accepterat förslaget, att man just mot bakgrunden av bytesbalansproblemet och den önskan vi alla har att kunna stimulera våra exportansträngningar bör släppa loss de traditionella investeringsfonderna för maskininvesteringar över hela landet, dock enligt ett speciellt moment i en speciell paragraf som innebär att regeringen ändå fortsättningsvis har kontroll över hur detta hanteras.

Jag bygger vidare mitt antagande på det faktum att den här riksdagen har beslutat en stor skattesänkning under 1975, att vi har en löneuppgörelse under 1975 som garanterar köpkraft och efterfrågan bland de stora konsumentgrupperna och garanterar, som jag ser det, en fortsatt tillfredsställande utvecklingstakt i fråga om konsumtionen, distributionen och produktionen.

Allt detta låter överraskande bra, framför allt mot bakgrunden av att leveranserna och orderingången tyvärr på senaste tiden visat vikande tendens. Men orderböckerna är fortsättningsvis väl fyllda, och man har ändå anledning att räkna med att den avslappnande efterfrågan utifrån måste vända. Det tycks nu mobiliseras en relativt allmän uppfattning om att vändningen kommer i slutet av detta år.

Kvar står, vilket jag gärna vill understryka, varningens tecken att vi f. n. utnyttjar andra nationers sparande och kapitaltillgångar i en utsträckning som i stort sett motsvarar bristen i vår bytesbalans. Jag syftar då självfallet, herr talman, på den utlandsupplåning av sammanlagt 5 miljarder, som vi tagit upp under senare år. Här konfronteras vi med problem, som de flesta nationer i dag står inför och som de flesta nationernas politiker och statsmän är lika oroad över. Vi har skolexempel i kretsen av nationer som är tillräckligt avskräckande för att ingen skall nonchalera det allvarliga i att basera ekonomin på andra nationers beredvillighet att låna ut pengar. Det drar dessutom med sig en kostnad för kapitaltjänsterna som, det har sagts tidigare i debatten, redan efter 1977 kan uppskattas till ett par miljarder med den upplåning vi har nu.

Om man inte klarar denna riskabla fråga har vi exempel från andra nationer på hur det kan gå, t. ex. England, Danmark, Italien, som har tvingats till ett slags ekonomisk Canossavandring tillbaka för att rätta till sin ekonomi. Under denna bedrövliga vandring får de finna sig i en stor arbetslöshet, social och politisk oro och internationellt misstroende mot deras förmåga att själva klara upp sina angelägenheter.

Medvetna om allvaret i den situationen har de flesta industriländerna numera godtagit ett handlingsprogram där de säger att de på 4-5 år är tvingade att återställa jämvikten i sin utrikeshandel. Jag utgår från att vi här hemma i Sverige, med en ännu så länge relativt välordnad ekonomi, inte skall behöva visa sämre ambitioner när det gäller att rätta till dagens nationella underskott. Som en rimlig arbetsplan för framtiden bör också för oss gälla att vi under 4-5 år återställer det negativa utfall i vår handel med omvärlden som vi i dag dras med.

Herr talman! Utifrån de här inledande korta beskrivningarna – jag kommer kanske tillbaka litet mera allmänt till detta så småningom – vill jag ändå mycket kort komplettera den debatt som förts tidigare i dag och som gäller skiljaktigheterna mellan finansutskottets borgerliga majoritet, eller kanske vågar jag säga den nybildade borgerliga kartellen, och de socialdemokratiska reservanterna i finansutskottets betänkande nr 25.

Det är naturligtvis en ny situation vi ser i ögonen i dag. Borgerliga motioner med diametrala skiljaktigheter – demonstrerade så sent som i Hagadiskussionen – har nu blivit gemensamma nämnare för en borgerlig front gentemot regeringen.

Herr Bohman hoppade av i Haga II, som det brukar heta, och jag föreställer mig att det avhoppet måhända har pågått inte bara honom själv utan även de borgerliga bröderna som nu har öppnat famnen för herr Bohman genom att lyhört lyssna på hans speciella motioner och skriva ihop sig på den punkten i utskottet.

När jag vill göra de här mer detaljbetonade kommentarerna skall jag börja med finansutskottets ställningstagande och rekommendationer till ökade påslag på den privata konsumtionen i vårt land.

Det torde i dag vara ganska oomtvistat – på den punkten har jag inte hittat några delade meningar i finansutskottets skrivningar – att vi kan realisera en konsumtionsökning på 4 % i volym sett. Svenska folket får, som jag tidigare sade, under 1975 en skattesänkning som är större än de tidigare skattesänkningarna och även något större än den som vi enade oss om för 1976. Svenska folket får under 1975 lönehöjningar större än tidigare, och lönehöjningarnas konsumtionseffekt förstärks genom uppgörelser som har träffats och som träffas nu på löpande band, förbundsvis och lokalt. Inom vissa grupper – och det är här fråga om relativt tunga löneområden – kan vi avläsa avtalsuppgörelser klart över den centrala uppgörelsens lönekostnadsstegring, som låg någonstans mellan 15 och 20 %. Det råder f. n. en intensiv efterfrågan på arbetskraft. Jag tror jag vågar anteciperat utvecklingen och säga att när vi får avläsa de nya arbetsmarknadsrapporterna kommer vi att finna att bland de kassaförsäk-

rade, vilka jag tidigare har sagt är ungefär 2 800 000, har vi en situation som innebär att det står ungefär tre lediga obesatta platser på var och en som anmäler sig och vill söka ett arbete. Bland dem som anmäler sig och söker arbete är ungefär 40 % över 60 år, dvs. en väsentligt stor del av dem är pensionärer.

Denna intensiva efterfrågan på arbetskraft är ett faktum i dag, och självfallet spelar det en roll i alla de lokala förhandlingar ute på arbetsplatserna där man skall komplettera den centrala uppgörelsen med den lokala uppgörelsen. Jag tror därför att vi kommer att få ett inkomstpåslag som ligger ett par tre procent högre än vad som förutsågs i den reviderade finansplanen. I varje fall är vad vi säger i finansplanen klart i underkant.

Finansutskottet har uppskattat den här extra lönekostnadseffekten på den reella konsumtionsefterfrågan till 0,5 %. Det omvittnades av herr Åsling i hans inlägg här i dag. Jag tror uppskattningen också där är litet grand i underkant, men oavsett om det blir 4, 4,5 eller 5 % i ökad privat konsumtion under 1975 skall detta ses mot en allmän tillväxt i vår ekonomi som håller sig på ungefär hälften av denna siffra.

Privatkonsumtionen kommer således vid alla jämförelser med övriga sektorer i försörjningsbalansen för det här året att framstå som klart favoriserad. Den totala investeringsexpansionen blir klart lägre med undantag för investeringen inom den industriella sektorn, där speciella medvetna åtgärder har vidtagits för att hålla investeringstakten uppe. Den privata konsumtionens tillväxt kommer att ligga högre än de antagna tillväxtsummorna både för importen, exporten, utrikeshandeln, offentlig konsumtion och kommunal aktivitet.

Det framstår således som illa underbyggt då finansutskottet på allvar rekommenderar en temporär sänkning av momsen som ett lämpligt komplement i konjunkturpolitiken för sysselsättningens uppehållande. Finansutskottet uppskattar sin egen rekommendation – om man verkligen sätter i gång den här temporära momssänkningen – till ytterligare någonting mellan en och två miljarder, att då komma den privata konsumtionssektorn till handa.

I den uppgörelse som går under rubriken Haga II och som signerades av regeringspartiet, folkpartiet och centerpartiet sade man att det allmänna barnbidraget skulle höjas från den 1 januari 1976 med 300 kr. Det är naturligtvis också ett konsumtionspåslag i ganska exklusiv mening – det är mer än en halv miljard – men vi var överens om det. Vi sade att det har sin familjepolitiska motivering. Så länge man håller den här diskussionen på det familjepolitiska planet står man, menar jag, med fötterna på marken, men när man föreslår en tidigareläggning av barnbidragshöjningen till den 1 oktober 1975 med konjunkturpolitisk motivering är det – mot den bakgrund jag nyss anförde – en dålig motivering. Den har ingen allvarlig och saklig grund. Som det har sagts tidigare här i dag har den bedömningen gjorts även från socialutskottets och från regeringens sida. Familjepolitik är familjepolitik – där är vi överens om när höjningen skall träda i kraft. Men att sätta in barnbidragshöj-

ningen som ett konjunkturpolitiskt element emot den situation vi har i dag är inte motiverat – där bär icke argumenten.

Finansutskottet föreslår vidare i sitt betänkande att investeringsfonderna bör tillämpas med frångående av den individuella prövningen på regeringsplanet. Den frågan har spelat en ganska stor roll i dagens debatt. Man skulle enligt utskottet frånga den individuella prövningen utanför stödområdet. På den här punkten har den borgerliga kartellen blivit enig. Finansutskottets betänkande innebär således att den mera generösa regeln skall tillämpas då fondfrisläppen äger rum. Det betyder först och främst att man får ut 100 % av sina insatta pengar, varav 46 % står på ett konto i riksbanken och 54 % ligger hemma, om jag får använda det uttrycket, i företagets egen bokföring. Man får tillämpa de fördelaktiga avskrivningsreglerna för samtliga dessa 100 %. Men författningen säger, vilket jag inte är alldeles säker på att den borgerliga samlingen i finansutskottet verkligen har observerat, att när man tillämpar detta moment i 9 § i förordningen tillkommer det automatiskt ovanpå detta ett 10-procentigt skatteavdrag på hela investeringens kostnad. Jag har satt mig ned och funderat på vad det innebär och kommit fram till att det innebär – även om man inskränker sig till att göra det här bara under ett vinterhalvår – ett direkt inkomstbortfall för statskassan på ca 200 miljoner, en utgift som tydligen inte alls varit föremål för några funderingar vid finansutskottets behandling av ärendet.

Att föreslå en sådan automatisk tillämpning av reglerna för investeringsfonderna med det automatiska påslaget – utöver de 100 procenten fondmedel – med ett 10-procentigt extra skatteavdrag är att bjuda med litet för stora skedar, när vi ändå har en så pass målmedveten satsning på den svenska industriutbyggnaden som vi har f. n. Det är den ena frågan.

Den andra frågan som också har varit föremål för funderingar här i dag är om investeringsfonderna skall användas för att även försöka påverka lokaliserings- och regionalpolitiken i vårt handlande. Utskottets borgerliga majoritet erinrar sig helt plötsligt att där ligger det ändå någonting som man får fundera på. Då bör man försöka klara det på något sätt. Först vill man visa sig generösare än regeringspartiet när det gäller den allmänna stimulansen till industrin. Men, säger man, vi får inte spilla bort den fördel som vi har i dag, nämligen att kunna driva regionalpolitiken hårt. Därefter gör man ett allmänt och till intet förpliktande uttalande om att man naturligtvis också skall se till att det här frisläppet inte kommer i konflikt med det av statsmakterna fastställda målet för den regionala balansen.

Ett sådant uttalande liknar, herr talman, ett försök att bevisa cirkelns kvadratur. Jag tror mig vara vittnesgill när jag uttalar mig om vart det bär hän om man släpper loss investeringsfonderna generellt över hela landet och med likartade favörer. Den politik vi hittills fört – att med fondfrisläppens hjälp styra industriell aktivitet till stödområden och glesbygdsmråden – kommer att definitivt få läggas på hyllan under den

Nr 97

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

tid det generella fondfrisläppet gäller. I valet mellan att investera i glesbygd och att investera i södra och mellersta Sverige – i närheten av de stora förbrukningscentra och med rationellare kommunikationsmedel till både intern och extern marknad – gör industrierna kalkyler från företagekonomiska synpunkter, och ingen skall anklaga dem för det. De frågar sig: Vilket är bäst för oss och var tjänar vi mest? Med utgångspunkt i det resonemang som ligger man stilla i fråga om aktivitet i glesbygden och i stödområdet i norr så länge det generella fondfrisläppet varar. Det är en brasklapp när utskottet talar om att de generella fondfrisläppen skall kunna kombineras med investeringsaktivitet inom stödområdet och glesbygderna.

Jag är – här vill jag understryka vad Sven Ekström sade – mycket överraskad över att framför allt centerpartiet gett sig ut på de här vägarna. Jag är medveten om att Thorbjörn Fälldin och centerpartiets ledning i övrigt har haft mer än nog med att fundera över kärnkraftsproblemen och vad därtill hör. Det är ursäktligt om herr Åsling och övriga centerpartister inte riktigt hunnit tänka igenom konsekvenserna av sitt ställningstagande i den här frågan. Nu är det för sent, tror jag, att ändra sig – även om röstningen ännu inte gått av stapeln. Men nog vore det klokt om centerpartisterna försökte hitta en utväg ur ett politiskt ställningstagande som går på tvärs med vad de under senare år mycket energiskt framfört som sin uppfattning i kammaren – dvs. omsorgen om den industriella utbyggnaden i stödområdet och glesbygden.

Nu har utskottet i sitt majoritetsbetänkande också rekommenderat ett särskilt investeringsavdrag för maskininvesteringar, tänkt i konjunkturstimulerande syfte. Jag skall försöka vara så korrekt som möjligt. Här har utskottet varit relativt försiktigt – låt mig erkänna det. Man anser att ett sådant avdrag bör övervägas – det är väl en rekommendation till regeringen. Man förutsätter att regeringen, när det blir motiverat av konjunkturutvecklingen, lägger förslag härom, och gör det i kombination med direkta bidrag – dvs. styr skattemedel till de företag vilkas vinstresultat inte ger möjligheter att tillämpa avdragstekniken.

I reservationen 10 A av Sven Ekström, Knut Johansson m. fl. sägs att detta särskilda investeringsavdrag inte f. n. kan anses påkallat. Den uppfattningen har också stöd i skatteutskottets betänkande. Reservanterna säger att tekniken kan övervägas inom ramen för beredskapsplanen, men att det f. n. inte finns anledning att aktualisera frågan. Jag har exakt samma uppfattning på den punkten.

Det här är naturligtvis också en utomordentligt dyrbar historia för statsverket. Det skall vara en klart annorlunda och ganska avancerad lågkonjunktur innan man skyndar fram med dessa maskininvesteringsavdrag som vi medgav 1971, 1972 och som jag vill minnas också ett stycke in på 1973. Då var situationen annorlunda, framför allt när det gällde de industriella investeringarna. Det förelåg i varje fall inte någon prognos om en ökning av de industriella investeringarna på 9 % när vi beslutade om maskininvesteringsavdraget.

Om man sedan skall börja kombinera dessa investeringsavdrag med bidrag – jag vet att det är centerns gamla linje att alla företag som inte redovisar någon vinst skall få pengar av staten – är det fråga om ett helt nytt subventionselement. Mina försök att bedöma vad det kostar att sätta allt detta i sjön resulterar i ganska avskräckande belopp.

Om jag till vad jag här redovisade om regeringens linje för att stimulera industriinvesteringarna lägger – och detta har också berörts i den tidigare debatten i dag – vad som skett genom förstärkning av kapitalmarknadens utlåningsmöjligheter för stora och små företag, för inhemska investeringar och för exportfinansiering tillika med lättnader i den allmänna kreditpolitiken, finner jag att man har gått så långt som man kan våga sig på med ansvar för att det skall vara någon rim och reson i det hela.

Väl medveten om, framför allt ur bytesbalanssynpunkt, hur nödvändig den här industriexpansionen är har regeringen det intrycket – i varje fall är det mitt eget intryck, och jag tror att regeringskollegerna delar det – att utskottets majoritet, som situationen i dag kan bedömas, sprider ut alltför rundhänta löften och budskap. Den i reservationen 10 redovisade ståndpunkten är den riktiga.

Utskottsmajoriteten föreslår en reduktion av den allmänna arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet från 4 till 2 %. Man ställer också i utsikt att man bör kunna gå vidare på samma väg, kanske ned till 0 %, och även med tanke på influensen härav i gränsområdet mellan det inre och det yttre stödområdet reducera procentsatsen i det yttre stödområdet från 4 till 2 %.

Ja, tar man bort arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet, är detta att se som en skattefinansierad lönesubvention. Vi har f. n. ett inslag av lönesubventioner i det inre stödområdet – det är jag medveten om – men det gäller som ett initialstöd, som skall locka företagen till etablering inom stödområdet. Utskottets förslag har emellertid en permanent karaktär, och därmed får man också med den nya subventionstekniken smittoeffekter som är svåra att undvika.

Gränsen mellan inre och yttre stödområde är alltid en irritationskälla. De av kammarens ledamöter som tittade på ett program från Gotland, givet i televisionen för någon vecka sedan, kunde klart och tydligt konstatera att sedan riksdagen gjorde Gotland till yttre stödområde är nu alla som tillfrågas på Gotland indignerade och betraktar sig själva som orättvist behandlade därför att Gotland inte hänförts till det inre stödområdet. Bygger man ut skillnaden mellan de bägge stödområdena, förstärker man naturligtvis också irritationen och skapar underlag för en ännu mera kontroversiell attityd.

Nu har riksdagen tidigare varit medveten om de här komplikationerna och följaktligen beslutat ge företagsskatteberedningen i uppdrag att utreda hela frågan om man skulle våga sig på något slags differentiering av arbetsgivaravgifterna. Utredningen har fått tilläggsdirektiv härom och överväger nu detta spörsmål. Mitt under det arbetet menar riksdagen, eller i varje fall finansutskottets majoritet, att vi kan "köra över" det

gamla beslutet och företagsskatteberedningen och utan vidare fatta ett nytt beslut i ärendet. Jag hänvisar till vad herr Löfgren sade här i talarstolen för litet sedan: Det måste vara logik och konsekvens i riksdagens ställningstagande och beslutföring. Här har man ju ett eklatant exempel på att dessa fina egenskaper alldeles saknas när finansutskottets majoritet kommer med sina förslag och de skall bedömas gentemot vad riksdagen tidigare har beslutat.

Jag vill efter den här korta kommentaren av utskottets betänkande gå tillbaka till den mera allmänna ekonomiska situationen och utvecklingen. Det finns naturligtvis ett kausalsammanhang mellan prisutvecklingen och graden av intensitet i den egna ekonomin. För vår del har vi alltid drivit uppfattningen att sysselsättningen är den primära frågan. Vi har tagit en prisstegring som – det erkänner jag – måhända har blivit några procentenheter högre än vad den i annat fall skulle ha blivit just på grund av vår ambitiösa sysselsättningspolitik. I motsvarande situation har vi avläst hur andra nationer har offrat mer på prisproblemet och mindre på sysselsättningsambitionen. Så är tvivelsutan fallet i Förenta staterna. Tyvärr, måste jag säga, har jag samma känsla när det gäller Västtyskland.

Sedan har vi ett tredje slag av nationer där ekonomin har spårat ur i en sådan utsträckning att de här valmöjligheterna inte längre föreligger. Jag tänker här på t. ex. England och Danmark, där underskottet i bytesbalansen – benägenheten att leva över tillgångarna – har fört nationen in i ett läge där man tvingas acceptera såväl kraftiga prisstegringar som en mycket hög arbetslöshet. Man har – hur brutalt det än kan låta – på grund av en nedkörd ekonomi inte ens råd att arbeta. Det kan synas vara en förbluffande slutsats för den som i likhet med mig har tillbringat ett par tiotal år i sin ungdom med att i ekonomiska ting predika Keynes filosofi om sysselsättning och underbalansering av statsbudgetar. Keynes var ett sanningsvittne i fråga om nationernas och världens ekonomi på sin tid utifrån dess situation, men det går inte att återropa honom i dag – jag har sagt det tidigare – och tro att man därmed löser framtidens problem i en ekonomisk utveckling där utrikeshandeln för vår del representerar 35 % av den samlade bruttonationalprodukten. Det är i denna ekonomi av internationellt beroende och internationellt samarbete som nationen blir mera ömtålig för bristen på balans i varu- och tjänsteutbytet.

Trots vår ambition i fråga om sysselsättningspolitiken har vi ändå under denna internationella inflationstid kunnat hänvisa till att vår prisstegring har legat klart i underkant i förhållande till övriga industrinationers. Det gällde alldeles uppenbart under 1974, och jag tror att mönstret i stort sett kommer att hålla också under 1975.

I kompletteringspropositionen har vi uppskattat prisstegringen mellan 1974 och 1975 till, vill jag minnas, 8 %. Utskottet vill höja den prisutvecklingstakten med ytterligare 1 à 2 %. Jag är beredd att säga, herr talman, att i sämsta fall kan utskottet få rätt. Det finns dock ingenting som under de hittills passerade fem månaderna av detta år behöver desa-

vouera den i kompletteringspropositionen angivna prisstegringstakten.

Mot bakgrunden av den antagna prisstegringen, den beslutade skattesänkningen och de lönehöjningar som nu börjar bli färdiga bör svenska folket vara garanterat en real inkomstförbättring under 1975 – en inkomstförbättring som automatiskt gäller för våra folkpensionärer och som gäller för grupperna i aktiv ålder på grundval av vad jag här refererade. Naturligtvis bygger denna vid internationell jämförelse fördelaktiga situation framför allt på dagens goda sysselsättningsläge här hemma, vår än så länge tillfredsställande valutareserv och vår höga industriella investeringsaktivitet. Vi har emellertid, det vill jag erkänna, camouflerat vårt underskott i utlandsaffärerna med en motsvarande upplåning utifrån.

Jag har tidigare understrukit att detta endast får vara en tillfällig åtgärd några år framåt, men inte längre, om inte förtroendet internationellt för nationens ekonomiska soliditet skall förloras. Men det ställer oss inför ett ofrånkomligt ultimatum. Vi kan icke stimulera fram en ökning av detta underskott, för då föreligger risk att oppositionen, som det framgår av finansutskottets betänkande, för att visa en egen profil – och en profil som gentemot väljarna framstår som mera progressiv, mera vänlig – ogenerat drar växlar på den utveckling som i sig bygger på en permanent ökning av lånebehovet på utländsk kapitalmarknad. Andtruten strävan att med konjunkturpolitiska motiveringar satsa pengar då man inte vet om man har pengarna eller om satsningen behövs – det är inte förenligt med det ansvar för nationens framtid som i en svår tid anmäler sig.

Man kan enkelt uttrycka det så här: Skall vi satsa pengar genom en allmän utdelning, eller skall vi satsa pengar för att använda dem där de behövs och med den klara motiveringen att sysselsättningen skall upprätthållas? Det sistnämnda är den selektiva politik som vi har fört och som vi kommer att få föra just mot bakgrunden av det internationella betalningsläget.

Regeringen har i sitt förslag satsat så hårt som vi vågar och orkar på den industriella expansionen. Regeringen går ut med förslag om att stödja lagerproduktionen. Redan nu har jag kunnat avläsa hur stora industrier använder sin särskilda fond för att finansiera en lagerproduktion, och jag tycker det är en utmärkt idé. Efterfrågan kommer ju utifrån, och det är en avgjord fördel om svensk industri då kan offerera ett utbud av varor tack vare en lageruppbyggnad under den här tiden. Vi går nu ut med detta förslag, som vi upprepar från tidigare år – 1972 – om ett 20-procentigt statsstöd till lagerproduktionen. Författningen togs i denna veckas konselj och kommer ut från trycket utan några förseningar.

Herr talman! När vi går ut med den här satsningen och säger att det får räcka med satsningarna på den privata konsumtionen – den får ju ändå sina 4, 4,5 eller 5 % i en tillväxttakt som ligger strax över 2 % – är jag väl medveten om att det är frestande för oppositionen att ytterligare bjuda över regeringens förslag. Som opposition står man ju alltid i lä om överbud resulterar i politiskt oriktiga beslut. Det politiska spelets regler är sådana, och jag vore den siste att efter alla dessa år som jag

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

har varit med beklaga mig över detta. Men i ett politiskt läge, så jämnt som i den svenska riksdagen, tillstöter en särskild komplikation. Det blir ödets gudinna som avgör allvarliga politiska ställningstaganden, och det lär på riksdagens anseende, förmodligen mer än vad vi som professionella politiker alltid uppmärksammar.

Finansutskottets borgerliga majoritet kostar den här gången på sig, om jag räknar samman dess konkreta förslag, dess rekommendationer, dess förpliktande riktlinjer, så långtgående beslut och beställningar att ett fullföljande därav icke är förenligt med en statsfinansiell hushållning under ekonomiskt ansvar. Det rör sig, herr talman, om miljarder och inte den där försiktiga summan som har nämnts tidigare här i dag.

Nu kan jag vara beredd på invändningen att det här skall sättas i gång om konjunkturen blir gynnsam, men inte annars. In skulle man då inte kunna avvakta detta och vara ense med regeringen om att beredskapen skall vara sådan att man är topprustad men att salvorna inte skall fyras av bara för att man tror att fienden skall komma. Det är nog bättre att spara ammunitionen till dess fienden kommer. Oppositionens politik kan annars leda till att vi står utan ammunition när den verkligen behövs. Detta är, herr talman, inte någon ordlek eller någon teoretisk konstruktion. I kretsen av nationer har vi i dag tillräckligt avskräckande exempel för att jag skall våga göra dessa påståenden.

Jag vill, herr talman, ytterligare ta några minuter i anspråk för att i allra största korthet bemöta en del av de inlägg som har gjorts här från talarstolen och i viss utsträckning varit adresserade till mig.

Herr Hermansson började sitt inlägg med att säga att i fråga om barnomsorgen är de borgerliga och regeringspartiet ense, men han ogillade den enighet, som han ansåg vara en hjälplöshetens enighet, som de hade redovisat. För sin egen räkning har han emellertid redovisat en konkret plan på att man skall bygga 50 000 nya platser.

Frågan om barnomsorgen har ju fått sin uppmärksamhet verifierad och beskriven i kompletteringspropositionen. Det sägs där:

”Tillgången på platser för barnomsorg är av stor betydelse bl. a. för kvinnornas möjligheter att förvärvsarbeta. Under första hälften av 1970-talet har antalet platser för barnomsorg mer än fördubblats, från ca 70 000 år 1970 till inemot 150 000 år 1975. Bl. a. utnyttjades konjunkturstimulansen 1973–74 för att påskynda denna utbyggnad. Trots den utbyggnad som således ägt rum finns det alltjämt ett stort behov av ytterligare platser. Utbyggnaden av barnomsorgen kan emellertid inte betraktas som en konjunkturpolitisk fråga utan måste framför allt ses i ett mera långsiktigt sammanhang, med hänsyn till såväl behoven som tillgängliga resurser. Regeringen har mot denna bakgrund för avsikt att inom kort ta upp frågan om på vilket sätt och inom vilken tidsperiod föreliggande behov av platser för barnomsorg kan tillgodoses.”

Att detta kommer att innebära även ett ekonomiskt ansvarstagande från regeringens sida behöver ingen betvivla. I varje fall har inte kommunernas representanter läst ut någonting annat. En första kontakt har

även tagits med kommunrepresentanterna i den här diskussionen.

Då menar herr Hermansson att det där att regeringen sätter sig och förhandlar med kommunernas representanter inte bör accepteras. Man skall i stället utan vidare spisning säga: Så här skall det vara.

Jag tror att kommunerna har ett seriöst behov att få framföra sina synpunkter på planeringen, dels för att se den i samband med sin andra planering och dels för att se hur man över huvud taget skall lösa frågan. Jag är bestämt av den uppfattningen att herr Hermansson moraliserar i onödan i den här frågan. Jag tror inte – och det är min erfarenhet efter många och långa förhandlingar med kommunerna – att man sätter sig inte på dem utan vidare. De har ett seriöst anspråk på att få vara med och utforma den här planen och se hur den skall verkställas. Jag försäkrar herr Hermansson att kommunernas representanter är förhandlingskapabla i alldeles enorm utsträckning och känner sitt ansvar på den punkten.

I övrigt var herr Hermanssons första inlägg en repetition av vad vi har avlyssnat så många gånger tidigare. Det var en profilering av det kapitalistiska samhällets jämmerlighet emot hans idealsamhälles förnämliga utformning.

Det lönar sig inte mycket att ge sig in i en djupsinnig debatt om detta. Jag fick intrycket när jag lyssnade till herr Hermansson att han hade behov av att verbalt bevaka fronten mot vad han själv kallar "avgrunden", och att det var motivet för hans relativt onyanserade inlägg på den här punkten i dag.

Han tog upp en del specifika frågor som det vore frestande att bemöta, men då blir jag för långrandig, så det hoppar jag över. Han vill som vanligt slopa momsén på maten, ha en lågräntepolitik, hyressänkning, 6 timmars arbetsdag, använda AP-fonderna för att bygga starka industrier. Det där är naturligtvis ett fint program – det kan vi vara överens om. Men det kostar en rasande massa pengar att genomföra det, och då är det staten som skall betala. Nu har ju herr Hermansson fått förtroendet att syssla med skattepolitiken, det nya skattesystemet och dess framtida utformning, och då kommer han relativt snart underfund med – det har han förmodligen redan gjort, som den intelligente man han är – att det är inte så alldeles lätt att skaffa pengar till statskassan.

På en punkt vill jag emellertid hålla med herr Hermansson. Jag skall gärna ge honom ett erkännande för hans deklARATION, när han som ledamot av skatteutredningen avslöjade de interna förhållanden i utredningen. Det är ett skrymteri när man från borgerligt håll i kammaren gång på gång frågar varför finansministern inte jagar fram skatteutredningen till ett snabbt definitivt avgörande i fråga om det fina och förnämliga skattesystemet – det skulle då ske under innevarande sommar – samtidigt som just de borgerligas egna representanter i utredningen inte lägger ned någon mera påtaglig energi på att effektuera de beställningar som görs av de övriga borgerliga ledamöterna här i riksdagen. Där är naturligtvis herr Hermansson vittnesgill, och det är möjligt att han genom

Nr 97

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

detta avslöjande kan få litet fart på de slöa själarna, så att vi åtminstone kan få förslaget litet tidigare än som annars skulle bli fallet.

Jag har hört det här sägas tidigare, så herr Hermansson är inte ensam om att dra sådana slutsatser.

Herr Åslings inlägg var till ytterlighet samförståndsbetonat. Enligt herr Åsling skulle vi vara i stort sett eniga. Men så är det ju inte. Jag har tagit tid på mig för att redovisa vad vi inte är eniga om, och både i sakfrågor och i kostnadsfrågor finns det så väsentliga skiljaktigheter att det är felaktigt att bedöma vad som skett i finansutskottet som ett uttryck för något slags enighet över partigränserna.

Socialdemokratin tänker inte på industrins internationella konkurrenskraft, var ett av de många dåligt underbyggda påståendena i herr Åslings f. ö. mycket välpolerade och försiktiga anförande. Självfallet finns det inget underlag för den beskyllningen.

En reduktion av arbetsgivaravgiften med 2 % kostar 80 milj. kr., sade herr Åsling också. I finansdepartementet har vi gjort ett försök till seriösa beräkningar om det, och vi har hamnat på 200 miljoner, vilket alltså skiljer sig starkt från 80 miljoner. Men det stannar inte bara med det överbudet i finansutskottets förslag, utan herr Åsling är beredd att också ge exekutiva fullmakter till regeringen. Det är vi tacksamma för. Men vad herr Åsling inte talade om var att han ville själv formulera innehållet i de fullmakterna, och då blir kanske generositeten litet mera begränsad.

Även herr Löfgren tog i sitt anförande upp ungefär samma tråd och sade att om målen är vi ense, om medlen är vi oense. Där har han alldeles rätt. Men då är kanske den enighet som presenterats i finansutskottets betänkande inte så förskräckligt mycket värd, när vi är oeniga om medlen.

Vidare sade herr Löfgren att vi inte skall ha någon stimulans till konsumtionen före årsskiftet. Jag lyssnade med verkligt intresse till detta tillkännagivande att det *efter* årsskiftet kan behövas en stimulans till konsumtionen. Men nu har man med en underlig konjunkturpolitisk motivering av herr Löfgren och andra velat stimulera just konsumtionen genom tidigareläggningen av barnbidragen. Det var ingen familjepolitisk motivering – på den punkten är vi eniga – utan det var just en konjunkturpolitisk motivering för den tidigareläggningen.

Jag vet inte om herr Åsling har någon specifik kalenderberäkning som gör att detta går ihop. Det går i alla fall inte ihop för mig när jag funderar över det. Han har här en möjlighet att förklara det litet närmare.

Herr Löfgren slutade med att säga att de som sitter centralt inte fattar de bästa besluten. Jag kan ge honom rätt i det. Men herr Löfgren sade detta i samband med sin analys av hur frisläppandet av investeringsfonderna skulle verka. Om man generellt släpper investeringsfonderna fria fattar varje företag beslut utifrån sina ekonomiska utgångspunkter. Och det kan vara kloka beslut, sedda ur företagets synvinkel. Men om man håller kvar kontrollen över hur investeringsfonderna hanteras finns det möjligheter att lägga in andra värderingar när man fattar beslut om

frisläppandet av fonderna, värderingar av regionalpolitisk och lokaliseringspolitisk karaktär, och det sysslar inte företagen med. Även om jag erkänner att allt förstånd sannerligen inte behöver vara koncentrerat i den centrala administrationen måste jag hävda att utgångspunkterna för besluten i detta speciella fall är olika, och det förklarar de skiljaktiga verkningarna av besluten.

Herr talman! Herr Löfgren kom till sist i sitt inlägg med en högtidlig deklaration som vi väl alla uppfattade som något av ett avsked, en svanesång. Jag tycker nog att herr Löfgren skall försöka hänga med ett tag till. Han är ju en habil man i många avseenden. Att vi nu har fått en borgerlig kartell bör inte ha skakat honom så förtvivlat mycket att han går i förtid. Men det kan jag ju tala personligt med herr Löfgren om i stället för att orda om det offentligt. Det var i varje fall stora ord och klatschiga formuleringar herr Löfgren använde. Det lyssnar man naturligtvis alltid på med stort intresse.

Herr Burenstam Linder var den siste av talarna före mig i talarstolen. Han började med att jämföra hur finansministern bedömde situationen i januari och februari med hur han bedömer den nu. Jag har redan förklarat att om man inte är absolut orörlig i hjärnkontoret och dess vindlingar så blir deklarationerna olika beroende på att den omvärld man har att leva i förändrar sig.

Herr Burenstam Linder sade också att man skall skynda på de kommunala förhandlingarna så att kommunerna redan i höst när de fixerar sina budgetar för nästkommande år vet vad de har att röra sig med i avseende på barnomsorgen. Den åsikten är han inte ensam om. Jag tror att den formuleringen kan återfinnas i finansutskottets majoritets skrivning. Jag ser det emellertid som omöjligt att följa den rekommendationen. Även med en forcering av förhandlingarna kan resultatet presenteras tidigast vid årsskiftet. De kommunala staterna håller man redan på att preparera i de nedre regionerna ute i kommunerna. Jag föreställer mig att de kommunala finansministrarna redan har offererat sina ekonomiska ramar på de olika avsnitten inom den kommunala förvaltningen. Det är inte möjligt att vara färdig med en uppgörelse redan i september månad, när slutjusteringarna görs. Vi har en sommar framför oss, och även regeringens ledamöter och kommunernas förtroendemän gör vissa anspråk att få några veckors semester.

Innerst inne blir man nästan litet rörd när man hör herr Burenstam Linders lovsång över mervärdeskattens absolut avgörande konjunkturpolitiska effekt. Jag skulle, herr talman, enkelt kunna kommentera det med att säga – mina synpunkter på frågan har redovisats i kompletteringspropositionen – att herr Burenstam Linder här nog är offer för en barnatro som vi sannerligen inte har hört så mycket om sedan de dagar då Lapplisa åkte omkring här i landet och sjöng om den.

Jag bör kanske inte gratulera herr Burenstam Linder så förskräckligt mycket för framgångarna i utskottet, men de är ändå ganska remarkabla. Det finns högermotioner som har accepterats där, och detta är en fram-

gång. Men det väsentliga är väl ändå, sett från herr Burenstam Linders utgångspunkt, den politiska framgång som högern har nått genom enighet i finansutskottet. Den borgerliga kartellen har ju etablerats i en absolut avgörande politisk fråga. Herr Bohman har haft en svår tid i sin ökenvandring, sedan han kastades ut från Haga II-förhandlingarna. – Nej, det är fel: han sprang självmant; vi gjorde vissa försök att hålla honom kvar, men han hade redan bestämt sig för att gå. Sedan har det varit något av en politisk ökenvandring för honom, men nu får han komma tillbaka igen. På nytt kan man tala om att det finns ett borgerligt regeringsalternativ, och om någon är glad och entusiastisk över detta är det herr Gösta Bohman själv.

Herr Burenstam Linder har en benägenhet att föra en diskussion som – om man inte kommit upp till min mogna ålder, med det sinnets lugn som särpräglar just den åldern – skulle kunna föranleda att man blir irriterad när man lyssnar på honom. Det är något slags gymnasistteknik i hans debatteringsätt som gör det omöjligt att besvara alla hans utkastade frågor och påståenden.

Jag skall emellertid ta upp en av de där frågorna. Han frågade – och där fanns det en mycket glad triumf i hans röst – hur många sådana investeringsärenden som har kopplats ihop med en investering i glesbygden och i stödområdet. Han hade ringt till arbetsmarknadsstyrelsen men inte fått något besked om detta. Ja, jag har inte tagit med mig något kartotek hit, men om jag bara repeterar ur minnet, kan jag svara att en sådan investering under senaste året har gjorts i Östersundstrakten, en i Ådalen, en i norra Bergslagen och en i Boråsområdet – som ju är ett stödområde – som direkta resultat av att man har kunnat koppla investeringarna till platser där de stora industrierna bedriver sin grundläggande verksamhet. – Nu har herr Burenstam Linder fått svar på den frågan.

I allmänhet sker detta när de stora industrikoncernerna kommer med sina investeringsprojekt, som då rör sig om väldiga belopp och som spelar över ett par år. Det är just vid sådana tillfällen som möjligheterna finns – och det har många gånger, det kan jag avslöja, förekommit ganska hårda förhandlingar. Dessa möjligheter har inte utan vidare gett sig själva. För en i dag värdefull investering uppe i Luleå behövdes det en förhandling på ungefär ett halvt år innan företaget behagade acceptera att placera sig där. Andra förhandlingar har tagit halva år eller tre kvarts år, medan återigen andra har gått snabbare. Men så mycket kan jag säga utifrån de erfarenheter jag har, att avstår man från dessa förhandlingar, blir det en avgörande nedgång i filialinvesteringarna, som trots allt har varit de mest stabila och givande investeringarna i stödområdet och uppe i glesbygderna.

Herr Burenstam Linder trodde väl att han hade fått in den verkliga femmettan på finansministern när han sade: Nu kan ni ju inte längre skylla på inflation utifrån, utan nu är det en hemmalagad inflation som ni får ta ansvaret för. Tidigare skyllde ni på den importerade inflationen.

Men, säger herr Burenstam Linder med triumf i rösten, vad skall ni skylla på nu? Nu finns det ju ingen importerad inflation!

Hur underligt det än låter – och försök följa med nu, herr Burenstam Linder – är det faktiskt på det sättet att vid vissa tillfällen importerar man inflation, vid andra tillfällen importerar man inte inflation men kan få på sig en inflation i alla fall, i regel av blygsammare format. Under 1973 och 1974, när vi hade den enormt kraftiga internationella råvaruprisstegringen och oljeprisstegringen, importerade vi en stor del av inflationen. Det är så naturligt som allra helst. Sedan har den stagnerat: oljepriserna har stabiliserats och råvarupriserna har stabiliserats. Då importerar vi inte inflationen 1975 på samma sätt som vi gjorde 1973 och 1974.

Men vi har här hemma en utveckling i dag på lönesidan som i sin tur naturligtvis initierar påslag på priserna. De svenska jordbrukarna kräver, som det anmäldes i dag på morgonen, åtskilliga pengar – jordbruksministern säger att det rör sig om 10 % – i prisförbättringar vid halvårsskiftet. Där har vi att välja mellan om det skall betalas över priserna eller över statskassan. Förra gången valde vi att halvera den utvecklingen, i dag har jag ännu ingen uppfattning om hur vi skall göra. Men det här kravet är ett uttryck för att även om råvarupriser och oljepriser har stabiliserats har vi incitament i den egna ekonomin som i sin tur föranleder prisstegringar. Självfallet är det så att lönehöjningar inom handeln, transportnäringen, restaurangverksamheten, på tjänstesidan där produktiviteten inte är densamma som i den tekniskt avancerade industrin slår igenom i prisstegringar för konsumenten.

Så enkelt är det, herr Burenstam Linder. Jag är alldeles övertygad om att herr Burenstam Linder förstår detta nu, när jag har talat så sakta och tagit så lång tid på mig för att klara ut denna enkla och banala sak.

Varför har inte skattedebatten avstannat, slutar herr Burenstam Linder med att säga. Det finns enkel förklaring till det. Om herr Burenstam Linder och alla hans eftersägare använder all sin tid till att resa omkring och försöka övertyga svenska folket om att här har det inte blivit någon skattesänkning och att skatterna är det absolut omöjliga problemet så kanske en och annan lyssnar på detta och säger sig: "Ja, visst är det besvärligt med de höga skatterna." Och så följer man med i irritationen över dem.

Emellertid har de årligen återkommande skattesänkningar som vi har genomfört inneburit standardhöjningar för de svenska konsumenterna som i annat fall skulle ha varit ouppnåeliga. Om herr Burenstam Linder i sitt allmänna politiska budskap vill nansera sig litet och tala om vad vi får för skatterna och inte bara berätta att de är ett otyg som den där finansministern hittar på för att gissla svenska folket med, så är det möjligt att attityden från svenska folket blir litet vänligare i avseende på skattepolitiken.

"Här sitter finansministern och skryter i TV", sade herr Burenstam

Linder i dubbla och tredubbla omgångar. Det där med att jag skryter i TV får väl andra bedöma. Jag skall väl inte ha någon uppfattning om det – jag kan ju säga som skåningen: "Jag skyter inte, jag säger som det är." Och det står ju herr Burenstam Linder fritt när han nästa gång uppträder i TV att skryta om han tycker det är roligt. Men felet är kanske att han inte har någonting att skryta med, och då är det litet besvärligare.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Efter denna stimulerande och av kammaren livligt uppskattade show kanske jag får återföra debatten till några av sakfrågorna.

Det är fascinerande att lyssna på finansministerns sätt att addera oppositionens alternativ. Det sker obesvärat och utan hänsyn till de sakligt grundade faktorer som ändå måste tas med i beräkningen. Det är ett patentargument som finansministern gärna använder att leka med miljarderna när vi har framfört vissa förslag.

Jag vill påstå – och det är ett mycket allvarligt påstående – att ansvaret för den ekonomiska politiken, för en lugn ekonomisk utveckling, känner vi lika tungt i såväl oppositionen som regeringen. Det har också präglat finansutskottets betänkande och dess, som herr Sträng sade, modesta skrivning i långa stycken.

Därför reagerade jag mot denna benägenhet att mer eller mindre diskontera i ett längre perspektiv framförda synpunkter, önskemål och politiska viljecyttningar. Om man på ett korrekt sätt summerar det betänkande som nu ligger på riksdagens bord kan man inte komma fram till en budgetkonsekvens som är större än 225 milj. kr. under detta år.

Herr Sträng sade att de 200 miljonerna för sänkningen av den allmänna arbetsgivaravgiften var en seriös siffra från finansdepartementet. Jag vill påstå att även finansutskottets beräkning på 85 milj. kr. är seriös. Skillnaden ligger kanske i att vi har anknutit till det budgetår som nu diskuteras och inte svävat ut i framtiden eftersom vi inte vet hur konjunkturen ser ut i fortsättningen.

När det gäller frisläppet av investeringsfonderna är det, herr finansminister, inte fråga om att bara ge företagen pengarna i näven. De skall göra en motprestation i form av investeringar, som skall stimulera och säkra sysselsättningen. Mot den bakgrunden bör det inte kunna bli fråga om något missbruk ur regionalpolitisk synpunkt.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sträng sade att om man inte är alldeles orörlig i sina bedömningar måste man så småningom ändra uppfattning om ekonomin i avgörande stycken. Det är riktigt. Men jag gjorde inte mitt påstående för att få herr Sträng att framstå som en opålitlig figur, vilket han ur vissa synvinklar inte är, utan därför att vi moderater redan i

januari gjorde den bedömning som herr Sträng nu tvingas göra. Jag påpekade detta inte som någon sorts rättshaveri utan för att påminna om att när vi i januari gjorde vår bedömning och talade om hur det skulle bli sade socialdemokraterna att det var svartmålning. Nu kommer väl herr Palme snart i debatt med herr Bohman, och då kunde det på nytt heta att det var svartmålning.

När vi i det här fallet i januari talade om vad herr Sträng tvingades erkänna i maj är det f. ö. någonting som vi har all anledning att skryta med i TV-rutan.

Vad jag avsåg med herr Strängs skryt i TV-rutan var att när socialdemokraterna kommer med förslag på nya, stora utgifter – oavsett om de är till för att stödja konjunkturen eller inte – breder herr Sträng ut sig i TV om hur bra detta är. Men när oppositionen för att bota och hindra arbetslösheten i tid kommer med olika konjunkturstabiliserande förslag heter det att vi är oansvariga. Det är en felaktig uppläggning av er debatt.

Ingenting har hänt på fyra månader, säger herr Sträng, som ger anledning till en ändrad bedömning av hur det kommer att gå med priserna i landet. Men under dessa fyra månader har faktiskt dessa enormt kostnadshöjande avtal slutits. Bedömer verkligen herr Sträng dem så att ingenting har hänt?

Vi är tacksamma över att herr Sträng i klartext redogjorde för att den nu rådande inflationen i vårt land inte är importerad utan hemlagad. Det sades med all tydlighet, vilket vi är tacksamma för. Det kan vara bra att veta när året har gått till ända.

Herr Sträng behöver inte tala långsamt för att förklara detta för mig. Jag har alltid förstått detta, herr Sträng, och jag förstod det också nu. Men det var bra att herr Sträng talade långsamt så att en del av de kammarledamöter som ofta låter sig imponeras av vad herr Sträng vanligen säger nu förstår att inflationen i landet inte alls är beroende av något utland.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Mycket av det herr Sträng sade till mig och till oss inom folkpartiet är angeläget att ta upp. Jag skall emellertid försöka koncentrera mig till vad jag tycker är väsentligast.

Det råder en diametralt motsatt situation, säger herr Sträng om majoritetsförhållandet i finansutskottet nu jämfört med vid Hagaöverenskommelsen. Vad beror det på? Jo, att vi har kommit till litet olika svar på de frågor som folkpartiet, centern och socialdemokraterna i mars förklarade att vi skulle återkomma till. För det första skulle barnbidragen åter övervägas. Folkpartiet och centern vill tidigarelägga. Socialdemokraterna vill inte.

För det andra skulle barnomsorgen tas upp inom ramen för beredningsplanen. Folkpartiet har kommit fram till att höjningen av anslagen skall tas ut nu. Centern och socialdemokraterna vill vänta.

För det tredje var vi alla i mars överens om att investeringsfonderna skulle släppas fria. Nu vill folkpartiet och centern se till att det sker utan villkor. Socialdemokraterna vill ha kontrollen kvar i kanslihuset – för att kunna avslå en del investeringsprojekt, antar jag.

Detta är det faktiska förhållandet beträffande de tre punkter som diskuterades i mars mellan folkpartiet, centern och socialdemokraterna. Att vi har kommit till olika ståndpunkter är beklagligt, men ansvaret kan inte socialdemokraterna skjuta ifrån sig.

Vi har från er sida fått ett klart nej på alla dessa tre punkter. Hur kan ni då bli förvånade över att majoritetsförhållandet ser annorlunda ut i finansutskottet? Kanske ni ett ögonblick har glömt bort att socialdemokraterna inte har majoritet vare sig i finansutskottet eller i kammaren? Men – jag upprepar det – gör det inte till en större sak än det är. Regeringen skall, hoppas jag, komma till kammaren med förslag om stimulansmedel till hösten eller vintern. Vi skall försöka låta bli att omedelbart säga tvärt nej, som ni nu har gjort vid förhandlingarna inför finansutskottet.

Mer vore kanske att anföra, men jag vill avslutningsvis förklara för herr Sträng att jag har talat uppriktigt – även om herr Sträng säger att det skett med stora ord – beträffande en hjärtangelägenhet. Betraktar herr Sträng detta som en svanesång, så kanske det inte är så konstigt om man får lov att börja denna svanesång ovanligt tidigt, eftersom det tydligen kommer att ta många år innan man har chansen att få avsluta en sådan svanesång – åtminstone om jag skall tolka uppfattningen beträffande tidrymden för att uppnå resultat i skatteutredningarna.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sträng tyckte att jag i mitt anförande hade profilerat kapitalismens jämmerlighet, som han sade. Kan det skada? När man hör de övriga talarna här i debatten, inklusive herr Sträng, grips man av en obetvinglig lust att följa den rekommendation som herr Sträng slutade sitt tal med, nämligen att säga som det är. Det var det jag försökte att göra.

Nu tror jag att herr Sträng också bör observera att han faktiskt fortfarande har partivänner som anser att de svåra problem som arbetarrörelsen möter är skapade av kapitalismens ekonomiska system. En del är t. o. m. så funtade att de vill ha socialism i stället. Jag tror inte herr Sträng alldeles skall bortse från dessa politiska realiteter.

Nu erkänner herr Sträng att det var ett fint program som vpk hade lagt fram, men hans invändning var att det kostade för mycket pengar. Då kommer man till den avgörande frågan, som jag försökte ställa i mitt inledande anförande, nämligen frågan hur man skall använda samhällets resurser. Det är den som man måste ta ställning till. Jag kritiserade både de borgerliga och socialdemokraterna i finansutskottet för att de hade sagt att det samhällsekonomiska utrymmet inte medgav att man byggde 50 000 nya daghemsplatser om året, som vpk hade föreslagit.

Herr Sträng trodde att jag var emot att staten förhandlade med kommunerna om barnomsorgen. Jag har inte protesterat mot det, och jag vill absolut inte att herr Sträng skall sätta sig på kommunerna – sådant har kanske förekommit tidigare, men det är absolut inget krav från min sida, tvärtom.

Antag emellertid att herr Sträng skulle komma till kommunerna och säga så här: Regering och riksdag anser att man skall bygga 50 000 nya daghemsplatser om året. Vi anser också att staten skall ta hand om den avgörande kostnaden för daghemmen, och vi föreslår konkret nu att staten skall ta hand om personalkostnaderna för daghemmen. Då tror jag att kommunerna skulle tacka ja med uppsträckta händer. Det är ett litet tips till förhandlingarna, herr Sträng.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Efter dessa så utomordentligt koncentrerade inlägg skall jag försöka att bara till herr Åsling säga att när vi talar om 80 miljoner och 200 miljoner så är det helt enkelt därför att nedsättningen av arbetsgivaravgiften med 2 % i det inre stödområdet icke har presenterats från herr Åslings sida som en tillfällig nedsättning. Den är presenterad såsom en permanent sådan, och den skall dessutom kunna efterföljas av att man tar bort de kvarvarande 2 procenten och vidare att man ger sig ut i det yttre stödområdet. Det är ett permanent program, och bara den första etappen, att reducera procentsatsen från 4 till 2 i det inre stödområdet – jag räknar på ett kalenderår, och det bör jag göra när det är fråga om en permanent åtgärd – kostar ungefär 200 milj. kr.

Till herr Hermansson vill jag säga att när han presenterar den politiska situationen med de drastiska formuleringar som han har en benägenhet att använda, då har han läst sin kommunistiska bibel men glömt bort att se på vad som har hänt i samhället. Vårt land är ingen nation där kapitalismen dirigerar samhälle och utveckling. Jag behöver inte säga mera. Därför blir herr Hermanssons beskrivning på något underligt sätt en karikatyr. I en nation, där arbetarrörelsen har suttit och lett regeringen i över 40 år, där vi har byggt upp ett välfärdssamhälle och där vi har en sakkörens rörelse som bevakar löntagarnas intressen på ett sätt som jag inte tror har sin motsvarighet annorstädes på jordklotet, där sitter inte kapitalismen och dirigerar vad som händer i samhället. Herr Hermansson får försöka hamna mer på verklighetens grund när han drar den här historien. Det verkar på mig så förbluffande, för herr Hermansson är ändå en människa som lever i det praktiska livet och vet hur tingen förhåller sig.

Herr talman! Det var egentligen bara de kommentarerna jag ville göra.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller sänkning av den allmänna arbetsgivaravgiften för utskottets majoritet ett konjunkturpolitiskt resonemang. Det är därmed också underförstått att detta är en konjunkturpolitisk åtgärd,

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

med den tidsanpassning till konjunkturen som är motiverad av utvecklingen. Till yttermera visso har vi knutit vårt resonemang om att vidga borttagandet av arbetsgivaravgiften helt till en konjunkturbedömning, som vi också förutsätter att regeringen skall vara med och göra. Därmed är det fastslaget att finansdepartementets sätt att kalkylera detta inkomstbortfall saknar grund i det utskottsbetänkande som ligger på riksdagens bord i dag.

Att man valt att övergå till att beräkna inkomstbortfallet per kalenderår, när vi normalt diskuterar budgetårsvis, förstår jag över huvud taget inte. Det är väl inte så att den aviserade budgetreformen redan nu börjar kasta sin skugga framför sig.

Sedan vill jag notera att finansministern inte vidare går in på den vårdslösa addition av budgetkonsekvenserna av vår konjunkturpolitik som han gjorde i sitt huvudanförande. Jag tar detta som en bekräftelse på att vi ändå, om vi skall föra en seriös ekonomisk debatt och inte bara en debatt för galleriet, måste värdera förslag från regering och från opposition efter de budgetkonsekvenser dessa förslag har efter normalt vedertagna principer.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sträng tyckte att min beskrivning av situationen i landet var alltför drastisk och därför felaktig. Han sade att det är inte så att kapitalismen dirigerar utvecklingen i Sverige. Det, menade herr Sträng, gör socialdemokratin i regeringsställning och fackföreningsrörelsen. Men då måste man ju titta på vilken grundläggande politik som regeringen bedriver. Där är det ju ett faktum att regeringens ekonomiska politik bygger på att stödja de stora kapitalistiska företagen. Det har ju herr Sträng talat om för oss många gånger här i kammaren. Regeringen främjar därlför, genom grunddragen i sin ekonomiska politik, just kapitalismens planlöshet. Jag kan ta många exempel för att visa detta.

Vi kritiserar regeringen därför att dess målsättning för produktionen är kvantitativ och inte tar hänsyn till vad som produceras. För regeringen är det huvudsaken att det kommer fram produktion. Vad som verkligen kommer fram tillmåter den inte avgörande betydelse.

Regeringens insatser för näringslivets strukturella utveckling har främjat kapitalkoncentrationen i samhället.

Det fördelningspolitiska resultatet av regeringens politik under de senaste åren är faktiskt en omfördelning till kapitalägarnas förmån. Jag anser också att regeringen maktpolitiskt understöder storkapitalet. Ett exempel är användningen av den fjärde AP-fonden, som vi skall diskutera mer här i morgon. Man har använt löntagarnas pengar för att späda på vissa storföretags kapitaltillgångar: Volvo, AGA, LM Ericsson, Mo och Domsjö, Svenska Fläktfabriken och andra.

Ett annat exempel är just det som herr Burenstam Linder kritiserade herr Sträng för, men som herr Sträng inte tog upp så mycket. Herr Burenstam Linder sade: Vi kräver att staten skall långtidsplanera sin egen

aktivitet men låta bli att planera näringslivet. Svaret på den anmärkningen är att det är dåligt med den statliga planeringen, och det är svårt att göra en bra statlig planering därför att man tillåter anarkin i det ekonomiska livet. Staten är bunden av inflationstendenserna, av tendenserna till arbetslöshet. Planerar man i stället produktionen går det också lätt att genomföra en planering på det statliga området. Men då säger, som vi vet, moderaterna nej.

Ytterligare ett exempel är just vad de borgerliga och socialdemokraterna påstår i finansutskottet, nämligen att det samhällsekonomiska utrymmet inte tillåter att man bygger 50 000 nya daghemspplatser om året. Det anser jag är ett knäfall för kapitalismens utveckling.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Strängs, och mitt eget också för den delen, försvar vill jag säga att vad herr Hermansson i ett land som vårt kallar för anarki är betydligt trevligare än den regementsartade ordning som råder i de länder som har system som det som han kämpar för.

När vi talade om skatter för en stund sedan och jag frågade herr Sträng varför skattedebatten inte hade kommit att upphöra – med tanke på att det nu är fem skattesänkningar som herr Sträng, enligt egen utsago, har genomfört – svarade herr Sträng att det beror på att herr Bohman, jag och andra åker omkring och säger att skatterna är ett stort problem. Men jag kan försäkra herr Sträng: Så enkel är inte opinionsbildning att det skulle vara möjligt för oss att framföra sådana synpunkter om det verkligen var sant att herr Sträng har genomfört fem skattesänkningar. Men skälet till att vi får visst gehör när vi talar för varan är att herr Sträng inte har genomfört fem skattesänkningar utan han har under de senaste åren genomfört en lång rad skattehöjningar. Det är av den anledningen som inte bara – som herr Sträng sade – en och annan är bekymrad över skattesituationen. T. o. m. socialdemokrater, som vanligen mycket lojalt sluter upp bakom finansministern, är bekymrade. Läs reservationen 13!

Om herr Ekström vore här – vilket han visst inte är – skulle han nu behöva ta upp en debatt med finansministern just om de synpunkter som kommer fram från socialdemokraterna i finansutskottet om hur bekymmersam skattefrågan är. Dit har vi kommit genom herr Strängs likgiltighet för de svårigheter som alltför höga skatter skapar. Som moderat vill jag klart deklarerat att jag anser att det behövs skatter, t. o. m. stora skatter, för att lösa gemensamma problem i ett samhälle. Men skatterna får inte bli så stora att de skapar svårigheter i stället för att lösa problem. Det är dit vi kommit f. n., och det är synd att inte herr Sträng har insett det.

Det går inte att – som en del försöker göra – skylla på de borgerliga för att det inte händer någonting i skatteutredningen. Till att börja med vet jag att vi från vår sida har klart deklarerat principer för hur vi anser att skattesystemet skall vara utformat. Herr Sträng kanske inte tycker

om de förslagen – och han kan vara arg på dem – men då får han lägga fram egna förslag. Det har inte hänt. Över huvud taget skall alla vara medvetna om att en svårighet för skatteutredningen var att den fick börja sitt arbete så sent. Trots att riksdagen hade beslutat, efter en moderat motion, att det skulle vara en sådan här utredning, tillsatte herr Sträng den inte förrän efter mycket lång tid.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Herr Åslings sista inlägg var intressant i ett avseende. Herr Åsling menar att en lättnad som genomförs med konjunkturpolitisk motivering bara skall gälla så länge som den verkligen är konjunkturpolitiskt motiverad. När konjunkturen vänder skall man återgå till utgångsläget. Vi kan mycket väl få en anspänning i konjunkturen, som kräver både finans- och kreditpolitiska åtstramningar. Jag måste bekänna att jag skulle bli förvånad, om herr Åsling vore beredd att diskontera utvecklingen så att han, för den händelse att arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet sänks med 2 % i en situation som jag skisserar, skulle vara beredd att säga: All right, nu höjer vi den med 2 % igen för nu kräver konjunkturen detta!

Det är på samma sätt när man för in barnbidragen i ett slags konjunkturpolitiskt resonemang. Nu säger man: Låt oss höja barnbidragen den 1 oktober. Det har inget med familjepolitiken att göra utan det är en rent konjunkturpolitisk åtgärd. Men om konjunkturpolitiken sedan kräver ett annat handlande, skulle följaktligen logiken kräva, att barnbidragen sänktes igen. Ja, så går det inte till i praktiken. Jag är alldeles övertygad om att den justering som görs av barnbidragen, även om den till äventyrs skulle ha en konjunkturpolitisk motivering, har kommit för att stanna. Sänker man arbetsgivaravgiften med 2 % i det inre stödområdet, är också det en åtgärd som har kommit för att stanna.

Jag vill vidare säga till herr Hermansson att det inte behöver vara något fel på ett företag bara därför att det är stort. Jag tycker att det låg litet av grönvågsromantik och Rosseaus återgång till naturen bakom herr Hermanssons resonemang. Men hela den tekniska och den allmänna utvecklingen är ju sådan att företagen ofrånkomligen måste bli stora för att kunna vara effektiva. Om de skall sälja över hela jordklotet, vilket de svenska storföretagen gör, kan de inte uppträda i liten skala.

Det är inget fel i att företagen uppträder i stor skala, så länge de respekterar den social- och arbetsmarknadslagstiftning som vi beslutar om i det här huset samt garanterar fasta anställningar och hyggliga löner till sina anställda. Jag avslöjar inte heller några hemligheter, om jag säger att enligt vad som framgår när man talar med fackföreningsfolket har man många gånger i det dagliga fackliga arbetet mindre problem med de stora företagen än med de många små företagen, som ofta lever på en mycket skral ekonomisk basis.

Man kan alltså inte göra gällande att vi lever i ett kapitalistiskt samhälle, om man som kriterium på detta sätter upp att vi har stora företag. De

må vara stora eller små – det väsentliga är att vi har sådana politiska maktförhållanden att kapitalismens oarter inte kan växa ut utan kan hållas i tukt och Herrans förmaning.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Hermansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr FÄLLDIN (c):

Herr talman! Konjunkturen har under våren fått ungefär det förlopp som man räknade med när riksdagen förra gången behandlade den ekonomiska politiken, i början av mars. Det fanns redan då märkbara tendenser till avmattning ute i världen, och de har förstärkts under de senaste två månaderna. Enligt centerns uppfattning finns det därför all anledning att nu försöka fullfölja den beredskapsplanering på det konjunkturpolitiska området som socialdemokraterna, centern och folkpartiet den gången var överens om.

Men när det nu gäller att i anslutning till kompletteringspropositionen ge ett mera konkret innehåll åt den konjunkturpolitiska beredskapsplan, som riksdagsmajoriteten tidigare har uttalat sig för, väljer tydligen socialdemokraterna att ställa sig vid sidan om. Vid finansutskottets behandling av den reviderade finansplanen har centern och folkpartiet fullföljt den tidigare utstakade handlingslinjen. Då den nu dessutom fått moderat stöd har socialdemokraterna hamnat i minoritet. Minoritetssituationen för socialdemokraterna förstärks ytterligare av att vänsterpartiet kommunisterna inte har kunnat ansluta sig till socialdemokraternas bedömning av det ekonomiska läget i stort. Vpk bifogar sålunda till utskottets betänkande egna motiveringar beträffande de förslag till åtgärder som är gemensamma för de bägge partierna.

Den här ändrade partipolitiska grupperingen i finansutskottet innebär inte – som jag ser det – att de partier som förra gången bildade majoritet särat sig särskilt mycket när det gäller konjunkturbedömningen. Det finns inte heller någon anledning att överbetona skillnaderna i de olika förslag till omedelbara åtgärdsprogram som riksdagen i dag har att välja mellan. Däremot finns det i de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken klara skillnader i viljeinriktningen, och de är nog så betydelsefulla. På samma sätt som i tidigare nedgångsfaser under 1960- och 1970-talen, när herr Sträng har varit finansminister, förespråkar socialdemokraterna en förhållandevis passiv linje. Inställningen är att det gäller att i det längsta vänta och se. Centern och de andra oppositionspartierna förordar en mera offensiv linje, för att förhindra försämringar i sysselsättningen och för att stoppa en allmän nedgång i den ekonomiska aktiviteten.

Inom centern grundar vi vår ståndpunkt i första hand på att den internationella lågkonjunkturen blivit både djupare och mera utdragen än vad man tidigare räknade med. Den förutsedda omläggningen av den

Nr 97

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

ekonomiska politiken i expansiv riktning i de stora industriländerna har också låtit vänta på sig. Redan när finansutskottet behandlade finansplanen stod det klart att finansministern delvis hade felbedömt utvecklingen på den här punkten. Det ledde till att utskottets dåvarande majoritet på åtskilliga punkter skärpte kraven på konjunkturpolitisk beredskap jämfört med vad som hade föreslagits i finansplanen. Bl. a. antogs mittenpartiernas gemensamma förslag om en konjunkturpolitisk beredskapsplan. Vissa riktlinjer för en sådan drogs också upp omedelbart, under det att den närmare utformningen fick anstå till riksdagsbehandlingen av regeringens kompletteringsproposition. I själva verket är det först under allra senaste tid som man har kunnat notera en viss omorientering i den ekonomiska politiken i länder som USA och Västtyskland. Den ekonomiska aktiviteten har därmed också fortsatt att sjunka i dessa länder. Samtidigt har arbetslösheten i en rad stora industriländer fått en omfattning som saknar motstycke under efterkrigstiden.

Finansministern åberopade vissa signaler om en vändning i USA som har kunnat iakttas. Det är verkligen glädjande om de förutsägelseerna skulle vara riktiga, men det förhållandet att det nu finns tecken på en uppgång i Amerika innebär ju inte att den med någon omedelbar verkan slår igenom här i Sverige. Vi vet att det är först med en ganska stor eftersläpning som effekterna når vårt land.

För svenskt vidkommande innebär situationen ute i världen att exportföretagen inte kan räkna med någon märkbar förbättring i orderinngången från utlandet under den närmaste tiden. Den tidigare väntade exportökningen under 1975 tror jag i stort sett kommer att utebli. Förutsättningarna för att hålla uppe sysselsättning och produktion blir då i allt större utsträckning avhängiga av hur köpkraften utvecklas inom landet.

Hittills har – det är riktigt att säga – den höga sysselsättningen i Sverige inte utsatts för något omedelbart hot. Exportföretagen är fortfarande i stor utsträckning verksamma med att klara av beställningar som samlades på hög under 1973 och 1974. Andra åter behöver fylla på sina lager. En viktig faktor är också att de stimulansåtgärder, som sattes in förra året, har gett effekt ända fram till nu.

Men vår bedömning är att läget kan bli mera kritiskt när dessa reserver har uttömts. Skulle beställningarna till exportföretagen fortsätta att utebli – eller sjunka – finns det dessutom risk för att den vilja att investera i nya anläggningar som hittills har funnits går förlorad.

Vi är inte i det läget ännu. Men med en passiv ekonomisk politik kan vi snart nog försättas i en sådan situation. Man kan inte heller bortse från att åtskilliga branscher redan nu har det mycket besvärligt. Vi vet t. ex. alla att sjöfartsnäringen har drabbats mycket hårt. Både äldre och helt nya fartyg har lagts upp i stor omfattning. Varven har till de tidigare beställningsstoppen fått notera sina första avbeställningar. Skogsindustrin har under en längre tid haft stora avsättningssvårigheter för sina sågade

produkter. Nu finns det ett kraftigt köpmotstånd även beträffande massa och papper, och vissa driftsinskränkningar har varslats under sommaren. Listan skulle kunna göras längre.

Mot detta måste emellertid också ställas vissa klart expansiva inslag i den svenska ekonomin. De nya löneavtalen spelar naturligtvis i det sammanhanget en central och ganska avgörande roll. I motsats till 1971, då vi befann oss i en liknande situation, kommer de nya avtalen att tillföra den svenska marknaden ett köpkraftstillskott just i ett skede då efterfrågan från utlandet drastiskt minskar. Att det har gått att uppnå en sådan samstämmighet får till stor del tillskrivas den tidigare träffade skatteuppgörelsen.

Som finansutskottet framhåller i sitt betänkande blir emellertid stimulanseffekterna av de nya avtalen relativt kortvariga. Det är främst under tredje kvartalet 1975 som avtalen ger ekonomin en extra skjuts och en påspädning. Därefter måste man räkna med att köpkraften på nytt börjar urholkas till följd av prisstegringar.

Herr talman! Det finns skäl att framhålla att inget parti – såvitt jag känner till – nu vill att staten skall sätta in extra stimulansåtgärder jämtes med att de retroaktiva lönebeloppen skall betalas ut. Tidigareläggningen av barnbidragshöjningen gäller fjärde kvartalet i år. Sänkningen av löneskatten inom det inre stödområdet skall enligt vårt förslag sättas i kraft vid årsskiftet. Inte heller den ökning av industriinvesteringarna, som kan följa med vårt förslag om en friare användning av investeringsfonderna, får i praktiken någon genomslagskraft förrän långt fram i höst.

Moderata samlingspartiet redovisade i sin partimotion i anslutning till kompletteringspropositionen en delvis annan syn på behovet av konsumtionsstimulans och också på tidpunkten för sådana insatser. Partiets ursprungliga förslag omfattade bl. a. en ny tillfällig sänkning av mervärdeskatten redan under andra halvåret i år. Efter det att moderaterna har uppgett den positionen är alla överens om att konsumtionsstimulerande åtgärder måste förläggas längre fram i tiden och då bli beroende av behovet att stimulera efterfrågan.

Det innebär i sin tur att talet om att centern och andra partier äventyrar den samhällsekonomiska balansen genom att till löneavtalens expansiva effekter vilja lägga ytterligare konsumtionsstimulanser, inte har någon förankring i verkligheten. Dessa påståenden saknar all grund.

Däremot kan man redan nu med bestämdhet slå fast, att det kommer att behövas stimulansåtgärder längre fram. Vi anser att man i det läget bör fatta beslut om åtgärder på de områden, där behoven är mest uppenbara. Jag har sagt i många års debatter om konjunkturpolitiken att den skall präglas av såväl selektiva som generella åtgärder, såväl punktinsatser på speciella områden som insatser över hela fältet. Samtidigt bör beredskapen höjas för att göra det möjligt att sätta in ytterligare åtgärder undan för undan.

I grunden tror jag, herr talman, att socialdemokraterna vill gå fram

Nr 97

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

på samma sätt. Regeringen har ju också i kompletteringspropositionen föreslagit, att det tidigare beslutade lagerstödet skall börja utnyttjas och investeringsfonderna skall få en friare användning. Vi anser att det är dags att gå ett steg längre för att bl. a. säkerställa sysselsättningen i de sysselsättningssvaga delarna av landet.

Här tog finansministern i sitt anförande upp investeringsfonderna. För jag påminna om att investeringsfonderna kom till som ett rent konjunkturpolitiskt instrument. Avsikten har hela tiden varit att de skulle släppas loss för att stimulera investeringarna när konjunktursituationen det krävde. Finansministern påminde själv om behovet av att öka näringslivets investeringar. Det finns många skäl till det, och där är enigheten stor.

Ett ganska avgörande skäl är att vi måste kunna förbättra vår handelsbalans genom att näringslivets investeringar ökas så snabbt som möjligt. Den bedömningen delar vi alltså, och det är därför som vi från vårt håll säger, att under den vinter som kommer bör de ursprungliga grunderna för investeringsfonderna få gälla.

Där understryker vi att den regionalpolitiska användning vi har arbetat för skall gälla även i en annan konjunktur än lågkonjunkturen. Den regionalpolitiska användningen får inte äventyras inför framtiden. Jag vill gärna tillägga att finansminister Sträng och andra socialdemokrater inte behöver vara oroliga. Så intensivt som vi har fått arbeta för att förmå herr Sträng och socialdemokraterna att gå med på att regionalpolitiska motiv skall få gälla för användning av investeringsfonderna också i högkonjunkturen, är det ingen risk för att vi överger den principen.

Stimulanser av den privata konsumtionen begränsas i vårt förslag till tidigarelägningen av barnbidraget ett kvartal.

Det här gör socialdemokraterna ett stort nummer av. För jag påminna om att också socialdemokraterna för ett par månader sedan skrev under i finansutskottets betänkande att just en sådan här tidigareläggning hörde till det som eventuellt kunde komma i fråga. Det är alltså icke alls, som det på några håll framställts, något brott mot överenskommelsen när centern och folkpartiet har initierat att utskottet skulle utnyttja det initiativ som riksdagen gav finansutskottet vid behandlingen av dess förra utlåtande.

Åtgärden skall också ses som ett sätt att kompensera barnfamiljerna för inträffade prishöjningar. Inga löneökningar i världen tar ju hänsyn till om den som får ökningarna har barn eller inte. Vi vet också att utformningen av våra skatter inte heller tar hänsyn till om det finns barn eller inte i familjen. För att upprätthålla en oförändrad konsumtionsnivå behövs detta tillskott på efterfrågan, och det genererar också effekter. Det har därigenom ett konjunkturpolitiskt sammanhang.

Får jag sedan säga att det tidigare aldrig har berett socialdemokraterna något bekymmer att tidigarelägga åtgärder av detta slag, när det har passat med konjunkturen. Det är verkligen en nyhet att detta plötsligt skulle vara bekymmersamt för socialdemokraterna.

Man kan jämföra barnfamiljernas situation med pensionärernas. Båda

grupperna lider alldeles speciellt av att priserna går upp. Men i ett avseende är det ju en skillnad till pensionärernas fördel, nämligen i den meningen att pensionerna är indexreglerade. Pensionärerna får därför automatisk kompensation för prisstegringarna.

När det gäller den ekonomiska politikens allmänna inriktning är såväl regeringen som utskottets majoritet och minoritet ense om att man måste prioritera näringslivets möjligheter att fullfölja sina planerade investeringar. Näringslivets investeringar kommer att under den närmaste tiden få avgörande betydelse inte bara för den ekonomiska aktiviteten som helhet utan också, som jag tidigare sagt, för möjligheten att inom rimlig tid eliminera den obalans i utrikesaffärerna som främst de höjda oljepriserna har fört med sig.

Jag delar de synpunkter som finansministern framförde beträffande den utländska upplåningen. Centerpartiet, och även jag själv, har också varit pådrivande och menat att det var nödvändigt att under en omställningstid gå ut och låna på den internationella marknaden för att klara svårigheter under en övergångsperiod. Men nu tycker jag att upplåningen – som herr Åsling också uttryckte det – har fått en sådan omfattning att vi kan ta det lugnare. Nu har det lagts en sådan grund att det bör vara möjligt att gå vidare med investeringsplanerna.

Som vi har framhållit i vår partimotion kan man inte ensidigt se till exportföretagens investeringar. Det är helt uppenbart att vår bytesbalans påverkas på flera olika sätt, och en ökning av hemmamarknadsföretagens konkurrensförmåga spelar i det sammanhanget samma roll som en exportökning. Det är tillfredsställande att utskottet, såväl majoritet som minoritet, särskilt har understrukit det förhållandet, även om minoriteten inte har dragit några praktiska slutsatser av sin ståndpunkt. Och till hemmamarknadsföretagen hör ett stort antal mindre och medelstora företag för vilka bl. a. kreditförsörjningen måste ordnas på annat sätt än för storföretagen inom exportsektorn.

Om man läser den reviderade finansplanen finner man att regeringen – som vanligt, frestas man att säga – i första hand har sett till storföretagens behov. Planen räknar sålunda med att näringslivets investeringar i stor utsträckning skall kunna finansieras med medel som under 1974 har avsatts till arbetsmiljöfonder och till de särskilda investeringsfonderna. I rättvisans namn måste man dock, som finansutskottet uttrycker saken, se riksbankens åtgärder under våren för att öka tillgången på investeringskapital som "ett steg i rätt riktning". Dessa åtgärder bör sålunda kunna bidra till att underlätta kapitalanskaffningen även för mindre företag.

Bortsett från det tidigare beslutade lagerstödet förordar varken majoriteten eller minoriteten i utskottet några direkta investeringsstimulanser för industriinvesteringarna. Majoriteten understryker att det längre fram kan bli aktuellt att på nytt sätta in stimulansåtgärder av liknande slag som vi hade under förra lågkonjunkturperioden.

Det är, herr talman, angeläget för mig att understryka att det, som

riksdagen tidigare uttalat, då inte får komma i fråga att begränsa stödet till ett investeringsavdrag vid beskattningen. En sådan stödform kan nämligen bara utnyttjas av de bäst ställda företagen. Eventuella avdrag måste därför kombineras med motsvarande bidrag till bl. a. nystartade och mindre företag.

Herr talman! En utvidgning av stödsystemet med en bidragsdel innebär inte – som socialdemokraterna gärna försöker framställa det – ett mera ”företagsvänligt” system än ett stöd som enbart baseras på avdrag. Bidragsdelen har i stället till uppgift att skapa rättvisa mellan olika typer av företag. Stödets värde för företagen avgörs enbart av avdragets resp. bidragets storlek.

Det var intressant att höra herr Strängs kommentar till denna del av utskottsmajoritetens förslag. Han betraktade det som ett nytt subventionselement och sade att det var något som han inte ville ta ansvaret för. Jag har hört herr Sträng säga det tidigare. Det är ytterligare en bekräftelse på att herr Sträng och socialdemokraterna är nöjda när de fått igenom ett system som gynnar dem som har goda resultat. Då är man nöjd på den kanten!

Men i sin senaste replik förklarade herr Sträng att han hade fått erfara att man inom fackföreningsrörelsen upplevde det som betydligt bekymmersammare att diskutera med de många små och medelstora företagen, därför att de hade det så knepigt ekonomiskt när det gällde att genomföra åtgärder som, såvitt jag förstod, parterna i princip var ense om att genomföra. Det kunde gälla åtgärder på arbetsmiljöns område, åtgärder för att öka produktionsförmågan, osv. Herr Sträng har alltså fått bekräftelse på att där finns särskilda svårigheter. Men likväl säger herr Sträng att en parallell, en möjlighet till rättvisa, inte är någonting som den socialdemokratiska regeringen reflekterar på. Nej, man är nöjd när man har infört ett system som gynnar dem som redan har det bra.

Både herr Ekström och finansministern tog i sina anföranden upp budgetunderskottet och lade det till grund för en diskussion om vad man kan tillåta sig att göra med tanke på den konjunktur vi kan se framför oss. Jag medger att vi har ett stort budgetunderskott. Men, herr finansminister, inte kan väl det förhållandet i och för sig få vara ett skäl till att avstå från de aktiviteter som är nödvändiga för att hålla hjulen i gång. Vad ni nu försöker göra gällande är att de icke-socialistiska partiernas förslag skulle vara oansvariga från budgetsynpunkt och därmed ett hot mot den samhällsekonomiska balansen. Den beskrivningen har ingen verklighetsbakgrund.

Av de förslag som vi i dag har att fatta beslut om får en tidigareläggning av barnbidragen och en sänkning av löneskatten i det inre stödområdet verkningar på budgeten. Jag hävdar att kostnaderna för dessa båda saker ligger på drygt 200 milj. kr. och detta alltså i en budget som har en omslutning på 93 000 milj. kr. Inte heller de beslut som vi tidigare i vår har fått igenom mot regeringens vilja påverkar på något avgörande sätt budgetunderskottet.

Men framför allt: När det gäller de konjunkturpolitiskt betingade åtgärderna finns det ju dessutom en inkomstsida, även om den är svårare att uppskatta. Det finns enligt min mening ingenting som är så kostsamt – både för finansministern och för folkhushållet – som att människor går arbetslösa. Därför har jag uppriktigt sagt svårt att förstå herr Sträng när han vill hålla tillbaka sysselsättningsfrämjande åtgärder av omsorg om statens finanser. Detta var ju argument som vi fick höra – jag höll på att säga till leda – förra året. Då fick vi i början av året bl. a. höra att momssänkningen skulle leda till orimliga budgetunderskott och att regeringen inte skulle kunna ta ansvaret för sådana åtgärder. Men det blev inte så. Det kom ju in moms, arbetsgivaravgifter och inkomstskatter i en utsträckning som finansministern inte alls hade räknat med. Detta var en följd av att åtgärden genererade sysselsättning, så att man fick inkomster på detta sätt. Med dessa åtgärders hjälp blev det helt enkelt gott om arbete, och folk fick därmed bättre inkomster. Och en sak till: De här åtgärderna sätter dessutom sina spår på inkomstsidan ute i kommuner och landsting.

I den konjunkturpolitiska beredskapsplaneringen måste också ingå åtgärder som underlättar kommunernas möjligheter att bygga ut sin verksamhet på angelägna områden. Därvid tilldrar sig bl. a. utbyggnaden av barnomsorgen stort intresse.

En kraftig utbyggnad av daghemmen är enligt vår uppfattning, tillsammans med införandet av ett vårdnadsbidrag och inrättandet av fler platser i familjedaghem, nödvändig för att öka föräldrarnas frihet att välja olika former för barnomsorgen. En sådan utbyggnad är inte möjlig att klara av utan att staten tar på sig ett ökat kostnadsansvar.

Nu har regeringen, enligt vad som aviscras i kompletteringspropositionen, för avsikt att ta upp överläggningar med kommunerna om barnstugeutbyggnaden och dess finansiering. Jag vill säga att det är bra att sådana överläggningar nu kommer till stånd. Representanter för vårt parti har tidigare framfört krav på sådana överläggningar i samband med diskussionerna om ett kommunalt skattestopp. Även om saken brådskar är det knappast möjligt att innan dessa förhandlingar genomförts närmare precisera några belopp. Däremot finns det anledning att som utskottet understryka angelägenheten av att överläggningarna med Kommunförbundet kan komma till stånd i så god tid att kommunerna kan beakta resultatet vid höstens budgetbehandling.

Herr talman! Den situation som har uppstått i finansutskottet vid behandlingen av kompletteringspropositionen utgör en utmärkt illustration till den sittande regeringens svaga ställning. Regeringen måste i varje fråga försöka komma överens med ett eller flera andra partier för att kunna få igenom sina förslag. För att detta skall vara möjligt fordras det att regeringen har en samarbetsvillig inställning. Väljer regeringspartiet däremot att – som i det aktuella fallet – vara sig själv nog, räcker inte de egna rösterna långt. Inte ens vpk-rösterna är då tillräckliga, utan regeringen har då att enbart lita till lottens utslag.

Jag vill gärna säga att den parlamentariska situationen har lett till att regeringens arbete under den nuvarande mandatperioden i huvudsak har följt en samarbetslinje. Regeringen har ganska odogmatiskt sökt samarbetspartner både i mitten, till höger och till vänster. Inte ens i de stora ärendena har det alltid varit fråga om uppgörelser i mitten. I praktiken har det dock inneburit att besluten genomgående legat ett gott stycke närmare den politiska mittlinjen än besluten låg under den tid då socialdemokrater och kommunister tillsammans hade ett övertag här i riksdagen. Från centerpolitisk synpunkt kan detta inte annat än hälsas med tillfredsställelse.

Det har hört till undantagen att regeringen har valt att förankra sina förslag hos andra partier innan man lagt propositionerna. De bägge skatteomläggningarna 1974 och 1975 är dock exempel på den tågordningen. Som regel har förslagen i stället lagts direkt på riksdagens bord.

Regeringen har då givetvis fått ta risken av att få förslagen underkända. Det har också inträffat i ganska många fall, bland annat nu under våren. Utformningen av villabeskattningen, förslaget om att införa en särskild logiavgift och flera olika förslag på kulturpolitikens område hör till den typen av frågor. Som regel har det dock varit möjligt att under riksdagsbehandlingen få fram lösningar som har kunnat tillfredsställa en majoritet av riksdagens ledamöter. Oppositionen har därmed tagit sin del av ansvaret för att få det politiska beslutsmaskineriet att fungera under nuvarande rätt besvärliga omständigheter. Jag tror att det har varit till fördel för utvecklingen i vårt land.

Socialdemokraternas ovilja att nu i riksdagens slutskede i finansutskottet följa upp den politik som man tillsammans med mittenpartierna var med om att staka ut har på sina håll tolkats så, att regeringen skulle vara på väg att lägga om sin politiska kurs. Frågan om nyval har uppenbarligen också tagits upp till allvarig diskussion inom det socialdemokratiska partiet.

Till detta har jag egentligen bara en kommentar: Avgörandet i dessa frågor ligger helt och hållet hos regeringschefen, regeringen och det socialdemokratiska partiet. Så länge den socialdemokratiska regeringen med nuvarande mandatställning här i riksdagen kan påräkna både de socialdemokratiska och de kommunistiska ledamöternas röster i en förtroendeomröstning kan ingen kombination av partier tvinga regeringen att avgå. För det fordras 176 röster. Frågan om nyval eller inte ligger därför helt i regeringspartiets hand.

För centern kommer liksom hittills det centrala att vara att försöka förverkliga så mycket som möjligt av det program som vi i de senaste valen har fått ett allt bredare stöd för.

Anser socialdemokraterna att väljarna redan före den ordinarie valdagen nästa år bör få säga sin mening om riksdagens sammansättning, är vi både politiskt och organisatoriskt förberedda. Väljer socialdemokraterna däremot att fortsätta som hittills, kommer vi inte att känna medlidande med en regering som uppenbarligen känner sig alltmer

trängd. På samma sätt som hittills skall centern sakligt pröva varje förslag som läggs på riksdagens bord. Och de ståndpunkter vi tar vid prövningen av de förslagen och vid framläggandet av våra egna förslag har en sådan grund att vi är beredda att regera på den politiken.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Författaren Jörn Donner avslutar en i övrigt mycket välvillig intervju med vår statsminister med följande ord: "Jag vill inte påstå att Palme är bländad av sig själv och det system där han är med, men det kan hos dem som länge styr ett land uppstå en rättfärdighets-känsla som får dem att glömma misstagen."

I tidningspressen läste vi häromdagen att Sveriges statsminister framträtt i österrikisk television. Han tillfrågades bl. a. om det svenska folket var nöjt med den politik som socialdemokratien representerade. Hans svar blev att en SIFO-undersökning visat att det svenska folket tyckte att det var bra i Sverige. Det är ett riktigt svar, vi lever i ett bra land – oavsett politiken. Men statsministern underlät försiktigtvis att samtidigt som han svarade tala om att socialdemokratien stöds av i runt tal bara 44 % av svenska folket och att de borgerliga partier som företräder en annan politik har 19 mandat mera än socialdemokraterna i riksdagen.

Att socialdemokraterna anser sig vara det enda parti som står för de höga idealen, det enda som garanterar svenska folket trygghet, välstånd, full sysselsättning och en utveckling i fred, har vi fått fullt klart för oss. Och just mot bakgrunden av sådana här uttalanden kan det finnas anledning att något analysera läget i Sverige just nu. Debatten mot slutet av vårriksdagen brukar ju av vana utformas som något slags skolavslutning med betygsutdelning, så att man tycker sig höra psalmsång inför en stundande blomstertid.

I åtskilliga hänseenden har vårt land hävdat sig långt bättre än många andra länder, i varje fall absolut sett. Tar man hänsyn till våra alldeles speciellt gynnsamma förutsättningar och vårt utgångsläge i jämförelse med andra länders blir omdömet inte lika klart positivt. Och allting är i dag faktiskt inte så bra i detta land med världens högsta skatter, ett land med en prisutveckling som – om man inte begränsar sig till bara de senaste åren – har varit snabbare än i flertalet andra länder och med en valutareserv som – trots stor utländsk upplåning och om man beaktar vår exports behov och omfattning – är relativt sett mindre än vad som brukar krävas i andra länder för bibehållen handlingsfrihet. Vi lever över våra tillgångar, har finansminister Gunnar Sträng konstaterat i kompletteringspropositionen. Vi har alltså inte rättat munnen efter matsäcken, menar han.

Utnyttjar vi våra stora tillgångar rätt? Har vi skapat ett sådant klimat i vårt land att de enskilda människornas initiativkraft, arbetsglädje och lust att åstadkomma någonting nytt och någonting mera verkligen tas till vara? Har vi satsat på de rätta metoderna för att skapa välstånd för framtiden? Är vår reformpolitik och våra sociala trygghetsåtgärder så

fast grundade att medborgarna – de unga, barnfamiljerna och det växande antalet gamla och sjuka människor – lever i övertygelsen om att deras problem verkligen är lösta? Har vi garanterat den enskildes valfrihet i ett samhälle där ansvarsmedvetna, allt bättre utbildade människor genom egna beslut vill forma sin vardag och sin framtid? Detta är mycket viktiga frågor. Även den som annars är benägen att ge kategoriska svar blir lätt svaret skyldig. Att sedan bedömningarna av vad vi har åstadkommit – eller skulle ha kunnat åstadkomma med en annan politik – varierar beror naturligtvis på att vi har olika utgångspunkter för vår betygsättning. För den som sätter individen i centrum blir svaret ett annat än för den som i valet mellan kollektiva och individuella lösningar menar att de kollektiva alltid bör ges företräde.

Låt mig som ett exempel på några problem ta upp barnfamiljernas situation. Det har som bekant ofta gjorts gällande att familjen har spelat ut sin roll i det moderna samhället. Jag har kategoriskt förnekat detta. Även om familjens uppgifter förändras med samhället utgör familjegemenskapen alltså grundcellen i vårt öppna samhälle – som gemenskap för samliv mellan man och kvinna, som gemenskap för barnens vård och uppfostran och slutligen som gemenskap för människor på ålderns höst.

Men samhället av i dag ger inte familjen de arbets- och livsbetingelser som familjens betydelsefulla funktioner förtjänar. Och detta har inte bara drabbat familjen utan framför allt barnen, det nya släktet. Ingen kan i dag påstå att vårt samhälle garanterar barnen den miljö och den harmoniska uppväxt som det måste vara ett välfärdssamhälles främsta uppgift att stå för. Alltför många familjer saknar tillfredsställande omsorgs-, vård- och tillsynsmöjligheter. Alltför många föräldrar går i ständig oro över att deras barn kan erbjudas varken trygghet eller utvecklande miljö.

Det är föräldrarnas främsta uppgift att sörja för barnens vård och fostran. Ingen kan bättre än föräldrarna avgöra vad deras barn behöver. Ingen samhällsinsats kan träda i deras ställe. Men det är samhällets uppgift att aktivt stödja och hjälpa dem. Och detta kan man åtminstone kräva av samhället, att dess politik inte skall utformas så att föräldragärningen försvåras eller omöjliggörs.

Vårt skattesystem drabbar i allra högsta grad familjerna, föräldrarna och därmed barnen. Det är inte utformat med hänsyn till de ökade kostnader varje barn förorsakar. Det är inte präglad av en strävan att ge valfrihet. Det får tvärtom till konsekvens att många föräldrar, som helst av allt skulle vilja ägna några år av sin annars yrkesverksamma tid åt barnens fostran, av rent ekonomiska skäl inte anser sig ha möjlighet till detta. Och skattesystemet gör det särskilt svårt för de föräldrar som kräver att få fullgöra sina insatser utanför hemmet men inte kan göra detta, därför att deras barn inte kan ges den omsorg föräldrarna begär. I den meningen är samhällets politik familjefientlig och barnafientlig. Vi minns fortfarande uttalandet av det socialdemokratiska kvinnoförbundets ordförande att målet för hennes strävanden var "arbete åt alla

vuxna och kollektiv omsorg om barnen". Hon fortsatte: "Därmed har vi gjort upp med begreppet valfrihet." Vi accepterar aldrig den grundsyn på vilken sådana uttalanden vilar, aldrig den politik som utformas mot bakgrunden därav.

Detta utgör ytterligare ett argument för våra ihärdigt upprepade krav, herr finansminister, på en total reformering av vårt skattesystem. Det måste utformas med hänsyn till barnfamiljernas situation, till hushållens verkliga försörjningsbörd och till båda föräldrarnas krav på valfrihet utan att barnens bästa försummas.

Fler barndaghem behövs. Men det får inte vara det enda alternativet. Vi behöver familjedaghem och åtgärder av olika slag för att stimulera individuella lösningar av familjernas och föräldrarnas individuella tillsynsproblem. Eftersom barndaghemmen är en mycket dyr lösning, är det en vinst både ur samhällsekonomisk synvinkel och med hänsyn till barnens bästa att också åtgärder av annat slag vidtages för att åstadkomma en till de enskilda önskemålen anpassad barnomsorg. – Jag kan inte gå in på allt annat som kan behövas för att ge Sverige en barnomsorg anpassad till vår välfärd i övrigt – avdragsrätt för barntillsynskostnader, lättnader i arbetstidshänseende, bättre former då det gäller möjligheterna till tjänstledighet, jämställdhet mellan föräldrarna, rätt till ATP-poäng för vård av barn, för att bara ta några exempel. Jag begränsar mig i dag till att än en gång stryka under skatte- och bidragssystemets grundläggande betydelse för familjernas och föräldrarnas valfrihet.

Herr talman! Vid en mera konkret och kortsiktig bedömning av det politiska dagsläget, kommer omedelbart in i blickfältet det slags uppgörelser som regeringen drivit fram under det senaste året – alltså de överenskommelser som av statsministern påstått bekräfta Sveriges riksdags ansvarskänsla och handlingskraft och framhållits som "en framgång för den svenska demokratin". Jag skall inte än en gång ta upp debatten om sådana uppgörelser eventuella värde utan enbart konstatera att det mot bakgrunden av de ca 40 lottningarna i årets riksdag – delvis i mycket viktiga frågor – verkligen kan diskuteras, om det inte hade varit långt bättre att på ett tidigt stadium genom ett nyval bryta dödläget i riksdagen. Vi begärde som bekant detta men blev vederbörligen avhånade. I dag medger finansminister Gunnar Sträng att lottningarna nöter mycket mer än man tror – finansministern uttryckte sig visst så. Att finansministern har varit anhängare av nyval lär väl vara en illa bevarad hemlighet, skulle jag förmoda.

Nu lär det väl vara för sent med ett nyval. Om man inte ville ha ett nyval då tre år återstod för en ny regerings arbete, lär det vara svårt att övertyga svenska folket om att ett nyval är nödvändigt nu, då bara ett år återstår, hur det året än må gestalta sig med nya lottningar och efter socialdemokratiska förstamajdemonstrationer med slagord som "Inga nya Hagauppgörelser" och sedan Nya Norrland återgivit känslorna i de djupa socialdemokratiska leden i sin förödande dom över den politiken: "Partipolitiken blir trist och tråkig. Grådaskigheten breder ut sig."

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Och nu, herr talman, då oppositionen skulle kunna sägas ha tagit sådana kritiker på ordet genom att i finansutskottet markera sin gemensamma grundsyn på konjunkturpolitiken och behovet av stimulansåtgärder för att hindra en befarad sysselsättningskris längre fram, då går regeringen plötsligt i taket. Då beskyller man plötsligt de vänner som man nyligen förhandlade med och som då upphöjdes till ansvarsmedvetna försvarare av den svenska ekonomin för att vara ansvarslösa och hämningslösa opportunisterna. Den som lyssnade till herr Ekström fick ju klart för sig hur man ser på det här.

De förslag som nu har skisserats påstås komma att skaka vår ekonomi så mycket att regeringen inte längre kan bära ansvaret för politiken. Enbart den omständigheten att tre oppositionspartier har markerat att de inte tycker som regeringen har alltså kommit regeringen att förlora fattningen. Den eljest självmedvetna regeringen tycks vara skakad. Vi kan inte längre ta ansvaret för Sveriges ekonomi, säger den. Och man hotar.

Om regeringen inte får deklamationer från oppositionssidan, heter det i varje fall i den socialdemokratiska pressen och i riksdagshusets korridorer, då får oppositionen ta hela ansvaret för det nyval som i så fall blir nödvändigt. Struntprat, skulle jag kunna kalla det här för. Är regeringen så upptagen av sig själv – det är den tydligen – att den inte har klart för sig att den befinner sig i minoritet, att den inte har svenska folkets majoritet bakom sig och att de borgerliga partierna som den riktar anklagelserna emot har 19 riksdagsledamöter mer än regeringspartiet? Har man inte klart för sig att i ett sådant läge är det den regerings skyldighet som har valt att sitta kvar trots sitt minoritetsläge att anpassa sin politik till majoriteten och inte tvärtom? Vill regeringen undvika lottningar, vilka är ovärdiga Sveriges riksdag – det har jag tidigare förklarat, och det vidhåller jag –, då skall regeringen lägga fram sådana förslag att det inte behöver bli lottningar. Då är det regeringen som i riksdagen skall visa sådan förhandlingsvilja att lottningar kan undvikas. Det är inte i första hand oppositionens sak.

Det är alltså regeringen som har valt att sitta kvar. Det är regeringen som har valt att säga nej till nyval då vi begärde det. Då måste regeringen ta konsekvenserna av sitt handlande. Vi lever inte i ett samhälle med garanterat evigt socialdemokratiskt styre. Vår demokratiska grundlag bygger på att partierna skall gå ut till väljarna med sina förslag och program och få väljarnas mandat att genomföra de förslagen. Vår grundlag bygger på att regeringsskifte skall äga rum när en regering har förlorat ett val och försatts i minoritet. Men regeringen har inte velat gå den vägen, utan den har klamrat sig fast vid taburetterna. I det läget står den alltså upp och hotar och begär garantier av oppositionen. Regeringen begär att oppositionen skall krypa till korset och förklara att den inte längre skall opponera enligt sin övertygelse.

Statsminister Palme är självklart med sina internationella utblickar medveten om den parlamentariska demokratins spelregler. Kan en regering inte regera, då är det regeringens sak att avgå. Det är inte op-

positionens sak att frånträda sin politik. Och vill regeringen inte avgå – det vill svensk socialdemokrati och Olof Palme tydligen aldrig – då får den utan gnäll finna sig i att då och då stöta på motstånd av den folkvalda riksdag där den befinner sig i minoritet. Sådana är ju demokratins spelregler, herr statsminister.

Herr talman! Som motiv för de tidigare partikompromisser som regeringen i olika tonarter ständigt berömt sig av har framhållits behovet av en "gemensam grund för en fast ekonomisk politik som syftar till att begränsa prisstegringarna och deras verkningar". Har detta uppnåtts? Har den garanti som eftersträvades för en reallönehöjning utan risk för fortsatt inflation och försvagad konkurrenskraft verkligen åstadkommits?

Ja, avtalsförhandlingarna ledde till att vi slapp en förödande konflikt, i varje fall över hela fältet. Det är sant. Men vi har ännu inte fått fullständig arbetsfred, och risken för konflikter är på vissa håll överhängande. Avtalet kom ingalunda så snabbt som man hade önskat. Och till vilket pris köpte vi oss den här allttjämt osäkra arbetsfreden? Vad är det som säger att vi inte kunde ha uppnått samma eller ännu bättre resultat om partiernas skilda metoder att angripa skatte- och lönepolitiken hade ställts mot varandra här i riksdagen, i stället för att man i en kompromiss i regeringens eget högkvarter sammanjämkar från början helt oförenliga ståndpunkter?

Och priset? Enligt Dagens Nyheter "det mest inflationistiska löneavtal som träffats i Sverige med ett ekonomiskt underlag bestående huvudsakligen av luft". Enligt Dagens Nyheter motpol och arvfiende, Svenska Dagbladet, som jag citerar just därför, ett avtal "som är en veritabel inflationsbubbla och vittnar om utomordentligt stora inflationsförväntningar och total illusionslöshet beträffande t. o. m. det reformerade skattesystemets verkningar". Och Vestmanlands Läns Tidning, som står utanför den här tidningsbataljen: "Löneförhandlingar i det blå av årets modell torde svenska folket be att få slippa nästa gång det drar ihop sig." Riksbankschefen Krister Wickman talar om "lönehöjningar som ökar vår inflationskänslighet framöver". Finansutskottet konstaterar i dag "att årets avtalsrörelse kommer att leda till en fortsatt, kraftig prisstegring" och att Sveriges internationella konkurrenskraft kommer att försvagas. Och både Arbetsgivareförenings- och LO-chefer tycks vara överens om att årets lönerörelse inte varit en förhandling om löneförbättringar utan främst syftat till att åstadkomma en kompensation för inträffade och förväntade prisstegringar, för skatter som automatiskt stiger ju mera lönen höjs och för nya skatter.

Det råder – det vågar jag påstå, herr talman – en bred olust inom både arbetsgivar- och löntagarorganisationerna mot det slags avtalsförhandlingar som uppörelsen mer eller mindre tvingade fram, ytterligare pådrivna och försämrade genom regeringens order till den statliga förhandlingsapparaten att se till att ett tvåårsavtal snabbt kunde genomföras.

Aldrig någonsin tidigare har lönekostnadsstegringarna på den svenska

arbetsmarknaden varit så stora. Farhågorna för en snabb utslagning av företag ökar. Risken för att vår konkurrenskraft försämras gentemot länder med betydligt lugnare och försiktigare löneutveckling likaså. Detta ger ytterligare näring åt oron för sysselsättningssvårigheter någon gång under höstens lopp eller i början av nästa år.

Och den enskilde löntagaren? Vad har han kvar, när han mot årets slut försöker upprätta ett saldo mellan lönehöjningar och skattesänkningar å ena sidan och prishöjningar och skattehöjningar å den andra? Skall man tro LO-chefen, får han i bästa fall en reallönehöjning av 3 %, personligen tror jag att 2 % är mera sannolikt. Men för betydande grupper och inte minst för hushåll med barn blir det ingenting alls över.

Jag är övertygad om att allt fler löntagare har kommit till den insikten att det måste vara något fel på en ekonomisk politik som leder till att löntagarorganisationerna måste kräva lönehöjningar med upp till 30 % för att det verkliga utbytet för den enskilda löntagaren skall bli några enstaka procent. Ett samhälle som accepterar ett skattesystem och en prisutveckling som leder till sådana konsekvenser är inte ekonomiskt sunt.

Man frågar sig varför vår regering, som ju både inom- och utomlands skryter över sin skicklighet – förlåt, herr finansminister, att jag använder det ordet en gång till – inte mer effektivt angripit inflationen. Det finns ingenting som så urholkar förtroendet för statsmakterna som det ständigt sjunkande penningvärdet. Få ting är så ägnade att skapa social orättvisa och motsättningar mellan olika grupper i samhället som just inflationen. Det är de sämst ställda och de som har den största försörjningsbördan som drabbas hårdast. Det är därför det parti som jag företräder år efter år krävt mera målmedvetna insatser på prispolitikens område. År efter år har vi föreslagit åtgärder i det syftet. Men när vi i början av december förra året föreslog ett konkret och omfattande anti-inflationsprogram möttes vi av spydigheter och ironi från både finansministerns och statsministerns sida. Om regeringen då hade tagit de initiativ som vi föreslog, hade läget i dag varit väsentligt mycket bättre med hänsyn till det totala skattetrycket, den totala lönekostnadsbelastningen, risken för fortsatta prisstegringar och Sveriges konkurrenskraft inför omvärlden.

Men vårt förslag passade inte in i regeringens ritningar, bl. a. därför att det förutsatte att skatterna skulle *sänkas*. Och i Sverige sänks som bekant inga skatter. I Sverige flyttar man över skattekronor från en grupp till en annan, och i samband med omflyttningen ser man till att staten tjänar på ruljangsen. Men medborgarna får totalt sett inte mer pengar att röra sig med. Möjligen får de tillbaka i form av bidrag, det skall erkännas, en del av vad de förlorar på skatte- och prissidan. Men alla får inte bidrag. Och det är dessutom inte någon särskilt hälsosam utveckling som de senaste årens socialdemokratiska politik har medfört, nämligen att via höga skatteuttag försätta medborgarna i en sådan situation att de måste få bidrag för att klara sin ekonomi, bidrag som betalas via alltför höga skatter.

Alla bidrag till trots – vad man än tycker om dem – är jag övertygad om att det väsentligaste för en arbetstagare är att få bestämma över sin egen lön – över resultatet av de arbetsinsatser han eller hon utför i svett och möda. Visst är man i solidaritetens namn beredd att avstå vad samhället kräver för att ge allmän trygghet och hjälpa dem som har det svårt. Men det finns gränser även för solidaritet, och vårt skattesystem har överskridit de gränserna. Valfrihet och arbetsglädje och lusten att ta nya tag riskerar att allvarligt skadas. En jämförelse med omvärlden ger en nästan skakande bild av svensk socialdemokratis bristande förståelse för den behållna lörens betydelse för den enskilde löntagaren. Och en ännu mera skakande bild av de svenska marginalskatternas förödande höjd och konsekvenser.

Att människorna är på det klara med de här orimligheterna i skattesystemet och klagar över dem trots de många påstådda skattesänkningarna beror på, sade finansministern för en stund sedan, att vi moderater får land och rike runt och talar om det här för människorna. Om vi vore så skickliga! Om det vore så lätt att föra politik skulle man ha bytt regering för länge sedan i det här landet. Finansministern vet mycket väl att i längden finns det inga möjligheter att driva politik på det sätt som han här gör. Finansministern kan inte rimligen mena att det är vår propaganda som har kommit LO-chefen Gunnar Nilsson att klaga över det orimliga skattesystemet. Det vore att undervärdera Gunnar Nilsson och alla andra tänkande människor i vårt land i allra högsta grad.

Om man jämför med utlandet kan man konstatera att i Sverige och Danmark – två länder som befinner sig i särklass eller skall vi säga stryk-klass – betalar den genomsnittliga industriarbetaren enligt OECD:s nya statistik över 60 kronor i skatt på varje nytjänad hundralapp. I Danmark dock endast om han är ogift. Är den danske arbetstagaren gift och har barn, sjunker hans marginalskatt från 60 % till 54 %. I övriga OECD-länder ligger marginalskatten för en industriarbetare vanligen mellan 20 och 30 % – på mellan en tredjedel och hälften av den svenska. I Österrike är den 23 %. Belgien 24, Finland 38 – litet högt –, Frankrike 14, Tyskland 26. Italien 23, Nederländerna 35, Norge 42, Schweiz 23 och Storbritannien 34 %. Men i Sverige alltså 63 %. Och i de andra länderna är skatteuttaget väsentligt lägre för gifta med barn än det är för ogift utan barn.

Och vad betyder dessa marginalskatter för möjligheterna att förbättra den verkliga inkomsten, för merinkomsterna? Vid en löneökning på 15 %, och det är mycket, samt en inflation på 9 %, vilket är vad vi i bästa fall kan räkna med under året – det blir nog mera – får industriarbetaren i Nederländerna en löneökning, om hänsyn togs till skatt och stigande priser, på 2 %, i Norge, Schweiz och Tyskland 3 % samt i Frankrike 4 %. I Sverige får han en sänkning av sin standard med 2 %. 15 % i höjd lön – 2 % i sänkt standard! Är det klokt det, för att tala med Thor Modéen?

Vad är det – kan man fråga sig – som gör att socialdemokraterna

så konsekvent bibehåller den här orimliga marginalskattepolitiken? ja, man kan ju gissa. Bl. a. ger en vidgning av den offentliga sektorn – vilket ju är den ena sidan av högskattepolitiken – automatiskt större maktbefogenheter. Regeringen får ett större politiskt utrymme att spela med. Människorna blir mera beroende. Möjligheterna att lova ytterligare bidrag inför val ökar. Men det får väl också anses vara så att där bakom ligger den uppfattningen – det skall jag självfallet erkänna – att tryggheten i samhället ökar, ju större ansvar som läggs på det allmänna. Men oberoende av detta är frågan hur länge det går att fortsätta på det här sättet. Har man väl börjat så här, leder den ena åtgärden till den andra.

”Den nutida kollektivismen ger på sätt och vis människan en meningsfull tillvaro som ett led i massan” – hävdade den kände tyske kulturpsykologen Karl Jaspers – ”men för priset att hon förlorar sitt jag.” Och ju mer det kollektiva trygghetssystemet byggs ut, desto flera brister uppenbaras. Att skapa en heltäckande trygghetsmatta lär aldrig vara möjligt i ett samhälle byggt på mänsklig ofullkomlighet. Det är finansministern lika medveten om som jag.

Men denna högskattepolitik kommer att slå i taket. Den gemensamma kakan lägger beslag relativt sett – jag understryker relativt sett – på alltför stora resurser. Ju mera som satsas på den sektorn, desto mindre blir det över för att bygga ut kapaciteten i näringslivet och inte minst i vår exportindustri. Dagens valutaproblem och väldiga upplåning utomlands är inte bara en följd av oljekrisen. Dessa företeelser utgör också ett bevis på att vi brustit i omsorg om våra direkt produktiva investeringar. Vi har satsat för litet på framtiden och förbrukat för mycket för dagen.

Indirekt vitsordar finansministern detta i sin kompletteringsproposition, då han mer kategoriskt än tidigare talar om det ökade behovet att producera, att exportera och att investera. Men en sådan utbyggnad av våra resurser tar tid. Och en ökning av våra investeringar kräver inte bara i och för sig investeringsstimulerande åtgärder. Den kräver också investeringsvilja och förtroende för den ekonomiska politiken hos de människor och företag som skall göra investeringarna. Det kanske krävs mindre av detta hos storföretagen, eftersom de är mindre beroende av utvecklingen här hemma. Men de många små och medelstora företagen utgör ändå grogrunden för morgondagens sysselsättningsskapande stora företag.

Under de senaste åren har nyföretagandet i vårt land gått ned. Industrins utredningsinstitut har i dagarna publicerat en utredning rörande nyetableringarna under perioden 1954–1970. Den ger klart belägg för att de nystartade företagen påtagligt minskat från mitten av 1960-talet, oavsett om man mäter antalet etableringar eller deras sysselsättningseffekt. Tendensen till ökad fusionslust inom industrin bekräftas också, en tendens som jag i alla möjliga sammanhang kritiserat. Jag tycker att det är en felaktig väg att gå. Men utredningen belägger därjämte en ökad frekvens av nedläggning av företag, även i de mest expansiva branscherna, och denna ökning beror i och för sig inte på fusionerna, sammanslagningarna.

Detta är en allvarlig utveckling. Den inger oro, bl. a. därför att nyetableringarna har en påtaglig betydelse för sysselsättningen och för den industriella förnyelsen. Det är i sådana företag som de nya idéerna förverkligas, de idéer kring vilka morgondagens för export och sysselsättning viktiga företag skall växa ut.

Det finns, herr finansminister, anledning att studera den här utvecklingen, att grubbla över vad den beror på och att vidta åtgärder för att vända trenden. I dag erkänner även de socialdemokrater – också statsministern – som bara för ett år sedan trodde sig kunna klara Sveriges framtida sysselsättning genom ökad utbyggnad av den offentliga sektorn, av statlig och kommunal verksamhet, att vår direkt produktiva kapacitet måste byggas ut. Detta är bl. a. nödvändigt om vi skall ha råd att göra vår offentliga sektor bättre. Att kommunernas ekonomi trots snabbt stigande kommunalskatter inte ger kommunerna stora möjligheter att anställa allt fler människor, detta har ju t. o. m. företrädare för regeringspartiet numera börjat begripa.

Men om vi skall vrida utvecklingen rätt, räcker det, som jag sade, inte med bara direkt investeringsfrämjande åtgärder. Det företagsekonomiska klimat som framför allt de mindre företagen, de som skall börja ny företagsamhet, är känsliga för måste förändras. Det måste skapas bredare förståelse – jag vet att den finns hos finansministern – för deras i verklig mening samhällsnyttiga verksamhet. Familjeföretagens generationsskiftes- och kapitalbeskattningsproblem måste någon gång få sin lösning. Jag vet inte hur många år man har filat på detta utan att komma fram till någonting som håller.

Strävan efter bättre arbetsmiljö – i fysisk mening och med hänsyn till samarbetet och andan inom företagen – måste inriktas på att bevara och skapa effektivt arbetande företag, som ger både de enskilda arbetstagarna-löntagarna i företagen och företagen själva trygghet och bättre möjligheter att leva vidare, och på att förstärka den inbördes solidaritet mellan olika krafter i företagen som utgör en förutsättning för framgång. Man måste alltså ta sikte på att utjämna motsättningarna, inte förstärka dem. Och det är inte facket, inte kollektivet, som skall ges ökad makt, för det löser inga företags- och sysselsättningsproblem. Det är alla de som arbetar i företagen som måste svetsas samman till en gemenskap. Ansvaret för det vilar på företagen och de anställda, men det ligger inte minst i politikernas intresse och förmåga att hjälpa till.

Jag framhöll nyss, herr talman, att de rekordhøga nominella lönehöjningarna och arbetskostnadsstegringarna har förstärkt de tendenser till ökad arbetslöshet som förväntas göra sig gällande i höst. Vi vet att det då främst blir ungdomen som drabbas, en generation som redan möter stora svårigheter att gå från skolan in i arbetslivet. Och inte har Åmanlagarna – vad man sedan må tycka och tänka om dem – gjort det lättare för dem som för första gången söker yrkesarbete att få sådant.

Jag menar alltså, herr talman, att regeringens högskattspolitik bl. a. syftar till att vidga den offentliga sektorn och därmed regeringens möj-

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

ligheter att bestämma – till maktutövning, som det heter. Men oavsett syftet innebär detta också ett större mått av förmynderskap och ökad byråkrati, högre grad av opersonlighet och minskad enskild valfrihet i hela vårt samhälle.

Jag tycker att det är förvånande att regeringspartiet inte varit mera medvetet om riskerna för livskraften i vårt folkstyre av denna utomordentligt snabbt växande styrande och reglerande byråkratiska apparat. Den här utvecklingen är inbyggd i själva det socialistiska systemet. Några socialdemokrater protesterar emot den, det är sant. I debatter och tidningsartiklar dyker även inom socialdemokratin kritiker upp ur partidjupet och varnar: "Socialdemokratin har blivit dagens överhet." – "De bär upp etablissemang." – "Och inte var det väl detta vi kämpade för, då vi gick till storms mot det gamla samhället." Sådana röster känner damerna och herrarna igen.

Eller – som det heter i en sammanställning av synpunkter inför socialdemokraternas nya programarbete – människan får inte "betecknas som ett objekt för samhällets och partiets omsorger". – "Dagens medborgare behöver inte längre partiet eller samhället som beskyddare." Mäniskor måste få vara fullmyndiga, självständiga individer. En bekännelse så god som någon, herr statsminister, till "den nya individualismen"!

Och byråkratiseringen av allt större samhällssektorer får ju inte bara konsekvenser för de enskilda människornas rörelsefrihet och ansvarstagande. På sikt leder den också till att förvaltningen blir alltmer tungrodd, allt dyrbarare, alltmer ett självändamål, och därmed leder den till slöseri med samhälleliga resurser.

Hur kommer det sig att oron på vår tidigare välordnade arbetsmarknad blivit så påtaglig på den senaste tiden. Det är inte främst uppviglarer som ligger bakom de allt vanligare vilda strejkerna. Uppviglarer kan inte lyckas om inte jordmånen är mottaglig. Vi kan inte inbilla folk att det är för höga skatter, om inte jordmånen finns där. Och vad som nu sker visar att jordmånen på arbetsmarknaden är mottaglig. Finns det någon rimlig proportion, frågar sig förnuftiga människor, mellan de mål de olagliga strejkerna syftar till och de väldiga skador på vårt samhälle som de kan förorsaka? Varför har begreppet skyddsarbete – frågade LO-ordföranden häromdagen – mist sin betydelse? Vad är det för slags ansvarslöshet som gör sig gällande, och varför tiger vår regering och – med några undantag – LO inför de samhällsskador som uppkommer, när stora grupper inte längre accepterar den gamla hederliga svenska principen att lagt bud ligger, att avtal skall hållas? Och vad är det som gör att massmedia direkt eller indirekt hejar på dem som bryter mot gällande avtal? Varför möter de här grupperna så stora sympatier och så många skramlande insamlingsbössor?

En förklaring kan möjligen vara att de grupper det här är fråga om ofta företräder tunga, svåra, smutsiga och nedslitande arbeten och att de tycker sig inte ha fått den ekonomiska erkänsla för sitt jobb – i förhållande till andra mera bekväma yrken – som de anser sig ha rätt att

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

göra anspråk på. De kan ju konstatera att den solidariska lönepolitiken och lönehöjningarna i kombination med de orimliga marginalskatterna leder till att de relativt sett får behålla allt mindre.

Det borde, menar jag, finnas skäl för både regering och LO att grubbla mer över den här problematiken. Ni kanske grubblar, men ge uttryck åt hur ni grubblar! Vår arbetsfred och vår avtalsbundna arbetsmarknad är alltför värdefulla för vår ekonomi och för samhällssolidariteten för att få frätas sönder på det sätt som nu sker.

Det finns skäl att peka på England i detta sammanhang, Europas sjuke man. Då de konservativa styrde där, underlät varken vår finansminister eller vår statsminister att i nästan varje debatt ösa sin ironi över den brittiska ekonomin. Nu har England fått den socialdemokratiska regering som enligt herr Palme skulle lösa landets ekonomiska problem. Men nu står landet mitt uppe i en kris, väsentligt värre än tidigare under efterkrigstiden. Inflationen kryper upp över 30 %. De arbetslösas antal räknas i miljontal. Handelsbalansen visar katastrofsiffror. Det brittiska samhället, dess institutioner och dess solidaritet håller långsamt på att slitas sönder av de egoismens och de snöda gruppintressenas krafter som en havererad ekonomi med osviklig säkerhet brukar utlösa.

Jag vill inte försöka att knipa billiga poäng genom att skadeglatt konstatera att vi nu vet hur det går när socialdemokrater regerar. Så enkelt är det inte, och det vore inte rätt att säga det. Men det som sker i Storbritannien får inte ske här. Vi måste vara aktsamma så att vi inte hamnar i en ekonomisk situation där samhällssolidariteten välts över ända.

Men detta, herr talman, förutsätter en ekonomisk politik som tar betydligt allvarigare på vårt lands långsiktiga ekonomiska utveckling – på skattebelastning, på prisstegringar, konkurrenskraft och produktivitet utveckling – än vad regeringen Palme tycks vilja göra.

Och så allra sist, herr talman! Om någon timme kommer statsminister Olof Palme att äntra den här talarstolen – den här katedern. Vi väntar inte utan spänning på det skolavslutningstal som vi brukar få höra vid sådana här tillfällen. Även nu kommer herr Palme sannolikt att knyta an till den gamla psalmen om blomstertidens lust och fågning. Han kommer att betygsätta sina motståndare. Han kommer att ge goda betyg åt dem som står väl med magistern och utdela dåliga till dem som varit oppositionella.

Magistern kommer att utmåla de moderata som elaka konfrontationsclever. Och vad min egen ringhet beträffar, kommer jag att få veta att jag är både arg och ilsken. Kanske kommer också de gamla sura rönnbären att plockas fram. I vetskap om att riksdagsprotokollen varken återger tonfall eller försmädliga leenden, kommer magistern att försöka intala protokollet hur obehärskad *jag* är och hur besinningsfullt *han själv* framträder.

Ja – herr talman – i många hänseenden blir nog årets skolavslutning de föregående lik. Men *en* skillnad kommer man nog inte ifrån. Antalet lottningar har efter Haga II varit många och viktiga. De borgerliga par-

tierna har kommit överens i finansutskottet om konjunkturpolitiken och den ekonomiska politiken. Den enigheten har förorsakat en våldsam uppståndelse i det socialdemokratiska lägret. Man har skramlat med nyvalshot. Minoritetsregeringen säger sig kräva "garantier" av oppositionen för ett mera följsamt handlande. Mot den bakgrunden måste det ju vara svårt även för den mest välvillige statsmagister att – i varje fall med samma udd – upprepa avslutningsorden från förra året: "Sveriges riksdag har i en orolig tid förmått visa ansvar och handlingskraft till gagn för medborgarna och landet."

För statsministern måste detta vara svårt. Jag kan säga detta. En riksdag skall nämligen spegla väljarnas vilja och styrkeförhållandet mellan partierna. De politiska partierna i riksdagen skall handla i överensstämmelse med det mandat de fått av sina huvudmän. Politiken skall alltså vara förankrad hos de medborgare som i val har givit sina riksdagsmän i uppdrag att företräda deras önskemål. Vi moderater anser att vi har gjort det. Vi tror att vi gör det på det allra bästa sättet, om vi ser till att det politiska arbetet bedrivs i riksdagen och att besluten tas där och inte utanför parlamentet, inte i olika korporationer eller i kanslihuset.

Vi moderater kan alltså se fram emot den blomstertid som vi redan nu står mitt inne i, med förtröstan att ha fullgjort det uppdrag vi lått att förvalta. Och vi menar också att finansutskottet i sitt betänkande har förordat en politik inriktad på att bekämpa prisstegringar och arbetslöshet "till gagn för medborgarna och landet".

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Den riksdag som kom fram ur 1973 års riksdagsval stod inför två vitt skilda möjligheter. Den ena var att samla sig till nödvändig handlingskraft för att i ett oerhört besvärligt läge klara sysselsättning och arbetsfred. Den andra vara att falla samman i handlingsförlamning.

Från folkpartiet valde vi medvetet att ta vårt ansvar för att ge riksdagen handlingskraft. Vi gjorde det därför att politik helt enkelt inte får bli ett självändamål. Kortsiktiga eller partitaktiska poänger får aldrig bli viktigare än att ge människor en trygg försörjning.

Det jämviktsläge som skapades genom valet kunde – tänkte sig många – ha försvårat en ansvarsfull ekonomisk politik. Det kom tvärtom att underlätta en sådan politik. Regeringen tvingades ta hänsyn till andra, att ge sin politik en bredare förankring. Resultatet blev att en del gamla misstag undveks, att Sverige fick en bättre ekonomisk politik.

Momssänkningen och de övriga stimulanserna våren 1974 bidrog till att ge sin politik en bredare förankring. Resultatet blev att en del gamla oljepriser blev ett av de bästa i svensk ekonomi. Det blev då också fler jobb. Fler ungdomar fick då plats i arbetslivet. Pessimismen lättade på åtskilliga håll.

Den första Hagaöverenskommelsen säkrade viktiga reformer och en ansvarsfull finansiering av vad vi från folkpartiet länge hade kämpat för: lägre marginalskatt, så att det lönar sig att arbeta i vanliga inkomstlä-

gen, sänkt och rörlig pensionsålder som ger den enskilde frihet att välja, att trappa ner sin arbetsdag när man närmar sig pensionsåldern. Det är två av de viktigaste resultaten av Haga I.

Med den andra s. k. Hagaöverenskommelsen lades skatteutredningens otillräckliga förslag åt sidan. I stället fick de breda löntagargrupperna från den 1 januari 1976 sänkt statlig inkomstskatt med 1 600 kr. och det är lika mycket värt som ett löneyft på 4 000 kr. i de inkomstlägena. Därmed lades den grund som i stort kan komma att säkra arbetsfreden i Sverige två år framåt.

Ett annat resultat var att riktlinjer drogs upp för en konjunkturpolitisk beredskap, för lättnader i kreditpolitiken, friare användning av företagens investeringsfonder och att skatteutredandet skulle inriktas på ett förslag som kan lägga en bra grund för överläggningar med arbetsmarknadens parter inför 1977 års avtalsrörelse, som också kommer att ha sina problem. Socialdemokraterna i finansutskottet var ense med oss i folkpartiet om att i maj pröva om inte några av inslagen i den konjunkturpolitiska beredskapsplanen borde utlösas, t. ex. en tidigare höjning av barnbidragen. När man nu hör anförandena från regeringsbanken verkar det som om man hade glömt bort även den formuleringen.

Det borde i dag vara allt fler som ser värdet av att riksdagen på det sättet kunnat praktiskt möta svenska vardagsproblem under 1974 och 1975 och med sikte på 1976. Också moderaterna, som gick emot överenskommelsen om momssänkning förra året, konstaterar nu att den gav god verkan. Även de som i mars röstade emot både tanken på och innehållet i den konjunkturpolitiska beredskapsplanen ställer sig nu bakom denna plan.

Andra talare har redan här i dag försökt att blicka ut över världen och se efter vad som sker i andra länder, där parlamenten inte har förmått samla sig till effektiv handling. Det finns ingen anledning att ytterligare peka ut de stackars länder som har det på det sättet. Vi kan ju bara för ett ögonblick se bakåt mot 1971 och 1972 och lägga märke till hur det gick när det regerande partiet styrde ensamt och i vissa hänseenden styrde fel. Vi kan också se framåt och notera hur mycket det kan betyda för svenska folket att vi i stort har kunnat säkra arbetsfred och samtidigt genomföra flera stora, viktiga reformer. Jag vågade aldrig drömma om 1969 när vi först förde fram kravet på en för enskilda människor valfri pensionsålder, att jag skulle få vara med om att anta den lagen så snart som sex år senare. Och nu gäller det ät fylla den med ett levande innehåll, ty den kommer väsentligt att förändra hela livsinnehållet för många äldre människor.

Självklart står vi därför fast vid de resultat som vi uppnått, och vi står även fast vid tanken att rätt politik i sak är det viktiga, inte konfrontation mellan låsta block. Likaså står vi fast vid en ansvarsfull finansiering av stora, bestående reformer.

Men riksdagen måste då också visa förmåga till rätt handling i god tid inför den djupa konjunkturavmattning som riskerar att slå igenom

framemot vintern. Också nu är det i första hand sysselsättningen som skall värnas. Det är från den utgångspunkten folkpartiet har tagit ställning i den ekonomiska politiken. Vi får inte lura oss av det hyggliga läget ute på arbetsmarknaden just nu, inte lura oss av att det ser så vänligt ut i Sverige när det blommar i markerna och t. o. m. ser sommaraktigt ut på Sergels torg. Järnnätterna kan bli betydligt hårdare än t. o. m. dem som kommer i månadsskiftet maj-juni. Vi får inte ledas till en falsk känsla av att allt går väl utan att något särskilt behöver göras.

Samma dag som finansutskottet blev färdigt med sin behandling av den ekonomiska politiken publicerades en rapport från industriländernas ekonomiska sammanslutning OECD. Den räknar med att den samlade produktionen i dessa industriländer skall falla med 1-2 % i år. Det ekonomiska läget ute i världen, på de marknader där svenska varor skall säljas, är alltså fortfarande mycket dystert. De stimulansinsatser som kommer att göras i viktiga länder som USA och Västtyskland känner vi i stort sett redan, och vi vet att de är otillräckliga.

Finansministerns skildring av hur starka dessa stimulanser skulle bli stämmer inte. Jag är ledsen att jag inte ordagrant får återge vad den västtyske finansministern sade när jag hade tillfälle att träffa honom och hans österrikiske kollega. Det var en sluten överläggning, och jag kan därför inte återge hans uttalande. Men jag kan säga att inte ett ord av den beskrivning som vi här fick höra av hur man skulle handla i dessa länder stämmer med vad han sade. Också därför är det tydligt att man - som också sägs i OECD-rapporten - först 1976 vågar räkna med en ordentlig uppgång i världskonjunkturen.

Den uppgången fortplantar sig som vi vet till Sverige med en betydande eftersläpning. Därför är det helt realistiskt att som regeringen tro att vi redan i år skulle få någon glädje av bättre tider utomlands, t. o. m. innan dessa bättre tider ens har uppträtt.

Tvärtom har vi att räkna med att den låga aktiviteten i världsekonomin nu successivt slår igenom i Sverige, och det är mycket synd. Utsikterna för exporten är dystrare än vad regeringen räknade med i januari, förmodligen också dystrare än vad regeringen räknar med nu.

I en rad avseenden - men inte i alla - befinner sig Sverige just nu i samma konjunkturskede som 1971 eller i ett konjunkturskede som mycket liknar 1971 års. Det gäller orderingången, som fortsätter att snabbt sjunka. Det gäller företagets produktion för lager, som är särskilt stor alldeles innan man går in i själva den försämrade konjunkturen. Det gäller takten i industrins produktionsökning, som har gått ner sedan tredje kvartalet 1974. Färska kurvor, från i går, visar en dystrare bild än för bara några månader sedan.

Detta kan tyvärr inte undgå att få genomslag på arbetsmarknaden. De första tecknen har i själva verket synts sedan en tid. Det gäller nyanmälningarna av lediga platser inom tillverkningsindustrin.

Ända sedan i höstas har nyanmälningarna gått ner snabbt. Under tiden januari t. o. m. april i år nyanmäldes drygt 4 000 färre lediga platser per

månad än under samma tid förra året.

Mönstret var faktiskt detsamma 1970–1971. Då rasade nyanmälningarna av lediga platser ned från mitten av 1970. Ungefär ett år senare rasade också den totala sysselsättningen. Där finns ett samband. Denna utveckling går att möta. Man behöver inte räkna med att detta *måste* ske. Man *kan* ändra på det.

Det finns två sätt att möta en sådan situation.

Det ena är att vänta. Vänta på att arbetslösheten visar sig i form av att folk inte får jobb och att människor avskedas. Vänta på att en internationell uppgång skall ge Sverige ett slags gratis skjuts. Det var i stort sett den linjen regeringen valde 1971–1972. Konjunkturuppgången påstods, varje gång vi resonerade här i kammaren, vänta bakom närmaste hörn. Den skulle klara arbetslösheten. Regeringens uppgift var, hette det, att säkra valutaservan och hindra inflation – viktiga mål men inte de enda. Men uppgången dröjde. Och den ekonomiska politiken gjorde de dåliga tiderna ännu värre den gången.

Det andra sättet är att försöka möta svårigheterna i tid. Så småningom kommer det en internationell uppgång, och då gäller det att kunna dra nytta av den. Vår strävan bör vara att under tiden hålla uppe den ekonomiska aktiviteten, så att vi direkt kan hänga på de bättre tiderna när de väl kommer hit. Stimulanserna skall *förebygga* arbetslösheten. Och de skall sättas in så att de steg för steg, mjukt men fast, ser till att vi kan utnyttja våra tillgångar av människor och maskiner. Regering och riksdag skall inte stå passiva tills nedgången redan är ett faktum.

Vi menar från folkpartiet att vi, nu liksom 1971–1972, valt den linje som innebär att man stimulerar i rätt tid och i lagom doser. Vi är inte säkra på att vi ensamma skulle besitta någon djupare vishet än andra partier, men vi handlar från *vår* övertygelse om att detta är rätt. Detta är en linje som också socialdemokraterna i finansutskottet var med på i mars men som de nu tycks ha glidit ifrån.

Denna stegvisa övergång till en expansiv ekonomisk politik har i praktiken redan påbörjats genom de tidigare överenskommelser som jag redovisat. Lättnaderna i kreditpolitiken, utlandsupplåningen och frisläppen av olika fonder i företagen utgjorde det första steget. De retroaktiva löneutbetalningarna, varav de flesta kommer kring halvårsskiftet, ger nästa stimulans. När de nya lönerna på allvar slår igenom i högre priser under höstmånaderna – det lär inte kunna undvikas – bör det vara dags för en ytterligare förstärkning för dem som känner av dessa prishöjningar omedelbart. Folkpensionärerna har som ett minne av den gamla striden mellan Bertil Ohlin och Gustav Möller tillgång till ett automatiskt skydd. Barnfamiljerna har inte det skyddet, och därför bör ett högre barnbidrag betalas ut redan i oktober. I januari 1976 verkar ju sedan både högre löner och lägre statlig inkomstskatt.

Men även om likheterna i konjunkturutsikterna under åren 1971 och 1975 är slående, finns det ändå vissa viktiga skillnader.

År 1971 hölls den privata konsumtionen nere av att avtalsrörelsen

drog ut länge på tiden för alla de stora grupperna. Nu kan den privata konsumtionen väntas hållas rätt väl uppe. Därför är det *inte* motiverat att nu besluta om en ny tillfällig sänkning av mervärdesskatten.

En annan skillnad är att utsikterna för balansen i den svenska utrikeshandeln nu ter sig mer oroande, även om de faktiskt betraktades som oroande också 1970–1971. Därför är det en riktig huvudlinje att som regeringen säger och gör stimulera industrins investeringar för att bygga ut kapaciteten i exportindustri och i importkonkurrerande industri.

I det syftet bör också företagens ordinarie investeringsfonder släppas fria. Det finns ingen risk för att det fram till hösten 1975 kommer att investeras för mycket i någon del av landet, möjligen med något enstaka undantag. Därmed finns det från regeringens sida heller inget större behov av att avstyra investeringar som företagen bedömer som angelägna.

Nu menar jag, herr talman, att man inte kan göra den hårda uppdelning mellan stimulanser till privat konsumtion och till industriinvesteringar som regeringen försöker sig på när den säger: Balansen i utrikeshandeln är *det stora, långsiktiga problemet*; alltså skall investeringarna och inte konsumtionen hållas uppe. – Detta är visserligen litet förenklat uttryckt här, men ungefär så har resonemangen gått.

Om företagen inte tror att de kan sälja de varor som de producerar, hjälper det ju inte hur mycket pengar de än har för att bygga ut produktionen. Då blir inte de nya linjerna på verkstaden av, då tar man inte fram de nya produkterna. Bedömningen av exportutsikterna har naturligtvis den största betydelsen, men också utvecklingen av konsumtionen i Sverige följs nu mycket noga av de flesta större företagen. Och i en ekonomi där den privata konsumtionen svarar för mer än hälften av vad vi gemensamt åstadkommer, dvs. bruttonationalprodukten, är det omöjligt att hålla uppe den totala ekonomiska aktiviteten och klara sysselsättningen utan att måna sig om att människorna har råd att köpa vad de behöver.

Självfallet är det bra om man då samtidigt kan göra insatser som är långsiktigt angelägna. Inom folkpartiet ser vi det som en av de allra främsta uppgifterna de närmaste åren att skapa en frihet för människor att välja vårdform. Nu är det viktigt att snabbt bygga ut den kommunala barnomsorgen – annars blir valet inte fritt. Så snart vi får råd måste sedan vårdbidraget – det förlängda föräldrastödet – komma, men nu finns det inte resurser för det. Detta bör vi öppet erkänna. Men eftersom det kommer att finnas ledig kapacitet på byggsidan i svensk ekonomi, bör den användas för att omedelbart öka daghemsbyggandet.

400 000 förskolebarn har förvärvsarbetande föräldrar. Bara 70 000 platser finns på daghem. Och betydligt fler föräldrar – framför allt kvinnor – skulle gå in i arbetslivet om barnomsorgen klarades. Nu måste här bli en radikal och påtaglig förändring. Jag hoppas att det är många riksdagsgrupper som liksom vår har haft besök av de människor som verkligen kämpar för denna fråga. De föräldrar som väljer att förvärvsarbeta skall inte behöva gå omkring med dåligt samvete därför att de inte har

kunnat ordna barnomsorgen såsom de själva finner vettigt och rimligt. Kvinnor skall inte behöva vara låsta därför att det inte finns daghemsplatser. Och fler barn har rätt till den stimulans som väl fungerande daghem – familjedaghem och andra – kan ge.

Socialministern och statsministern har genom uttalanden under våren gett det intrycket att snabba åtgärder var på gång, och något litet kom också i går – alltså dagen före i dag. Dessa förespeglningar var tillräckliga för att också de mest engagerade i den socialdemokratiska riksdagsgruppen skulle vika sig när riksdagen behandlade daghemsfrågan häromveckan.

Men vi vet ännu inte hur mycket de vaga löftena är värda. Regeringen skall titta på kommunernas förskoleplaner. Regeringen skall samtala med Kommunförbundet. Regeringen skall redovisa för riksdagen 1976 vad den har talat med Kommunförbundet om. Mer än så har regeringen faktiskt inte lovat. Och det är naturligtvis bra att man inte lovar mer än man kan hålla. Men då skall vi också vara på det klara med att snabbare än så har regeringen tydligen inte för avsikt att agera.

Och det menar vi inte räcker som besked till de många oroliga föräldrar som står i på sina håll ganska ändlösa daghemsköer, till de många kvinnor som vill in i arbetslivet men stoppas för att deras barn inte får en daghemsplats. Det innebär ju i realiteten att kommunerna inte kommer att få veta om det blir några rejäla förbättringar av statsbidragen och någon plan för daghemsbyggandet förrän inför budgeten 1977. Och sedan dröjer det faktiskt ytterligare en tid innan de nya daghemmen kan fungera.

Vi vill inte vara med om detta. Både drifts- och anordningsbidragen bör kunna höjas redan fr. o. m. den 1 oktober i år, och det bör riksdagen besluta om redan i dag. De högre bidragen bör sedan direkt avlösas av ett system där staten i det väsentliga tar över personalkostnaderna. En sådan förbättring är vi självfallet beredda att vara med att finansiera. Det är en sådan varaktig reform som skall varaktigt finansieras. Den skulle göra att statsbidragen verkligen hängde med i kostnadsutvecklingen. Den skulle också göra det lättare att hävda kraven på hög personaltäthet och god kvalitet på barnomsorgen så att inte daghemmen blir sin egen fiende i många människors felaktiga uppfattning.

Jag vill direkt fråga statsministern:

1. När det nu finns ledig kapacitet i svensk ekonomi hösten och vintern 1975–1976, framför allt på byggsidan, vad finns det då för hinder att utnyttja den för att sätta fart på daghemsbyggandet?

2. Är det verkligen rimligt att staten inte skall ge besked om bl. a. bättre statsbidrag som påverkar kommunernas utbyggnadsplaner förrän 1977?

Till centerpartiet och moderaterna har jag skäl att ställa frågan: Om ni vill ha besked till kommunerna i tid, som ni säger, varför vill ni då inte i dag säga ut vad ni anser att beskedet bör innehålla?

När det går neråt i ekonomin slår det hårdast på grupper som är på väg in i arbetslivet, framför allt ungdomar men också många kvinnor.

För dem är det en klen tröst att folk inte avskedas från sina gamla jobb. Vad de behöver är nya jobb.

Därför är det så allvarligt att antalet nyanmälda lediga platser redan har sjunkit under en längre tid.

Därför är det så viktigt att snabbt utfärda en ungdomsgaranti för jobb, utbildning eller praktik. Det är inget mirakel som krävs utan en samordning av insatser som i stort sett redan finns. Den bör underlättas av att regeringen i går beslutat ta fram fler praktikplatser hos statliga myndigheter, alltså i går – dagen före i dag. Jag har tidigare i debatten här i kammaren tryckt på denna sak och försökt peka ut hur detta borde utformas.

Jag menar att man skall sammanföra det som i dag redan görs för att ge ungdomarna yrkespraktik och yrkesorientering med varvad utbildning och uppsökande verksamhet från arbetsförmedlingars och SYO-konsulenters sida. Det är alltså människor som redan är i gång med de här kontakterna. Fyll sedan ut luckorna så att vi till varje flicka eller pojke på mellan 16 och 25 år kan säga: Vi ger dig garanti för att du skall få betalt arbete, meningsfull praktik eller utbildning. Oavsett om du slutar efter den nioåriga grundskolan eller väljer att fortsätta några år i gymnasieskolan skall du ha rätt att bli anvisad ett arbete. Och väljer du att senare fortsätta din utbildning skall vi också ge dig rätten att verkligen få en utbildningsplats.

De nytillträdande på arbetsmarknaden är också de ekonomiskt sämst skyddade vid längre arbetslöshet.

Vi har från folkpartiets sida länge arbetat för att alla som vill ha ett förvärsarbete men inte omedelbart kan få ett skall tillförsäkras en ekonomisk grundtrygghet från samhällets sida. Vi har byggt upp trygghets-system som omfattar alla som är gamla och alla som är sjuka, och det har skett i stort sett i enighet mellan partierna. Men det system som tillämpas för att komma dem till hjälp som saknar arbete har fortfarande stora brister, och det är därför det krävs en allmän, obligatorisk arbetslöshetsförsäkring.

De frivilliga kassorna fungerar bra för dem de gäller, och det finns all anledning att slå vakt om den erfarenhet och det ansvarstagande som dessa kassor representerar. Men för dem som står utanför, för dem som ännu inget arbete har, är förhållandena faktiskt inte godtagbara. Den som inte får ersättning från någon kassa kan i dag under vissa villkor få s. k. kontant arbetslöshetsstöd. Det är 35 kr. per dag under fem dagar per vecka – det skulle per månad motsvara 770 kr., som beskattas. Detta är självfallet inte en tillfredsställande ersättning, och det värsta är att så många arbetslösa kvinnor och ungdomar inte ens får den ersättningen. Jag har varit ute i flera län och besökt länsarbetsnämnderna, och på sina håll har det varit uppemot hälften av alla kända arbetslösa som varken har fått kassastöd eller s. k. KSA-stöd.

Ersättningen måste nå den som nu är oförsäkrad och stå i rimligare proportion till vad som gäller för de redan skyddade grupperna.

Riksdagen har faktiskt i ett annat sammanhang pekat på en väg som man kan gå. Jag tänker på det nya systemet för ersättning till personer i arbetsmarknadsutbildning. Enligt det systemet kommer också de som inte tidigare haft arbete att få en ersättning som ligger nära den som utgår till andra. Utan att diskutera nivån på dagpenningen har riksdagen här knäsat en princip som borde kunna vara vägledande för en reformerad arbetslöshetsförsäkring.

Detta har större allmän betydelse än man kan tro. Det är inte bara viktigt för de enskilda människorna. En av orsakerna till att svackorna i konjunkturerna nu är grundare än på 1920- och 1930-talen är att ersättning under arbetslöshet liksom sjukersättning och högre pensioner hjälper hushållen att hålla sin efterfrågan uppe även i sämre tider. Men denna inbyggda stabilitet skulle bli ännu större om vi byggde upp ett ersättningssystem som gällde alla som blir utan arbete, och därför är det så viktigt att ett förslag snabbt kommer från den utredning som riksdagen fattat beslut om.

Det finns fler utredningar som det är angeläget att regeringen sätter fart på. Jag vet att det irriterar dem som sitter på regeringsbänken, men jag tänker än en gång påminna om skatteutredningarna. Vi har noterat att Hagaöverenskommelserna klarade förutsättningarna för arbetsfreden i stort 1975 och 1976. När jag i skattedebatten ville veta vad som sedan hade hänt fick jag ett svar från regeringsbänken som jag bedömde som helt otillfredsställande. Efter vad jag tror mig veta har man från regeringens sida därefter talat med dem som leder de tre skatteutredningarna, och jag skulle uppskatta om statsministern ville tala om, hur de samtalen gått, så att vi här inte står och stampar på samma plats när debatten slutar som när den började utan att vi kan få denna upplysning som en värdefull bit. Det är väl inte herr Hermansson som skall bestämma vad som är dött och begravet i överenskommelser mellan socialdemokraterna, folkpartiet och centerpartiet, utan det är ändå de som har skrivit under.

En viktig bit av ansvaret för samhällsekonomin är det alltså att regeringen ser till att bra förutsättningar skapas i god tid före avtalsrörelsen 1977. Det ansvaret markerade regeringen i Haga II-överenskommelsen.

Herr talman! Vi fäster från folkpartiet vikt vid att stå fast vid gjorda uttalanden. Det är klart att ingen av oss är perfekt, men vi har åtminstone bemödat oss om både ordhållighet och konsekvens. Jag skall gärna erkänna att detta låter litet allvarligt och högtidligt, och ibland här jag faktiskt funderat över om det inte vore bättre att man när det blir litet bökiigt i politiken kunde svara bara med en axelryckning eller en klackspark. Det har t. o. m. hänt någon gång att jag just i den meningen, men bara i den meningen, har tyckt att det hade varit bättre att heta inte Gunnar Helén utan Gunnar Hedlund. När man inte har egenskapen att kunna ta det med en axelryckning eller en klackspark får man försöka uttrycka sig på sitt eget litet trögare sätt. Vad jag då velat göra klart är att vi av utvecklingen blivit än mer övertygade om det riktiga i det

ansvar en majoritet i riksdagen har tagit för landets ekonomi genom de båda Hagaöverenskommelserna. Vi står fast vid att långsiktiga, bestående reformer skall ges långsiktig finansiering. Introduceras de reformerna i ett skede där ekonomin behöver stimuleras får man inte fastna i att just då genom att räkna krona för krona skjutsa på utvecklingen åt fel håll. Stunden för ny finansiering måste väljas rätt också konjunkturpolitiskt

Folkpartiet har under de år som gått sökt göra bedömningar av den framtida konjunkturen och i våra förslag försökt möta svackor och svårigheter. Vår drivkraft har hela tiden varit: om dåliga tider närmar sig får statsmakterna inte stå handfallna. Om det blir magert i orderböckerna och en nedgång närmar sig måste regering och riksdag stärka köpkraft och investeringsvilja. Bara så kan vi hålla sysselsättningen uppe.

Det ser vi som en ansvarsmedveten politik. I den frågan, liksom i andra ekonomiska frågor, har vi under jämviktsriksdagens tid i handling visat att vi vågat bära ett ansvar. Samma sak gäller om konjunkturen blir bättre än vi vågar räkna med eller när den senare vänder uppåt för gott. Då kan det bli nödvändigt att strama åt ekonomin för att dämpa prisstegringarna. I en sådan situation kommer vi att känna samma ansvar för Sveriges ekonomi som vi gjort under de år som gått.

Herr andre vice talmannen, som under detta anförande övertog ledningen av kammarens förhandlingar, tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Herr Sträng påstod i sitt senaste inlägg i debattomgången för några timmar sedan att vi kommunister skulle vara motståndare till stora företag och att vi skulle odla något slags gröna vågen-romantik. Herr Hermansson hade då ingen möjlighet att gå i svaromål, och jag skall därför göra det nu.

Herr Strängs påstående visar att han inte vill förstå vad vi kommunister menar när vi angriper storkapitalet. Vad vi då angriper är maktkoncentrationen, att en handfull storkapitalister har det avgörande inflytandet över stora delar av produktionen här i landet. Vi är inte emot storproduktion eller att det finns stora, högproduktiva företag, men vi är motståndare till kapitalägarnas makt. Deras makt har stärkts av den socialdemokratiska regeringspolitiken, deras makt är beroende av hur mycket de äger, den är en följd av att de äger mycket. Ju större kapital en grupp kapitalister behärskar desto större makt har de.

Om det nu skulle vara så som herr Sträng har antytt i sina repliker att kapitalet, dvs. kapitalägarna, inte har någon makt i Sverige, utan att makten helt kontrolleras av regeringen och fackföreningsrörelsen då måste man ställa frågan: Varför angrep herr Sträng den 1 maj Broström och skötseln av Eriksberg? Broström har ju enligt finansministern ingen makt. Vem skall vi, om inte varvskapitalisterna, lasta för varvskrisen

i Göteborg? Skall vi lasta regeringen? Skall vi lasta fackföreningarna?

Har kapitalet ingen makt över ekonomin skall vi då lasta regeringen för inflationen?

Om kapitalet inte har någon makt över ekonomin, vem bär då ansvaret för den regionala obalansen? Är den medvetet framkallad av regeringen?

De här och många liknande frågor inställer sig osökt när man hör finansminister Sträng påstå att kapitalisterna här i landet inte har någon makt. Inte ens Sträng kan förneka – jo, det kan han säkert – men trots att Sträng förnekar att kapitalister har makt så har kapitalet makt över den svenska ekonomin. Finansministerns något låtsade okunnighet på den här punkten är ju en följd av att han inte vill låtsas om vem han genom sin politik gynnar.

Statsministern har låtit förstå att han har blivit totalt överraskad av den borgerliga enigheten om ekonomin under våren. Det är mycket överraskande att han har blivit överraskad. Förklaringen måste vara att han också är glömsk. Vi hävdade nämligen för några månader sedan när regeringen gjorde upp med centern och folkpartiet att det här kan de mycket väl springa ifrån. Och nu har de sprungit ifrån uppgörelsen och sluter upp bakom en del av moderaternas krav.

Regeringens kompromisser med mittenpartierna då var inga bra kompromisser, och nu är det risk att resultatet blir ännu sämre. Vår avgörande kritik mot regeringen är att man gör eftergifter för en rent borgerlig politik. Så sent som vid den andra Hagauppgörelsen demonstrerade man ju en i grundläggande frågor gemensam syn på den ekonomiska politiken med de två mittenpartierna. Det har inneburit att man stött profithushållningen och blundat för att det är en slöseriets ekonomi som slår ut människor och bedriver hämningslös rovdrift med naturtillgångar och miljövärden.

När kapitalisternas spekulationer orsakat arbetslöshet och osäkerhet för de anställda har regeringen tillsammans med de borgerliga partierna använt det som skäl att ge kapitalägarna ytterligare förmåner. Kapitalägarnas spekulationer har orsakat den regionala obalansen. Regeringen men framför allt de borgerliga partierna använder det som skäl att ge kapitalisterna ännu större förmåner. Kapitalägarna vansköter arbetsmiljön i många företag. Det används som förevändning att ge dem ytterligare förmåner. Utvecklingen av den statliga ekonomiska politik som regeringen och de borgerliga partierna i huvudsak är överens om är ju sådan att ju mer obalans och besvärligheter för samhället som skapas av kapitalägarna, desto mer stöd och subventioner är regeringen och de borgerliga partierna beredda att ge.

I dag är skillnaderna mellan de borgerligas och socialdemokraternas ekonomiska politik i hög grad en fråga om hur man bedömer framtiden. Regeringen bedömer framtiden mera optimistiskt än den borgerliga oppositionen – men så brukar ju regeringar göra för att visa att de har läget under kontroll. De borgerliga partierna vill visa att regeringen inte har läget under full kontroll.

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Regeringen har tagit många initiativ till att införa förmåner för näringslivet. De borgerliga partierna hittar några fragor där man kan gå litet längre - de måste ju markera att de har en mera borgerlig ekonomisk politik än regeringen har.

Det är under socialdemokratiska regeringar som bl. a. det nuvarande systemet med investeringsavdrag och andra avdragsrätter har införts. Särskilda investeringsbidrag och andra bidrag har tillämpats förut på förslag av regeringen. Att de borgerliga partierna nu i sin frikostighetsiver - när det motiveras av konjunkturutvecklingen, som det heter - vill framlägga förslag om investeringsavdrag i kombination med investeringsbidrag skiljer sig knappast från regeringens grundlinje. Också genom att sänka arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet vill de borgerliga partierna gå längre än regeringen i sin frikostighet mot kapitalet. Men inte heller detta är något som i princip skiljer sig från vad som är möjligt att vänta från regeringen. Samma sak gäller den tillfälliga sänkningen av momsens, som man från borgerligt håll vill ha i beredskap. Regeringen har ju själv tidigare gått ifrån den riktiga ståndpunkten att en sådan tillfällig sänkning är fördelningspolitiskt förkastlig för att själv vara med om att införa en tillfällig momssänkning för att undvika nyval.

Den hittills förda ekonomiska politiken tycks utgå från satsen att näringslivet är kapitalägarnas ensak. Varken de borgerliga partierna eller regeringen föreslår några åtgärder som inkräktar på kapitalägarnas makt.

Hela denna politik har inneburit en mycket anmärkningsvärd inkomstfördelning till kapitalägarnas förmån - men det låtsas man inte om. Den har inneburit att lönandelen av produktionsvärdet har minskat kraftigt och att vinstandelen har ökat i motsvarande grad. Den har inneburit att företagare och kapitalägare tagit hand om en större andel av de samlade inkomsterna och förmögenheterna än förut och att lönarbetarnas andel har blivit mindre. Men inga förslag ställs i syfte att bryta den snedfördelningen. Tvärtom talas det om att öka insatserna till stöd för exportkapitalet. Inga nya åtgärder sätts in mot de stora prisstegringarna. Regeringen nöjer sig med att i sin något glättade prognos hoppas att takten i inflationen avtar något i år. De borgerliga partierna tror på en högre inflationstakt, vilket torde vara mera realistiskt. Att de borgerliga partierna kommer fram till den slutsatsen genom en alltigenom felaktig föreställning skall jag i detta sammanhang lämna därhän. Men trots att de borgerliga partierna anser att en inflationstakt på tio eller elva procent är trolig föreslår de inga som helst åtgärder mot inflationen. Det enda som intresserade de partierna är att ge företagen ytterligare förmåner utöver vad de redan har.

Denna borgerliga inställning kan knappast ha varit okänd för regeringen, varken när ett par av de borgerliga partierna passade in i regeringens pussel kring Haga II-uppgörelsen eller när nu samtliga borgerliga partier i finansutskottet har funnit varandra igen. Från vår sida har vi i vart fall svårt att uppamma något slags moralisk indignation över att ett parti, som säger sig vara borgerligt, vill samverka med övriga borgerliga partier.

Folkpartiet – som ju i vart fall enligt egen uppfattning ett tag trodde sig vara på väg in i regeringen – är samma gamla pålitliga borgerliga parti som förut. Det är fortfarande ett storfinansens intresseparti. Det går inte att driva arbetarpolitik tillsammans med ett sådant parti, och det borde ha stått klart för regeringen redan tidigare och därför inte komma som något slags överraskning nu i maj. Om regeringen hade lyssnat mera till folk ute på arbetsplatserna och inte minst till röster från de cgna leden hade det stått klart långt tidigare.

När nu de borgerliga partierna enligt regeringens sätt att se det sviker intentionerna i Haga II-uppgörelsen. lämnar samarbetet med regeringen och enas om en rent borgerlig politik med ännu sämre lösningar sett från folkflertalets synpunkt menar vi att det är riktigt med ett nyval.

Men skall man slå tillbaka de borgerliga partierna gäller det att gå till angrepp mot prisstegringarna, hyreshöjningarna och den orättvisa skattefördelningen. Det betyder att regeringen måste lägga på hyllan den ekonomiska beredskapsplan för att stödja kapitalägarna som har gjorts upp i Hagaöverenskommelsernas anda och i stället utforma ett program, som direkt förbättrar situationen för de arbetande. För ett sådant program kan hela arbetarrörelsen kämpa tillsammans och slå tillbaka de borgerliga partierna. Låt mig ange några väsentliga krav som vänsterpartiet kommunisterna anser måste ingå i ett sådant program och som vi menar måste ställas som alternativ till den borgerliga politiken.

Prisstegringarna måste stoppas. Regeringen räknar med att priserna på konsumtionsvaror skall stiga med 8 % i år mot 10,5 % förra året. Beräkningar som bl. a. LO och SAF har gjort talar om prisstegringar på mellan 11 och 13 % för 1975. Oavsett vilken av beräkningarna som stämmer, kommer de stegrade priserna att bli mycket kännbara särskilt för stora grupper låg- och mellaninkomsttagare. Speciellt prisökningarna på livsmedel är kännbara för de här grupperna. Genom subventioner och prisstopp har prisstegringarna begränsats på en del baslivsmedel. De här subventionerna kan ses som ett svar på det växande kravet om sänkning av livsmedelspriserna genom slopad moms. Vårt gamla krav att slopa moms på maten och i stället skärpa skatten på kapitalet kommer inte att behandlas förrän i höst. Men redan nu är det nödvändigt att gå längre. Ökade livsmedelssubventioner är därför nödvändiga. Prisstoppet bör också vidgas till att omfatta alla varor av betydelse för den dagliga konsumtionen.

Hyrorna måste pressas ner. Outhyrda lägenheter är inget bevis för att allt är välbeställt med bostadsstandarden. Det är i stället bevis för alltför höga hyror, för felplanering av bostadsområden och lägenheter och för skattemässiga olikheter mellan skilda boendeformer.

Det finns fortfarande stora grupper människor som bor trångt och dåligt därför att de helt enkelt inte har råd att skaffa sig en bättre bostad. Det är därför nödvändigt att snabbt förbättra deras bostadsförhållanden. Ett ökat bostadsbyggande måste genomföras för att avskaffa trångboddheten, de omoderna och dåliga bostäderna samt den öppna och den dolda

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

bostadsbristen.

Lågränta och en statlig bostadsbank är fortfarande huvudkrav när det gäller finansieringen av bostadsbyggandet. I avvaktan på de här åtgärderna är det viktigt att snabbt få ner hyreskostnaderna framför allt i nybyggda hus. Vpk föreslår därför att bostadslåneräntan för hus som byggts under de senaste åren skall sänkas med en halv procent. Förslaget skulle ge hyressänkningar på mellan åtta och tio kronor kvadratmetern.

Bolagsvinsterna måste angripas. Även om skattepolitiken under kapitalistiska förhållanden visat sig vara ett otillräckligt instrument för en progressiv fördelningspolitik, bör alla dess möjligheter givetvis utnyttjas. En skärpning är nödvändig av skatten på stora förmögenheter liksom av skatten på bolagsvinster. Samtidigt måste avskrivningsreglerna ändras så att företagen tvingas ta fram sina vinster till beskattning.

Under de senaste åren har en förskjutning skett mellan löner och företagens vinster. Lönarbetarna har fått en mindre del av produktionsresultatet än tidigare. Förskjutningen blir ännu större om man beaktar de stora möjligheter aktiebolagen har att genom bl. a. avskrivningar dölja de faktiska vinsterna. Hur orimligt läget är nu illustreras skarpt av historien i Oxelösund, där Gränges inte behagar betala in mer än hälften så mycket skatt som föregående år – helt i överensstämmelse med de generösa regler som gäller – och där invånarna i stället drabbas av en kraftig kommunalskattehöjning.

Kommunerna måste få hjälp med sin ekonomi. Kommunernas ekonomiska situation har förvärrats. De pengar som staten ställer till kommunernas förfogande räcker inte till för ett kommunalt skattestopp utan att den kommunala servicen försämras. Den skatteomläggning som riksdagen nyligen beslutat om ökar problemen för landets kommuner. Till skillnad från staten kan inte kommuner och landsting begära tilläggsanslag för de ökade kostnader som utgången av avtalsuppgörelsen innebär.

Vi har från vårt partis sida i särskilda motioner föreslagit tre åtgärder som skulle underlätta för kommuner och landsting att utan skattehöjningar fullgöra sina utgifter: staten tar över personalkostnaderna vid barnstugorna, statligt grundbidrag införes för pensionärernas bostadstillägg, kommuner och landsting befrias från skyldigheten att betala arbetsgi-varavgift.

Fjärde AP-fondens pengar som tillhör de arbetande, måste också användas i deras intresse. Fjärde AP-fonden har hittills huvudsakligen använts till att utöka några storföretags kapitaltillgångar. Det är en orimlig användning av pengar som egentligen tillhör lönearbetarna. Den fjärde AP-fondens medel borde i stället användas för att starta och utveckla statliga industrier. Pengarna skulle då kunna användas till nyttig produktion i de arbetandes intresse, och vi föreslår därför att fjärde fondstyrelsens pengar endast används i statliga industrier och att de anställda får större delen av inflytandet över AP-fondens aktieinnehav i dessa

företag.

Man måste definitivt göra slut på problemet med barntillsynen. Det har sagts tidigare i debatten att det i dag finns endast omkring 60 000 barnstugeplatser i landet. Det totala antalet barn i åldrarna 0-6 år är 785 000, och antalet barn i förskoleåldern med förvärvsarbetsföräldrar är över 400 000. Härtill kommer alla de barn i skolåldern som är i behov av plats på fritidshem. Problemet fortsätter att förvärras genom att antalet ensamföräldrar ständigt ökar.

Ett förhållande som bör noteras här i dag är att frågan om utbyggnaden av förskolor och fritidshem numera tillmätts den vikten att den utgör en naturlig del i en finanspolitisk debatt. Samhällets kostnader för byggandet och driften av förskolorna är därvid det som främst kommer in i bilden, men också daghemsfrågans övriga aspekter måste framhållas. Bristen på barntillsyn är katastrofal i dag. Detta faktum har tidigare påtalats både från vårt och från andra håll i motioner och i riksdagsdebatter. De förskoleplaner som nu arbetats fram ute i kommunerna enligt riksdagsbeslutet 1973, svarar inte på något sätt emot kraven om att komma till rätta med bristsituationen. Ett av skälen till den dåliga utbyggnadstakten är givetvis den utarmningspolitik som regeringen i samarbete med de borgerliga partierna för gentemot kommunerna och som lett till att kommunernas ekonomi är mycket dålig.

Men ett annat och väsentligt skäl är att den modell för behovsberäkning som socialstyrelsen rekommenderat ger kommunerna möjligheter att ta till i underkant och på det sättet ge en helt skev bild av behovet. En annan kritisk anmärkning mot beräkningsmodellen är att den egentligen inte spelar någon riktig roll, eftersom den inte förpliktar kommunerna att bygga ut daghemsverksamheten.

Den allvarligaste bristen med den här beräkningsmodellen är att den inte tar antalet barn i aktuella åldrar som utgångspunkt utan utgår från den nuvarande och förväntade förvärvsfrekvensen för kvinnorna. En hög arbetslöshet - dold eller statistiskt redovisad - bland kvinnorna i dag tas alltså till intäkt för en låg utbyggnadstakt även i fortsättningen. Man bortser helt från det faktum att många kvinnor inte kan söka eller ta ett arbete på grund av bristen på daghemsplatser. Med den här beräkningsmetoden kan en kommun som nu har få daghemsplatser även i fortsättningen motivera en låg utbyggnadstakt.

Det är uppenbart på det sättet att möjligheten att inom en nära framtid få barnstugeplats stimulerar hemarbetande kvinnor att söka arbete utanför hemmet. På det sättet ökar behovet i takt med utbyggnaden.

Socialstyrelsens modell tar inte heller hänsyn till att man kan förändra det man kallar "det praktiska behovet" genom att förändra avgifterna, barnstugornas kvalitet, deras placering i förhållande till bostäder och arbetsplatser osv. I beräkningsmodellen tycks också finnas en fortsatt inriktning på överinskrivningen, som redan i dagssituationen är ett stort problem i många kommuner, inte minst från personalsynpunkt.

Alla dessa svagheter gör att modellen över huvud taget inte borde

Nr 97

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

användas. I stället för att sysselsätta sig med teoretiska beräkningar med en mängd osäkra antaganden borde man ta reda på det verkliga behovet. Ett första steg skulle då vara att utgå från det anmälda behovet och till det lägga ytterligare en del platser. Ett senare steg skulle vara att via kontakt med samtliga föräldrar till barn i aktuella åldrar undersöka behovet i vidare mening.

Utgångspunkten i hela det här arbetet måste vara att alla barn skall ha rätt till plats i förskola eller fritidshem. Till detta är steget ännu mycket långt.

Frågan om personaltäteten är i detta sammanhang av grundläggande betydelse. Den ökning av förskollärarytbildningen som regeringen föreslagit är otillräcklig. Det måste snarast bli en väsentlig ökning av kapaciteten på det här området. I en finanspolitisk debatt väger som sagt kostnaderna för daghemsverksamheten tungt. Jag tror att det finns all anledning att här beakta de beräkningar som gjorts och som entydigt visar att ökad daghemsverksamhet är samhällsekonomiskt lönsam. Men det finns trots det också anledning att starkt betona behovet av ett ökat statligt ansvar för kostnadsdelen. Staten, som har helt andra möjligheter än kommunerna att omfördela skatterna, måste överta kostnaden för barnstugeutbyggnaden – i första hand personalkostnaderna, vilket vårt parti länge har hävdat.

Hela daghemsfrågan är en av nyckelfrågorna, inte bara i ekonomiskt hänseende utan också när det gäller möjligheten för kvinnorna att gå ut i förvärsarbete. Detta har också konstaterats vid flera tillfällen här i riksdagen.

Det är också ett känt faktum att kostnaderna för den enskilda familjen att vårda barn i hemmet är kännbara. Den aspekten bör nämnas i samband med frågan om behovet av att höja det betydelsefulla ekonomiska stöd till barnfamiljerna som barnbidraget utgör. I det beslut som riksdagen nu har att fatta handlar det om en direkt höjning av beloppet, men väsentligt är också att framhålla behovet av en kommande värdesäkring av denna form av ekonomiskt stöd. De senaste årens penningvärdeförsämring har också inneburit en urholkning av barnbidragets värde. De höjningar som företagits för att möta denna utveckling har inte räckt till för att hålla det ursprungliga värdet. Eftersom inriktningen uppenbarligen alltjämt är att barnbidraget skall utgöra stommen i konsumtionsstödet till barnfamiljerna bör också frågan om indexreglering tas upp till förnyad prövning.

Sammanfattningsvis när det gäller barnomsorgen: En progressiv politik i de arbetandes intresse kräver en helt annan prioritering av barntillsynens utbyggnad. En utbyggnad som staten bör överta kostnaderna för. Ett program för expansion av förskolan för hela landet bör snabbt göras upp och konsekvent fullföljas. Programmet måste i första hand ta sikte på att häva de värsta bristerna. Målsättningen bör vara 50 000 platser under vart och ett av de närmaste åren.

Ungdomsarbetslösheten måste bekämpas aktivt. Under de senaste 15

åren har arbetslöshetens genomsnittliga nivå stadigt ökat. Den här långsiktiga ökningen har ägt rum oavsett om det varit låg- eller högkonjunktur.

Det är särskilt ungdomen och kvinnorna som drabbats hårt av den arbetslösheten. Statistiken för de senaste månaderna visar att omkring 35 % av alla arbetslösa är under 25 år. En klar majoritet av dessa är kvinnor. Utöver de här redovisade siffrorna finns troligen ytterligare ett visst mått dold ungdomsarbetslöshet.

För att bekämpa arbetslösheten krävs ett samlat specialprogram. Något sådant program har regeringen aldrig brytt sig om att utarbeta. Man har i stället litat till marknadskrafterna – det privata näringslivet och tillfälliga konjunkturuppgångar.

Vpk anser att ett specialprogram mot ungdomsarbetslösheten bör byggas på följande åtgärder:

1. Arbetsmarknadspolitiken gentemot ungdomarna måste överge sin nuvarande socialpolitiska prägel. Den måste i stället kopplas till att medvetet skapa nya sysselsättningstillfällen.

2. Sysselsättningsprogrammet bör inriktas på att en stor del av den arbetslösa ungdomen bereds plats inom den statliga och kommunala sektorn. De statliga industrier som vpk föreslagit bör på sikt inriktas på bl. a. ungdomsrekrytering.

3. De arbetslösa ungdomarna bör anslutas till socialförsäkringssystemet.

När det gäller arbetsmarknadspolitiken hävdar vi att det måste bli ett slut på att folk slås ut från arbetsmarknaden. Skyddat arbete har blivit en andra rangens arbetsmarknad. Den s. k. fria företagsamheten kan inte få fortsätta att helt ansvarslost slå ut löntagarna från de ordinarie arbetsplatserna och sedan förklara att det är samhällets uppgift att svara för sysselsättningen. Alla måste garanteras rätten till *meningsfull* sysselsättning där ingen lönediskriminering förekommer.

För att klara det här fordras en helt ny inriktning av arbetsmarknadspolitiken. Samma löne- och anställningsvillkor som gäller på den öppna marknaden bör också gälla vid skyddat arbete. De anställda måste också garanteras inflytande över både produktionsinriktning och anställnings- och arbetsvillkor.

Det är dags för kortare arbetstid. Kravet på arbetstidsförkortning växer sig allt starkare. Vpk anser att sex timmars arbetsdag med 30 timmars arbetsvecka bör uppnås år 1980. Som en etapp är det lämpligt att sju timmars arbetsdag med 35 timmars arbetsvecka är genomförd 1977. Beslutet om en sådan förkortning av arbetstiden bör fattas omgående för att kompensationsfrågorna skall kunna lösas i nästa avtalsrörelse.

Herr talman! Kring de här frågorna borde det enligt vår mening vara möjligt att nå enighet inom hela arbetarrörelsen som ett alternativ till den borgerliga politiken. Jag vill ställa frågan direkt till statsministern: Motsvarar inte de förslag vi ställt i högre grad de svenska lönearbetarnas intressen än den politik regeringen kan utarbeta i samverkan med folkpartiet eller centerpartiet? Är det inte dags för regeringen att lämna Ha-

gauppgörelserna och den statliga inkomstpolitiken bakom sig? Det tycker en stark opinion bland arbetarna, det tycker uppenbarligen också en god del av de socialdemokratiska medlemmarna att döma av uttalanden i pressen. Den förda regeringspolitiken har varit upphängd på samarbete med folkpartiet – ett folkparti som inte har ändrat karaktär för att det blivit mindre. Det är fortfarande ett storfinansens intresseparti. Med det partiet kan regeringen aldrig föra en arbetarpolitik, med det partiet kan regeringen aldrig åstadkomma de styrmedel som behövs för att åstadkomma ens ett minimum av planhushållning som försvar mot den internationella kapitalistiska krisens verkningar.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Innan jag övergår till mera allvarliga ting ett par ord till herr Bohman.

Jag har faktiskt aldrig talat om vare sig skolavslutning eller Den blomstertid . . . , utan det är herr Bohman som envist har talat därom vid varje debatt av den här karaktären de senaste åren. I fjol förledde det honom till en malör, som när jag stillsamt påpekade densamma ledde till viss munterhet här i kammaren. Denna malör tycks ha ridit herr Bohman som en mara under det gångna året, ty nu hade han beslutat sig för att redan innan mitt anförande hölls avverka sina anmärkningar om blomstertid och skolavslutning. Men så ivrig var han att han i sitt, visserligen långa, anförande lyckades avverka blomstertiden tre gånger. Redan efter den första hade talmannen haft anledning att bryta och ropa: Blockering!

Herr Bohmans anföranden har också i övrigt en något stereotyp uppläggning. Han börjar med en författare eller möjligen en tysk filosof. Sedan säger han – numera – i förbigående att Sverige är ett bra land. Därefter framför han några personliga gliringar mot mig och övergår slutligen till svartmåleribranschen. Fast jag får ju lov att säga att det var mera fjong i Bohman för några år sedan. Men det är väl så att tidens tand gnager även det fräschaste gnöl, och det får därför nu litet mera karaktär av idisslande än det hade förut.

Jag har faktiskt icke i österrikisk TV gjort de uttalanden som herr Bohman pådyvlade mig. Jag framträdde inför en grupp av, visserligen i och för sig borgerliga, personer för en utfrågning. En del av dem hade väl nåtts av svartmåleriet, kanske genom någon författare – Huntford eller någon liknande – och de frågade om livet i Sverige är ett sådant olidligt och fruktansvärt tvång och om människor vantrivs så hemskt att de måste emigrera. Då pekade jag på en undersökning som gjorts av beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, där det redovisas att 99 % av de tillfrågade hade sagt att de tyckte Sverige var ett bra land. Om herr Bohman tillhörde den återstående procenten gick jag inte närmare in på, eftersom det var i ett icke-politiskt sammanhang som jag framträdde.

Efter att sålunda ha svarat herr Bohman på några punkter skall jag

övergå till den avslutningsbetraktelse som herr Bohman så ivrigt väntar på. I riksdagens slutskede finns det nämligen som vanligt anledning att i korthet summera vårens arbete.

Reformarbetet har med kraft drivits framåt. Låt mig erinra om att denna riksdag bl. a. har fastställt nya riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken, kraftigt förbättrat studiestödet för vuxna, antagit nya riktlinjer för invandrar- och minoritetspolitiken, reformerat högskoleutbildningen, fastställt en långsiktig energipolitik, öppnat nya möjligheter för en rörlig pensionsålder, fullföljt reformpolitiken på kulturområdet, förbättrat arbetarskyddet, stödet åt de handikappade, de värnpliktigas förmåner och väldigt mycket annat.

Genom en ökning av anslaget med inte mindre än 760 milj. kr. når vi enprocentsmålet för vårt utvecklingsbistånd.

Det har således blivit ett stort reformår. De allra flesta av dessa reformer har antagits med breda majoriteter i riksdagen. På vissa punkter har man i utskotten gjort kompromisser, ett antal frågor har avgjorts genom lottnings. Men det har hittills i stort sett gällt smärre frågor. Huvudintrycket – en handlingskraftig riksdag som med breda majoriteter drivit reformarbetet vidare till gagn för landet – har bestått; det kan jag upprepa från i fjol. Jag återkommer till de frågetecken som man likväl har anledning att sätta.

Förutsättningen för detta reformarbete är en stark ekonomi. Det finns, som jag så många gånger har framhållit, ett grundläggande samband mellan de politiska strävandena att skapa social trygghet, utjämning och ekonomisk demokrati å ena sidan och våra möjligheter till en stabil och progressiv ekonomisk utveckling å den andra.

Jag skall inte i det här anförandet lägga till några siffror utöver alla dem som redan anförts och som visar den avgörande skillnaden mellan den ekonomiska utvecklingen i vårt land och den i omvärlden. Låt mig i stället illustrera skillnaden genom två citat från två av de ekonomiska rapporter som kommit i vår här i landet.

Redan den första meningen i Industriförbundets rapport ger en drastisk formulering om situationen i de flesta länder omkring oss: "Världens industriländer – sedda som en grupp – befinner sig för närvarande mitt i efterkrigstidens djupaste recession."

När Landsorganisationens utredare beskriver utvecklingen i vårt land på det viktigaste ekonomiska området – sysselsättningen – heter det: "Sysselsättningsökningen fortsätter emellertid alltjämt och marssiffrorna var t. o. m. oväntat gynnsamma. På två år har sysselsättningen totalt ökat med 180 000, vilket är en sensationell tillväxt. Mot denna bakgrund ter sig inte partiets och fackföreningsrörelsens sysselsättningsmål orrealistiska."

Utöver den grund som vår sociala styrka lägger för en god ekonomisk utveckling finns det två viktiga förklaringar till att vår ekonomiska utveckling varit god de senaste åren.

Vårt utgångsläge när världens industriländer drogs in i det som In-

dustriförbundet kallar efterkrigstidens djupaste recession var gott. Vi hade genomfört en målmedveten satsning på att bygga ut industrins produktionsförmåga. Vi uppnådde under 1973 en rekordhög valutareserv. Handelsbalansens överskott var 5 miljarder kronor. Det utgångsläget underlättade väsentligen en ambitiös stimulanspolitik, inriktad på att motverka de höjda oljepriserna, att bygga ut sysselsättningen och att fortsätta satsningen på att bygga ut vår industris produktionsförmåga.

Vi kunde vidare samla riksdagen bakom breda parlamentariska lösningar på de ekonomiska problemen. Det blev den linje som regeringen satsade på från början i det nya parlamentariska läge som uppstod i och med 1973 års val.

Vi valde inte nyval – det skulle ha försenat då nödvändiga ekonomiska åtgärder och skulle dessutom ha inneburit att vi som politiker gav upp det förtroende väljarna lämnat oss utan att allvarligt ha prövat möjligheterna att komma fram.

Vi valde inte att låta stora och för nationen avgörande frågor avgöras av lotten. Det skulle vara ekonomiskt ohållbart. Och vidare: Om medborgarna finner att politikerna överlåter viktiga ekonomiska frågor till en tombola, skulle självfallet politikerna och riksdagen utsättas för en stark och väl grundad misstro. Därigenom skulle skapas risker också för ett sönderfall av demokratin.

Försöken att genom samtal och överenskommelser nå majoritet i riksdagen bakom nödvändiga ekonomiska beslut har i stort sett varit framgångsrika och har i hög grad medverkat till den goda ekonomiska utvecklingen. Genom överenskommelsen om konjunkturpolitiken förra året lades grunden för den gynnsamma utvecklingen 1974 – ett år som utomlands ibland kallas Sveriges år. Genom de s. k. Hagaöverenskommelserna lades grunden för en ansvarsfull finanspolitik utan överbud, för en fortsatt reformpolitik och för det tvååriga avtal som nu träffats för en mycket stor del av svensk arbetsmarknad. Därmed har möjligheten till en hygglig ekonomisk utveckling också i år och nästa år avsevärt förbättrats. Dels har den oro och osäkerhet som alltid följer med en långrotning i avtalsrörelsen kunnat undvikas, dels innebär de avtal som träffats – även om kostnadshöjningarna på sina håll väckt bekymmer – en kraftig stimulans av den privata efterfrågan.

Det är klart att herr Bohman, som inte har ställt sig bakom detta, vill nedvärdera det. Men jag vill ändå erinra om att reallöneökningen – den disponibla inkomstökningen – i fjol var 7 %, kanske den högsta vi haft på ett år, och att man även i år räknar med flera procentsreal-löneförbättring. Det är mycket få länder som nu vågar räkna med en sådan förbättring.

Men det är också viktigt att vi inte urholkar förutsättningarna för avtalet. Trots de svårigheter som återstår på arbetsmarknaden är det ändå en väldig prestation att skapa arbetsfred för två år över de mycket breda fälten av svensk arbetsmarknad.

En beskrivning av de senaste årens ekonomiska utveckling är emel-

lertid inte fullständig om man inte också talar om det pris vi medvetet betalat för de uppnådda resultaten. På två år har handelsbalansens överskott på .5 miljarder kronor blivit ett underskott på 2 miljarder kronor. Om man därtill lägger bl. a. utrikesturismen och u-hjälpen, får man ett underskott i bytesbalansen med nära 5 miljarder kronor för 1975 enligt prognoserna. Detta underskott är nästan lika stort som hela vår export av så tunga svenska exportvaror som papper och papp.

Denna kraftiga omsvängning har gjort en viss utländsk upplåning nödvändig och självklar. Vi har också aktivt medverkat till att denna upplåning har kommit till stånd. Bl. a. på grund av den höga kreditvärdighet som vi åtnjuter till följd av Sveriges starka ekonomiska utveckling har upplåningen varit möjlig och gått i stort sett friktionsfritt. Upplåningen ligger nu i storleksordningen 5 miljarder kronor för detta år. De senaste månadernas upplåning motsvarar omkring åtta månaders stål- och järnexport.

Men, som jag gång på gång funnit det angeläget att framhålla, utlandsupplåning är inget ymnighetshorn som vi under obegränsad tid kan ösa obegränsade belopp ur. Varenda krona eller D-mark eller schweizerfranc som vi lånar från utlandet måste vi betala tillbaka, och vi måste betala tillbaka med hög ränta. Och vi får inte glömma att vi måste betala med exportinkomster som i dag är 5 miljarder kronor för små för att betala för vår import, för vår turism och vår u-hjälp samt klara övriga utlandsbetalningar. Riksbankschefen har framhållit att om vi lånar 5 miljarder kronor 1975 och sedan lyckas minska underskottet med 1 miljard varje år fram till 1980, skulle vår utländska skuldsättning då uppgå till 25 miljarder kronor. Endast räntebetalningarna efter 1977 skulle uppgå till drygt 2 miljarder kronor per år.

Det är denna besvärliga situation som ligger bakom våra satsningar på att bygga ut industrins produktionsförmåga och exportkapacitet. Det är den som ligger bakom vår alldeles bestämda uppfattning att vi inte skall belasta vår redan ansträngda bytesbalans med bördor som inte är viktiga för att upprätthålla och stärka sysselsättningen och produktionsförmågan i vårt land.

Det är nämligen så, som riksbankschefen med oro noterat nyligen, att de stora industriländerna i år uppvisar en kraftig förbättring av sina bytesbalanser medan vi och andra små länder går mot ökade underskott. Det beror verkligen inte på att de stora länderna för en bättre ekonomisk politik – tvärtom är det en följd av en politik som lett till ökad arbetslöshet. De har satsat på att hålla nere prisstegringarna och förbättra bytesbalansen, och de har betalat priset i form av rekordhög arbetslöshet, avstannande produktion och i en del fall sänkta reallöner. Det går alltså 15 miljoner människor arbetslösa i de s. k. västekonomierna. Och den låga aktivitet i de stora länderna som detta är ett uttryck för skulle ha varit ännu lägre om inte de små länderna med sin expansiva politik skapar arbeten, inte bara i sina egna länder utan också i de stora länderna.

Denna snedfördelning av bördorna kan vi kritisera, och skall vi kri-

tisera, men vi kan dess värre inte undgå dess verkningar. Och jag ser att OECD:s generalsekreterare varnar medlemsländerna för ytterligare stimulansåtgärder med hänsyn till risken för inflation och överhettning nästa år.

Man kan känna en viss upprördhet över den liknöjdhet som visas i så många länder inför de väldiga arbetslöshetssiffrorna och nästan belåtenhet över denna hårda prioritering av prisnivån och av bytesbalansen som gör att arbetslösheten hålls på denna höga nivå under mycket lång tid.

Vi kan alltså verka mot den politiken med våra begränsade resurser, men vi kan inte undgå dess verkningar, så länge de nu består.

Vi har klarat dessa problem genom att föra vår expansiva politik och ta sysselsättningen i första rummet, men också ta utlandsupplåningen övergångsvis.

Vårt underskott i bytesbalansen, den djupa lågkonjunktur de dominerande länderna fortfarande lever i och den pessimism som man stöter på utanför vårt lands gränser såväl bland politiker som företagsledare innebär i och för sig en besvärlig situation, som ställer stora krav på den ekonomiska politiken och på politikernas handhavande av de ekonomiska problemen.

Om de svagheter som lett andra länder till den ekonomiska ruinens brant får fotfäste också i vårt land kan den besvärliga situationen snabbt bli ohållbar.

Dessa svagheter är av två slag. Det gäller, för det första, om riksdagen inte har tillräcklig styrka för att söka sig fram till samlande lösningar och därmed ta ett övergripande ansvar för den ekonomiska politiken och också för mindre populära åtgärder som kan behöva sättas in. En sådan situation, oavsett om den orsakas av minoritetsregeringar med litet underlag i riksdagen eller av lottningar, innebär att politikerna avsvär sig det ansvar som väljarna lagt på dem.

Det gäller, för det andra, om överbuden och inte det ekonomiska ansvaret får dominera den ekonomiska politiken. I och för sig vällovliga förslag till förmån för olika grupper blir ett hot mot den ekonomiska utvecklingen om de trumfas igenom i riksdagen på grund av svaghet eller som ett resultat av lottning om de inte står i överensstämmelse med den hårda ekonomiska verkligheten.

Som jag många gånger framhållit har främst folkpartiet men också centern vid flera tillfällen visat betydande prov på självständighet och ansvarsvilja när det gäller den ekonomiska politiken. Därmed har man bidragit till den goda ekonomiska utvecklingen. Därmed har man också i en saklig anda, av resultatpolitik kunnat påverka samhällsutvecklingen. Det kanske ändå må tillåtas mig att framhålla den enastående insats som den socialdemokratiska riksdagsgruppen har gjort under dessa år – genom sammanhållning, beslutförhet och förmåga till samarbete. Det hör sannerligen till bilden.

Det må också tillåtas mig att påpeka att den förmåga att ta ansvar

i en besvärlig tid som visats från olika håll har effektfullt kontrasterat mot den konfrontationslinje som moderaterna med stor envishet och konsekvens har ägnat sig åt också efter det senaste valet.

Den socialdemokratiska riksdagsgruppen har således, utan att uppge sin idémässiga övertygelse eller kraften i det praktiska reformarbetet i framför allt de stora ekonomiska frågorna, satsat på en samförstånds-politik. Den har mött gensvar i riksdagen. Det har skett i landets intresse. De praktiska resultaten av denna politik visar otvetydigt att den också varit till gagn för landet. Men varken den goda ekonomin eller samförståndet är någonting man får till skänks. De måste ständigt vinnas på nytt.

Den ekonomiska utvecklingen beror väsentligen av konjunkturutvecklingen ute i världen. Konjunkturbedömning är en vansklig bransch. Nu tycks enighet trots allt råda bland den ekonomiska expertisen om att ett internationellt konjunkturuppsving är på väg. Det är en uppfattning som också stöds av vanligt sunt förstånd. Delade meningar råder närmast om när detta uppsving kommer att sätta in.

Ett uppsving kommer att påverka vår export. Vi bygger nu sedan många år ut vår kapacitet, vi har en ekonomisk styrka, som medför att jag i grunden ser med klar optimism på våra möjligheter att utnyttja ett sådant uppsving. Jag ser därför med optimism på den svenska ekonomins möjligheter på sikt. Men det finns vissa förbehåll. Den förutsätter att vi kan ålägga oss en sådan restriktivitet i vår inhemska ekonomi att vi verkligen kan utnyttja de förbättrade exportmöjligheterna. Vi tvingas ålägga oss återhållsamhet och kanske vidta åtgärder som i första ögonblicket inte ter sig särskilt populära.

Den andra möjligheten är att uppsvinget dröjer. I så fall kan det bli nödvändigt med ytterligare stimulansåtgärder för att hålla sysselsättningen uppe. Omfattande beredskapsåtgärder och beredskapsplanering har vidtagits i detta syfte. Som påpekas av de socialdemokratiska reservanterna i finansutskottet har inom arbetsmarknadsdepartementet tagits fram projekt i storleksordningen 3 miljarder kronor, som kan sättas in inom kortare tid än tre månader.

Men vi får inte glömma den restriktion som underskottet i vår bytesbalans obönhörligen för med sig. Vi måste noga avväga åtgärderna, så att de når största möjliga effekt för sysselsättningen men samtidigt är importsnåla. Det vore ju utomordentligt tragiskt om vi skulle hamna i den situationen som åtskilliga länder hamnat i – nämligen att sakna medel för att stödja sysselsättningen, därför att ekonomin är urholkad och kreditvärdigheten undergrävd. Vi måste i ett sådant läge använda varje krona för att stödja dem som är arbetslösa eller riskerar att bli arbetslösa. För oss kommer alltid sysselsättningen i främsta rummet.

Jag kan inte nu se något skäl varför vi skulle sätta in åtgärder som ökar den stalliga upplåningen, som ökar underskottet i vår utrikeshandel, utan att vi uppnår någon påtaglig sysselsättningseffekt. Sådana insatser försvagar ju bara våra möjligheter att möta eventuella påfrestningar i

framtiden. Låt mig understryka än en gång att vi redan nu för en klart expansiv ekonomisk politik, just därför att vi så högt värderar sysselsättningen. Det är ju detta som skiljer oss från nästan alla andra länder.

Vi kritiserar majoritetsförslaget i finansutskottet, dels på grund av dess sakliga innebörd, dels därför att det kan tänkas förebåda en ny politisk linje från de partiets sida som tidigare medverkat i breda uppgörelser över blockgränserna.

Jag har alltså svårt att se någon övertygande saklig grund för att vi skall späda på samhällsekonomin med åtskilliga hundratals miljoner kronor i ett läge då sysselsättningen är högre än någonsin, då antalet lediga platser är större än någonsin och då svårigheten att bedöma effekten av insatta åtgärder är särdeles stor.

Det finns tecken som tyder på att man vid den räkning som nu pågår kommer att finna att antalet lediga platser är tre gånger större än antalet registrerade arbetslösa. Det kan mycket väl hända att det inte består för framtiden med hänsyn till utvecklingen i andra länder. Jag vill inte alls påstå att det kommer att bestå, men det är nuläget. Då skall man vara aktsam med att sätta in åtgärder.

När det gäller barnbidragen vill jag säga till herr Fäldin och herr Helén att det är riktigt att vi i Haga skrev på att vi om det behövs av konjunkturpolitiska skäl kan tänka oss att tidigarelägga barnbidragshöjningen. Det har skett flera gånger på vårt initiativ. Det är bara det att vi ju inte alls åberopar konjunkturpolitiska skäl för en tidigareläggning. Den motivering som var inskriven i Hagauppgörelsen har alltså bortfallit. Ni använder nu andra motiv för att tidigarelägga höjningen. Om man efter löneavtalen lägger denna påspädning av den privata konsumtionen ett kvartal tidigare än vi alla hade tänkt, får det icke så mycket karaktären av konjunkturpolitik som av vad Gunnar Helén i något benådat ögonblick för länge sedan kallat kvartalspolitik – även i rent bokstavlig bemärkelse i det här fallet. Det är därför vi kritiserar åtgärden.

När det gäller investeringsfonderna vill jag säga att det inte är så att investeringarna stoppas. Men man kan i någon mån styra dem till regioner som verkligen behöver sysselsättning. Centerpartisternas förklaring i dag till att de i själva verket går emot detta regionalpolitiska medel måste därför vara mycket krystad.

Jag fick två frågor om daghemmen och barnomsorgen. Jag vill bara säga att kontakterna med Kommunförbundet redan är i gång. De förberedelser som fordras är påbörjade. Kommunerna har ju möjlighet att fatta beslut om en daghemsutbyggnad även under löpande budgetår, då ett besked i bidragsfrågan föreligger. Men det är klart att det skall gå så snabbt som möjligt.

Samtidigt är det emellertid viktigt att underlätta planeringen av utbyggnaden genom ett ökat statligt stöd till projekteringen av nya daghem och fritidshem, eftersom det tar viss tid. Det beslut regeringen i går fattade om en höjning av projekteringsbidragen är avsett att underlätta planeringen av en snabb daghemsutbyggnad. I den åtgärds katalog som

finns för konjunkturpolitiskt motiverade insatser är höjda bidrag för bygandet av daghem och fritidshem upptagna på allra första plats. – Därmed har jag besvarat de två frågor som herr Helén ställde.

Av de förslag som oppositionspartierna framfört, antingen som majoritet i finansutskottet eller som minoritet för enskilda partier, är förslaget att sätta in pengar, om man hade några, på barnomsorgen vettigare än förslagen om sänkta arbetsgivaravgifter och extra investeringsbidrag. Men därom gavs det inte tillfälle att resonera. Frågan om barnomsorgen är ju icke bara en konjunkturpolitisk fråga. Det är en familjepolitisk fråga och en arbetsmarknadspolitisk fråga av första rang. Vi har på vår sida klart deklarerat att en sådan utbyggnad av barnomsorgen skall ske att den täcker föreliggande behov. Det intresse som även folkpartiet visat i daghemsfrågan skall regeringen ta fasta på. Jag hoppas att ni skall stödja en kommande överenskommelse med Kommunförbundet om en planmässig utbyggnad och att ni kan vara med om att finansiera ett ökat statligt stöd till kommunerna för denna utomordentligt viktiga verksamhet.

I övrigt skall jag inte ta upp sakfrågorna i finansutskottets betänkande, eftersom både Sven Ekström och Gunnar Sträng utförligt har gjort det.

Detta var den ena delen av vår kritik beträffande den sakliga innebörden i dessa förslag.

Än vanskligare har emellertid för oss tett sig den mera långsiktiga bedömningen. Våra ledamöter i finansutskottet har förmedlat intrycket, att besluten där har fattats snabbt och utan den strävan till samråd och förnuftigt resonemang som under de gångna åren varit den självklara och nödvändiga arbetsmetoden i svensk politik. Då har vi ställt oss frågan: Är det så, att vi under det närmaste året i dessa avgörande ekonomiska frågor kommer att få uppleva ett medvetet sökande efter politisk konfrontation, med åtföljande lottningar om hundratals miljoner, ja, kanske miljarder? Den frågan har vi ställt oss i djupaste allvar, eftersom konsekvenserna vore förskräckande.

För det första skulle det kunna medföra en gradvis underminering av politikens anseende. Partierna skulle, med bortseende från de ekonomiska konsekvenserna, kunna jaga efter fördelaktigaste möjliga positioner inför ett kommande val. Men resultatet skulle också kunna bli det rakt motsatta, nämligen att människorna vänder sig bort från politiken därför att inget politiskt ledarskap bjöds dem.

För det andra skulle det kunna medverka till att undergräva vår ekonomi. Jag har påpekat att vi f. n. har en unik stark ekonomi i vårt land jämfört med många andra länder. Vi kommer att envist ge sysselsättningen förtur. Detta skiljer oss – tyvärr, kan man säga – från de flesta andra länder. Men den positionen kan snabbt undergrävas, och även om man kanske inom olika partier kan räkna ut att man skulle kunna göra kortsiktiga vinster, är det ju ändå ett ofrånkomligt faktum att detta land skall regeras även under åren efter 1976. Det vore en minst sagt otacksam uppgift att överlämna åt kommande regering och kommande

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

riksdag att behöva ägna huvuddelen av sina krafter åt att söka hålla björnarna borta från dörren därför att företrädarna så djupt hade skuldsatt landet att betalningarna av räntor och amorteringar blev den allt över-skuggande uppgiften.

I den situationen har vi självfallet övervägt möjligheten att upplösa riksdagen och utlysa nyval. Det har sagts, när uppgifter härom läckt ut, att detta bara är ett tomt vapenskrammel utan något allvar bakom. Det är i så fall en felbedömning. Vi har från socialdemokratins sida hela tiden inriktat oss på att trots ett svårt parlamentariskt läge visa den svenska demokratins handlingskraft. Den politiken har förutsatt samråd, till-mötesgående och överenskommelser. Den har också förutsatt att vi med visst jämnmod fått tolerera nederlag och lottningar i mindre frågor. Med denna från början deklarerade huvudlinje för politiken har det icke funnits någon anledning att söka strid för dess egen skull, att skramla med vapen som man tidigare klart deklarerat att man icke önskade använda om det kunde undvikas.

Men det har hela tiden funnits ett förbehåll. Landet får icke sakna ledning. Jag har ständigt sagt att regeringen icke ämnar administrera en sönderfallande ekonomi. Det är inte regeringsmakten värd. Vårt land har en enastående styrka, väldiga utvecklingsmöjligheter i god mening. Vi får inte mynta bort de möjligheterna i ett politiskt-taktiskt spel, där utspelen om populära utgifter och reformer och inkomstminskningar får kanta den ekonomiska utförsbacken. I så fall är det bättre att, trots de bärande argument som kan anföras däremot, väljarna i ett allmänt val får säga sin mening.

Jag säger detta utan ansats till hotfullhet eller aggressiv stridsvilja utan som ett uttryck för en ärlig övertygelse och uppriktig oro. Finns det förutsättningar för att vi gemensamt kan söka värna sysselsättningen och landets ekonomiska stabilitet och styrka under tiden fram till 1976 års val, även om vi kan vara oeniga om mycket annat, då skall vi fortsätta. Kan vi det inte, då bör väljarna redan i år få säga sin mening.

Lätt blir talsätten allmänna. Eftersom framtiden är oviss är det svårt att precisera. Och mitt syfte är inte att anställa något slags husförhör med oppositionen och söka detaljbinda den. Det vore både politiskt oklokt och ekonomiskt ohållbart, eftersom förutsättningarna för den ekonomiska politiken kan förändras. Men som underlag för bedömningen av möjligheten till bredare majoriteter under det kommande året vill jag ändå konkretisera följande frågor – en del av dem har jag faktiskt redan fått svar på i anförandena.

1. Är ni – i syfte att motverka framtida påfrestningar på den svenska ekonomin – beredda att medverka i en politik som förebygger en ytterligare ökning av skuldsättningen i utlandet?

2. Att värna sysselsättningen förblir den ekonomiska politikens huvudsyfte. Förverkligandet av detta syfte kan komma att kräva ytterligare stimulansåtgärder. Är ni beredda att i första hand satsa sådana åtgärder på importsriåla verksamheter, vilket innebär att undvika ytterligare sti-

mulanser för importkrävande privat konsumtion?

3. Är ni beredda att medverka till erforderliga restriktiva åtgärder vid ett konjunkturuppsving?

4. Är ni beredda att söka undvika en blockbetonad konfrontationspolitik och satsa på sakligt samråd i syfte att skapa breda majoriteter kring den ekonomiska politikens huvudfrågor?

Nr 97

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Helén ställde en fråga till centern om varför vi inte vill ta ställning nu till storleken av stödet till kommunerna för barnomsorgen. Svaret ligger i vad jag sade i mitt huvudanförande. När regeringen nu äntligen bestämt sig för att ta upp överläggningar med Kommunförbundet om utbyggnaden av barnomsorgen är det inte så välbetänkt att dessförinnan fastställa omfattningen och utformningen av statens ökade tillskott. Kommunernas företrädare bör få möjlighet att redovisa sin uppfattning innan vi tar ställning. Men att överläggningarna måste drivas med skyndsamhet så att kommunerna vet vad de skall rätta sig efter vid höstens budgetarbete är vi helt ense om.

Statsministern tog upp några saker mera konkret i utskottsmajoritetens yrkande, bl. a. tidigareläggningen av det höjda barnbidraget. Åtgärder av den här typen har socialdemokratin använt sig av många gånger tidigare just när konjunkturen krävt det – det vitsordade statsministern. Åtgärder som av socialpolitiska eller andra skäl behöver göras, t. ex. på familjepolitikens område, har regeringen medvetet tidigarelagt därför att det har passat bra med konjunkturen. Det är exakt vad utskottsmajoriteten föreslår, och det gör den i överensstämmelse med en fullmakt för utskottet, som skrevs på också av socialdemokraterna när frågan behandlades tidigare.

Jag är uppriktigt sagt litet överraskad över att socialdemokraterna gör ett så stort nummer av och uppenbarligen är så missbelåtna med att barnfamiljerna skulle få tillskottet redan i oktober.

I nyvalsfrågan har jag i mitt huvudanförande gett besked, och jag upprepar det: Vi är i dag – liksom vi varit det hela tiden sedan valet 1973 – organisatoriskt och politiskt förberedda. Avgörandet i frågan om att utlysa nyval ligger i regeringens hand på grunder som jag tidigare utvecklade och inte tar upp tiden med att återupprepa.

Statsministern ställde i slutet av sitt anförande ett antal frågor. Jag har gett besked om dessa i mitt tidigare anförande. Jag vill nu bara upprepa några väsentliga och principiella ståndpunkter.

Folkpartiet, centern och socialdemokraterna var i vintras ense om huvudragen av en ekonomisk politik som syftade till att vara ett värn för sysselsättningen och förhindra att den skulle gå ner. Vi var också ense om att det beslut riksdagen fattade lade en god grund för en fast ekonomisk utveckling och att riksdagen närmare skulle diskutera och ta ställning till hur denna politik skulle ytterligare konkretiseras. Det innebar att det förslag som centern och folkpartiet lagt fram om en be-

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

redskapsplan till värn för sysselsättningen och som riksdagen då beslutade om ytterligare skulle diskuteras och preciseras nu.

Jag vill upprepa vad jag sade i mitt huvudanförande att centern och folkpartiet har fullföljt den politik som vi då var ense om. Med samma inställning och samma ansvar för samhällsekonomi och sysselsättning som då, framlade centern sina förslag i anslutning till kompletteringspropositionen. Med samma ansvar som tidigare i vintras utformades utskottsmajoritetens förslag. Jag har förut sagt – och jag upprepar det – att den politik som vi är med om att utforma är vi beredda att regera på. Det är det sätt på vilket jag mest konkret kan uttrycka det ansvar som vi känner för politikens utformning.

Nu har jag en fråga till statsministern: Varför ställer sig regeringen och socialdemokratin vid sidan av att fullfölja den linje varom vi var ense i vintras?

Herr HELÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Den debatt som vi för här i riksdagen i dag handlar om mycket väsentliga saker för svenska folket: hur det skall bli med jobben i vinter och om familjerna skall få råd att köpa vad de behöver. Det klarar man inte med förskönande beskrivningar, som vi tidigare har fått höra.

Nu spårade jag i statsministerns inlägg en önskan att göra beskrivningen mer realistisk. Men på något sätt är statsministern litet av en pendlare, som ibland litar på att det redan håller på att sätta in en förbättring och som i nästa ögonblick talar om vad som skall komma bortom svackan. En pendlare kan emellertid bli trött på vägen, och då kan säkerhetsbedömningen brista ett ögonblick.

I själva verket är tecknen betydande på att en nedgång i svensk ekonomi kommer. Det är inte lösa tecken i skyn utan handfasta bevis på att den svenska ekonomin tyvärr går mot en lägre aktivitet.

En ökad arbetslöshet blir sista ledet i en sådan förändring. Därför måste man sätta in åtgärderna i tid. I detta perspektiv har vi gjort vår bedömning och föreslagit åtgärder. Vi menar att det är nödvändigt att ta ställning i sakfrågorna och ta ansvaret för svenska folkets försörjning före taktiska fördelar. Då måste man göra det så att sysselsättningen verkligen kommer i främsta rummet. Om detta är vi tydligen ense.

Den andra viktiga uppgiften är då att fastställa vad för slags åtgärder som kan klara sysselsättningen. Vi har därvid gjort fullkomligt klart – i vintras, i våras och nu på försommarmarkanten – att hänsynen till balansen i Sveriges affärer med utlandet måste påverka valet av medel. Utlandsupplåningen har nu nått en nivå, som är rimlig och fullt försvarbar i ett längre perspektiv.

Det har inte varit något osunt i att vi har lånat tillbaka en del av de pengar som vi själva har betalat för flerdubblingen av oljepriserna. Det var synd att vi från oppositionen behövde tjata så länge, så offentligt och så högt, innan det blev av.

Konsumtionen kan förväntas hålla sig relativt väl uppe. Det är därför inte motiverat att nu besluta om någon ny tillfällig momssänkning. Genom förslaget om en stimulans till daghemsbyggandet har vi markerat en sådan inriktning av stimulansåtgärderna som dels innebär att de ges en så långt möjligt importsnål inriktning, dels innebär att de bidrar till insatser på områden som är långsiktigt angelägna. Det man väljer att sätta in när tiderna blir sämre skall stå sig också när de blir bättre.

Förslaget om ett generellt frisläppande av investeringsfonderna syftar såsom ett tillägg till regeringens uttalade politik till att på sikt förbättra Sveriges möjligheter att just klara balansen i utrikeshandeln.

Med detta har jag givit vår syn på de huvudfrågor som statsministern ställde. Jag är glad över det svar som jag fick på den andra av mina frågor om barnomsorgen. Men fortfarande kvarstår den första: Vilka hinder finns för att redan i höst ta vara på den lediga kapacitet på byggsidan som skulle kunna användas?

I övrigt kan jag bara upprepa vad jag har sagt tidigare. Det blir inte fel av att sägas flera gånger.

Vi står fast vid att långsiktiga bestående reformer också bör ges en långsiktig finansiering. Introduceras de i ett skede då ekonomin behöver stimuleras, får man inte just då genom att räkna krona för krona skjuta på utvecklingen åt fel håll. En finansiering skall sättas in i rätt ögonblick, men den skall finnas där i det varaktiga förloppet. Vi har i ord och praktisk handling visat att vi strävar efter en bred förankring för en sådan ansvarsmedveten ekonomisk politik. När vi inte lyckas få andra med oss, som i fråga om kravet att nu stimulera den kommunala barnomsorgen, står vi ändå fast vid vår sakliga övertygelse.

Sedan är det naturligtvis ett bekymmer med att jämviktsriksdagen i sig leder till för många lottningar. I synnerhet som det sker i stora ekonomiska frågor är det inget att eftersträva. Men så länge en minoritetsregering sitter har den ju skyldighet att anpassa sina förslag så att de kan vinna majoritet. När regeringen finner att förslag som den ogillar håller på att ta form i utskottet, då har den också den första skyldigheten att ta initiativ för att förhindra en lottning.

Så något om den psykologiska apparaten kring den här debatten. Statsministern säger – jag läser innantill: "Det har sagts att det här bara är ett tomt vapenskrammel utan allvar, och det är i så fall en felbedömning." Borde inte den socialdemokratiska regeringen då tänka på att i första hand informera sina egna? I en framstående socialdemokratisk tidning har det i denna vecka stått följande på en ledaravdelning där chefen är socialdemokratisk riksdagsman: "Det finns inte så litet av vapenskrammel för vapenskramlets egen skull och något av teateråska i det återkommande talet om att ett nyval väntar."

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern tyckte inte om att jag *talade* om skolavslutningar. Men herr Palme *avhåller* varje år sina skolavslutningar. så

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

även i år. Och så ställde han desslika frågor som en magister till sina elever. Jag vill svara honom att vårt svar på de frågorna har givits i finansutskottets betänkande. Där har de tre borgerliga partierna i enighet redovisat hur de ser på konjunkturpolitiken, hur de ser på sysselsättningspolitiken, vilka åtgärder de anser bör vidtas för att lösa sysselsättningens och ekonomins problem under den närmast kommande tiden. Herr Palme kan själv läsa svaren i betänkandet, men uppenbarligen gillar han inte de svaren och därför vill han med sina nya frågor försöka förmå oss att hoppa av. Jag tror inte att han kommer att lyckas med detta.

Jag tycker över huvud taget väldigt illa om sådana här lappskrivningsmodeller. Även om förhöret i dag var muntligt så var det ju inte första gången herr Palme försökte ställa oppositionen mot väggen, mästrande: Svara på de här frågorna, annars blir det så och så och så! Jag tycker inte att det hör till det parlamentariska umgänget, i varje fall inte om man samtidigt säger: Om inte ni tar det här, då ligger nyvalet nära till. Somliga kanske betraktar ett hot om nyval som en chans till nyval, men jag tycker som sagt inte att sådant här hör till det parlamentariska arbetet.

Vårt svar finns alltså i finansutskottets betänkande, och det innebär bl. a. att vi vill förhindra ökad upplåning. Staffan Burenstam Linder talade i dag starkt om riskerna för en fortsatt sådan upplåning. Men det innebär också att vi redovisar de olika stimulansåtgärder som vi anser vara nödvändiga och angelägna för att klara sysselsättningsproblemen.

Eftersom det är fråga om konjunkturstimulerande åtgärder innebär detta att de åtgärderna skall återtas – i den mån de inte är av permanent karaktär som barnbidragen – när konjunkturerna förändras. Det ligger i sakens natur nu som tidigare, och det är bl. a. därför som vi så starkt prioriterar generellt verkande åtgärder framför selektiva åtgärder. Selektiva åtgärder är nämligen svåra att ta tillbaka.

Men herr Palmes andra fråga tycks vara avsedd att hindra oppositionen från att fortsättningsvis driva ett av de krav som är redovisade i finansutskottets betänkande, nämligen en momssänkning. Herr Palme kommer då att göra gällande att sänkt moms leder till ökad import – och det kan man naturligtvis göra gällande. Men ökade investeringar leder också till ökad import. Vi är beredda att föra en politik som förbättrar den externa balansen, men vi förbehåller oss rätten att ta de stimulansåtgärder som vi anser vara de lämpligaste och som finns redovisade i finansutskottets betänkande.

Herr Palme säger att vi har "drivit en konsekvent linje också efter det senaste valet". Det är riktigt, och jag tar det som ett erkännande. Men det är fel att vi har sökt konfrontation. Att vi inte har hjälpt regeringen undan voterings- och lottningsnederlag beror just på att vi strävar efter att föra en konsekvent politik och att den politiken skiljer sig från regeringens politik. Vi är alltid beredda att samråda i sakfrågor, men vi kommer inte att kompromissa med vår övertygelse bara för att hjälpa en socialdemokratisk regering att sitta kvar. Det kommer vi inte att göra. Det svaret är väl alldeles klart.

Jag tycker att anklagelsen mot oss för konfrontationspolitik skorrade falskt i dag – bara tre dagar efter det att riksdagen har fattat ett avgörande beslut om vårt lands långsiktiga energiförsörjning. Socialdemokratin vet, det svenska folket vet och även herr Palme vet att vi alltid strävat efter samförstånd i de stora frågorna, frågor som rör vårt lands långsiktiga intressen – säkerhet och välfärd, utrikespolitik, säkerhetspolitik och energipolitik. Vi kommer att fullfölja en saklig politik i dessa hänseenden. Kan vi komma överens, desto bättre, kan vi inte komma överens skall vi redovisa våra uppfattningar, liksom ni redovisar er mening och er ståndpunkt.

Man kan fråga sig om inte punkten 4 syftar till något slags lösning av oppositionen, vilket i så fall skulle stå i klar strid med de demokratiska principer efter vilka vi arbetar. Är det fallet, skall herr Palme söka koalition med något parti. Skall man låsa ett oppositionsparti, skall detta baseras på en överenskommelse i regeringssamverkan och inte på det sätt som tycks vara syftet med punkten 4.

En minoritetsregering skall egentligen inte ställa frågor till oss. Vi är i majoritet. Vi har rätt att ställa frågor till er, och jag skall ställa en fråga till herr Palme och hans kolleger.

Vårt skattesystem är roten och upphovet till det mesta av vårt elände. Det är inflationsdrivande. Det gör att lönehöjningar inte lönar sig. Det skapar oro på arbetsmarknaden, det gör att det är svårare för barnfamiljerna att klara sig. Det blir en bristande valfrihet. Är ni beredda att angripa detta grundläggande problem? Är ni beredda att snarast möjligt lösa problemen med vårt eländiga skattesystem och att iaktta den återhållsamhet med statsfinanserna som är en nödvändig följd av detta. Är ni beredda att skapa en stabil ekonomi på det sättet.

Det tycker jag att herr Palme skall svara på.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte i vad mån herr Bohmans frågor gällde vårt parti också, men vi kan väl svara vi med.

När det gäller den första frågan, om vi vill medverka till att begränsa skuldsättningen, så är vi helt överens om det. Vi tycker att det är orimligt med utländska lån, där räntor och amorteringar kostar 2 miljarder årligen.

Till den andra frågan, om vi är beredda att satsa på importsnåla åtgärder, är svaret att vi är motståndare till lyxkonsumtion och lyxinvesteringar. Men vill man bidra till att göra slut på detta, kan man möjligen stödja vårt förslag om skärpt beskattning av bolag och förmögenheter.

När det gäller den tredje frågan, om erforderliga åtgärder vid en konjunkturuppgång, hänger vårt svar samman med den kritik som vi riktar mot regeringens målsättning för produktionen. Vi kritiserar regeringen för att dess målsättning är kvantitativ och inte kvalitativ. För regeringen har huvudsaken varit att det produceras, men mindre betydelse har man tillmätt vad som produceras, vad som är mest nyttigt för medborgarna. På den sista frågan, som kanske är den intressantaste, är vårt svar att

vi är för en politik i arbetarklassens intresse. Men samarbete med borgerliga partier, herr Palme, kan aldrig åstadkomma det. Arbetarpolitik kan ni aldrig bedriva hand i hand med herr Fällidin, herr Helén eller herr Bohman. Deras partier är inga arbetarpartier. Folkpartiet, som nu gör allt för att komma med i vart fall i närheten av regeringen, har aldrig varit ett arbetarparti. Folkpartiet är ett borgerligt parti, ett parti som försvarar storfinsansens intressen. Det är ett parti vars grundläggande intressen är riktade mot arbetarklassen och arbetarrörelsen. Och jag tycker att frieriet till de borgerliga partierna inte kan bidra till att stimulera väljarna i ett val 1975 eller 1976, herr Palme. Jag tycker att konsekvensen av statsministerns tal borde vara att man utlyser nyval nu.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Det som herr Werner i Tyresö upplever som ett nästan otillbörligt frieri upplever herr Bohman som någonting närmast otillbörligt som parlamentarisk metod. Det är inte lätt att tillfredsställa herrarna, men det hade jag kanske inte heller riktigt räknat med.

Jag skall genast svara på herr Bohmans fråga. Vi har här gjort vissa förändringar i skattesystemet, som är resultat av de s. k. Hagaöverenskommelserna. De förändringarna innebär att det stora flertalet vanliga löntagare betalar betydligt mindre i statsskatt nu än för sex år sedan, och de har också inneburit en sänkning av marginalskatten för de breda löntagarskikten.

Vid dessa tillfällen har herr Bohman ställt sig vid sidan och alltså inte kunnat påverka utformningen av dessa förslag, som ändå har varmt välkomnats från löntagarhåll. Hans fråga kommer alltså litet retroaktivt.

Men naturligtvis står vi också inför en omläggning av skattesystemet. Man arbetar med det i skatteutredningen, och med anledning av den fråga jag tidigare fick från herr Helén kan jag säga att vi för samtal med utredningsordförandena. Det är ett önskemål att de kommer fram med sina betänkanden så snabbt som möjligt, och alla resurser ställs till deras förfogande. Men det är självständiga människor som leder dessa utredningar, och det sitter mycket självständiga människor med olikartade uppfattningar i dem – så det finns begränsningar i hur snabbt de kan komma fram till resultat. Det beror på utredningsledamöterna också. – Så vill jag uttrycka det utan att rikta några anklagelser åt något håll. Men från vår sida finns det inte någon anledning att inte ge utredningarna alla chanser att få fram sina förslag så snabbt som det över huvud taget är möjligt.

Till skillnad från herr Bohman svarar jag på frågor, snällt och beskedligt, utan att säga: Jag svarar inte på frågor, för svaren är redan redovisade.

Annars vill jag gärna berömma herr Bohman. Det fanns här ett försönligt drag, en vilja att vara med och lösa stora frågor, som jag sällan har hört förut och därför noterar med glädje.

På en fråga som jag tog upp som en huvudpunkt, nämligen den första frågan, fick jag svar från herr Helén men icke ett ord från herr Bohman

och Fälldin. Frågan var denna: Inser ni vilka påfrestningar på sikt som en alltför uppdriven utlandsupplåning för med sig? De riskerna kommer inte att drabba oss under innevarande mandatperiod – de kommer först i slutet av 1970-talet eller kanske därefter. Men de beslut som fattas nu är avgörande för vilka problem de som arbetar då kommer att ha att bemästra. Därför var det en viktig fråga jag ställde när jag undrade om ni vill medverka till en politik, som försöker förebygga en ytterligare ökning av utlandsupplåningen. Har ni över huvud taget insett detta problem för den svenska ekonomin? Det fanns nästan ingenting av det i era anföranden. Får vi ett ja på den frågan, är det rätt mycket som därav följer.

Till herr Helén vill jag säga att daghemsutbyggnaden och stödet till barnomsorgen har de fördelarna att de ger sysselsättning, är importsnåla och löser väsentliga sociala och arbetsmarknadspolitiska problem. Det är ett sådant område som man även i ett ganska kärvt läge kan satsa på utan risk för alltför stora efterräkningar.

Skillnaden i förhållande till läget vid tidigare diskussioner är att såvitt man kan se ligger den privata konsumtionen i dag 6–7 % volymmässigt över den privata konsumtionen för ett år sedan. Det var visserligen ett trögt igångsättningsläge i fjol, och löntagarna har fått sin skattesänkning, som naturligtvis betytt mycket för dem, men å andra sidan har de ännu inte fått sina lönehöjningar och sina retroaktiva påslag.

Jag menar att vi, för den händelse det icke kommer något internationellt uppsving, inte skall förespegla människorna att insatserna skall göras för att förbättra den totala efterfrågan på konsumtionsområdet. Det är i stället via direkt sysselsättningsstödjande åtgärder som man kan nå reella effekter, som inte har negativa verkningar på importen. Allt detta hör ju ihop.

Herr Fälldin frågade varför vi är så missnöjda med att man vill höja barnbidragen ett kvartal tidigare. Detta är ändå ett ganska dåligt partikansliargument i en allvarlig debatt. Vi är i och för sig naturligtvis inte missnöjda med att hjälpa barnfamiljerna. Vi är alla överens om att höja barnbidragen kraftigt fr. o. m. den 1 januari 1976, och vi har tidigare gjort sådana insatser. Det är naturligtvis mycket lätt att säga att vi går med på detta. Det kan ju tänkas att vi plockar någon poäng på det. Men skälet till att vi inte gör det är ju mycket enkelt.

Vi har och kan få ganska svåra påfrestningar på svensk ekonomi, och i det läget måste vi vara aktsamma om pengarna. Det vore förskräckligt om det t. ex. skulle inträffa en svår kris för varvsarbetarna och vi skulle tvingas säga: Nej, vi har inte pengar att hjälpa er med därför att vi ökat barnbidragen osv. Det är den situationen som vi vill förebygga.

Vi gör inte detta till en stor fråga, men skälet till att vi inte omedelbart gått med på ett sådant populärt krav som man kan säga att en höjning av barnbidraget ett kvartal tidigare kan vara, det är att vi måste markera att vi har bytesbalanssvårigheten och möjliga sysselsättningspåfrestningar. Därför skall vi icke i dag låta pengarna gå till privat konsumtion,

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

ty den ligger högt, utan satsa dem på direkt sysselsättningsstödjande åtgärder. Att man skildrar detta som något slags motvilja mot barnfamiljerna smärtar mig litet grand, för det är inte fråga om det.

Herr Fälldin svarade egentligen inte alls på mina frågor annat än att han sade att han står fast vid Hagaöverenskommelsens riktlinjer och tänker slå vakt om dem. Det är i och för sig ett svar, det är i och för sig tillfredsställande, det är i och för sig bra – men de konkreta frågor jag ställde om utlandsupplåningen, om den importsnåla inriktningen, om restriktiviteten i en uppgång fick jag inte något svar på. Dem har herr Fälldin tydligen inte haft möjlighet att tillräckligt överväga.

Herr Werner i Tyresö tycker notoriskt illa om de breda överenskommelser som har gjorts här i riksdagen. Från hans utgångspunkter kan jag förstå det, även om han har seglat i deras skydd; de har frälst honom från mycket ont, misstänker jag.

Det har ändå varit en styrka, som jag bedömer det, att i ett utomordentligt besvärligt ekonomiskt läge ute i världen, som vi måste försöka bemästra, kunna förankra den ekonomiska politikens huvudfrågor i breda majoriteter i riksdagen. Och vi undersöker – med mina frågor – om det finns förutsättningar att fortsätta denna politik.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag har aldrig begärt av statsminister Palme att han skall tillfredsställa herr Bohman, tvärtom. Inte heller tror jag att majoriteten i det socialdemokratiska partiet vill ha den här sortens samarbete. Jag tror att man vill ha en rejäl arbetarpolitik utan samarbete med vare sig herr Fälldin, herr Hclén eller herr Bohman.

Det är ju inte första gången som nyvalstanken har vädrats under den här mandatperioden. Vid varje tillfälle har följden blivit en uppgörelse mellan regeringen och något eller några av de borgerliga partierna. Men hur länge kan man fortsätta på det här viset utan att nyvalsalternativet förlorar i trovärdighet? Det påminner litet grand om historien med vallpojken, som på skoj skrek att vargen kommer så många gånger att när vargen till sist kom var det ingen som trodde på honom.

Men det allvarligaste är enligt vår mening att man i fråga efter fråga etablerar samarbete med borgerliga partier och tonar ner de frågor som motiverar ett nyval. Det är ju inte genom överenskommelser där borgerliga intressen får göra sig breda som man förbereder och mobiliserar arbetarväljarna för ett val med uppgift att driva de borgerliga partierna tillbaka.

Det kan väl heller inte, som jag sade förut, ha varit någon överraskning för regeringen att folkpartiet inte är att lita på. Ett borgerligt parti försöker naturligtvis driva en så borgerlig politik som möjligt. Vad socialdemokraterna bör anklaga sig själva för är att de genom Hagaöverenskommelserna låtit de borgerliga partierna påverka politiken i så hög grad som de har gjort.

Till sist bara: Skall verkligen sammanfattningen av den här debatten

bli att herr Palme tycker att herr Bohman är försonlig? Jag tror inte att det var det som arbetarväljarna ville höra efter den här debatten, och det var väl knappast det som en av landets största fackföreningar hade i tankarna när man i går krävde nyval.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Även magistern var ouppmärksam. Jag förklarade att vi är rädda för utlandsupplåningen, och jag hänvisade till Staffan Burenstam Linders anförande, där han mycket bestämt utvecklade vilka risker som utlandsupplåningen medför, inte minst med tanke på den belastning i form av räntor och amorteringar som vi har framför oss. Han påvisade också att vi för att komma i balans med utlandet verkligen måste öka våra investeringar och vår exportkapacitet. Där fick herr Palme ett svar, och det hade han fått även om han inte hade begärt det.

Men hur snabbt kastar ni egentligen om när det gäller investeringar? Det var för ungefär ett år sedan, om jag inte minns fel, som herr Palme stod och talade om att det enda sättet att lösa problemet med vår sysselsättning var att satsa på den offentliga sektorn. Sysselsättningsutredningen fick i uppdrag att framför allt satsa på den, även om man stoppade in några brasklappar. Nu är det investeringar för hela slanten – bygg ut vår exportkapacitet, vår industriella kapacitet! Och det är bara bra, jag hälsar med tillfredsställelse att ni ändrar er uppfattning. Men det går litet fort – man kan bryta benen för mindre i sådana här karuseller.

Sedan skulle jag gärna vilja fråga var logiken finns i ett annat hänseende. I fråga nr 2 säger statsministern: Är ni beredda att i första hand satsa sådana åtgärder på "importsåla verksamheter"? I finansplanen säger finansministern att det är desto mer angeläget att de expansiva åtgärder som vidtas i utlandet fullföljs med sådan kraft att man kan uppnå den konjunkturstimulans som avsetts. För att stimulera ekonomin säger man alltså till omvärlden: Köp så mycket som möjligt! Men till Sverige säger man: Låt bli att köpa utifrån! I och för sig kan man föra en sådan politik, men det är inte logik i den. I varje fall stämmer den inte med vad som i vackrare sammanhang brukar kallas internationell solidaritet.

Jag fick svar på min fråga om skatterna och det är ju trevligt. Men om jag inte minns fel har vi haft fem "skattesänkningar" – som det heter och trots detta är i själva verket skattebelastningen högre i dag än vad den var tidigare. Det är lätt att ställa skatter och avgifter i relation till bruttonationalprodukten. Då får man klart för sig att den samlade skattebelastningen på det svenska samhället har stigit under dessa år. Och inte har marginalsatterna "i breda löntagarskikt" blivit lägre, herr Palme, de har blivit högre under de här åren. Breda löntagarskikt flyttar sig nämligen hela tiden uppåt, och man kan konstatera att även årets s. k. skattesänkning innebär en marginalskattehöjning för dessa skikt.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern beklagar sig över att han inte har fått

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

svar från mitt håll på en del av frågorna. Jag har sagt att jag gav besked i mitt första anförande. Att statsministern då inte har upptäckt svaren kan möjligen bero på att statsministern under den delen av mitt anförande ännu inte hade hunnit hit till kammaren.

Beträffande utlandsupplåningen konstaterade jag att jag drivit på. Jag säger som herr Helén – att vi har varit tvingade att driva på för att öka denna utlandsupplåning och framför allt för att staten skulle ta sin del av den. Eftersom staten då inte lånar hemma, blir det ett ledigt utrymme här, som ökar möjligheterna för de små och medelstora företagen. Men jag sade också att detta är och måste vara en tillfällig åtgärd. Jag sade att nu skall vi ta det lugnare därför att vi inte kan öka vår skuldsättning. Herr Åsling sade samma sak i sitt anförande.

Men bortsett från det: Läs på s. 20 i finansutskottets betänkande vad jag har yrkat bifall till! Där står klart och tydligt: "Utskottet vill betona att den utländska upplåningen innebär en betydande in-teckning i våra framtida resurser. Som framhålls --- är det därför angeläget att det utrymme som skapas genom utlandsupplåningen utnyttjas för en utbyggnad av landets produktionskapacitet. Näringslivsinvesteringarna blir i nuvarande situation centrala. De måste bidra till att hålla sysselsättningen på hög nivå, de måste möjliggöra löneökningar utan fullt pris-genomslag och de måste på sikt skapa balans i utrikesbetalningarna." Behöver statsministern klarare besked?

Sedan säger statsministern i sitt anförande att det vore tragiskt om vi skulle hamna i den situationen att vi saknade medel att stödja sysselsättningen för att ekonomin var urholkad och vår kreditvärdighet undergrävd. Då behövs, säger statsministern, varje krona för att stödja den som är eller riskerar att bli arbetslös. Ja, just precis. Men just mot den bakgrunden, herr statsminister, varför säger ni nej till en politik som i tid skall skapa beredskap mot arbetslöshet? Det är bättre att ingripa i tid. Varför följer ni inte upp vad ni var ense med oss om i mars?

Statsministern talar om kvartalspolitik. Men det verkar, som om socialdemokraternas politik inte räcker så länge ens. Det är ju bara två månader sedan vi var överens om denna inriktning av politiken, men nu vill socialdemokraterna inte vara med längre. Det är alltså månads-politik.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det fanns i statsministerns uppläggning en vilja, tyckte jag mig finna, att vara öppen för förändringar i regeringsförslag, dvs. att inte göra om misstagen från maj 1975. Jag hoppas jag har tolkat det rätt. Men vad statsministern förbiser är att när vi nu går mot sämre tider igen kan vi från oppositionssidan inte komma ifrån dystra erfarenheter av politikens uppläggning 1971 och 1972. Därför skulle jag vilja ha ett besked att regeringen tänker ligga i selen litet bättre, så att vi i tid stoppar en annars hotande arbetslöshet.

Sedan har det, herr talman, både här i kammaren och runt omkring

gjorts en del sneda vinklingar av den partipolitiska situationen. Jag vill därför erinra om att i kommentarerna till Hagaöverenskommelserna hördes här och där påståendet att sådana här överenskommelser egentligen inte främst skulle gälla skatter och arbetsfred, utan någonting helt annat. De skulle, enligt dessa beskäftiga röster, lägga grunden för ett organiserat samarbete mellan socialdemokratin och folkpartiet.

Det var naturligtvis en ren konstruktion. För vår del gjorde vi klart att vad saken gällde var att få till stånd en bättre skattesituation, mildra marginaleffekterna och trygga arbetsfreden. Det är också vad som nåtts. Vi slogs för vår sakpolitik och fick igenom en hel del. Något annat var det inte fråga om.

På samma sätt skulle jag vilja varna mot sneda vinklingar i dagens situation, både från höger och vänster. Finansutskottets betänkande uttrycker, tillsammans med vår reservation för en omedelbar förstärkning av den kommunala barnomsorgen, vad vi i stort anser vara rätt dos i nuläget och ingenting annat. Det ligger i linje med den ekonomiska politik vi från folkpartiet fört och kommer att föra. Den skall bedömas efter sitt innehåll och inte på något annat sätt. Vi talar för den liberalism och det frisinne som hör hemma i folkpartiet, inte för något annat.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Jag vill till herr Helén, som ju har svarat på frågorna, ge svar på en punkt som han tog upp i sitt förra anförande. Han sade att regeringen skall veta vad som händer i utskotten och kunna ta upp frågor till resonemang. Ja, men det är omöjligt att rasa runt i riksdagskorridorerna med nosen i den rutiga mattan och ta reda på allt som sker. Och om det som i detta fall skedde fick vi ingen information. Vi hade därför ingen aning om det som här inträffade, och det hade faktiskt inte vår företrädare i finansutskottet heller. Kravet att vi skall ha överblick över det politiska läget är annars i och för sig rimligt, men i det konkreta fallet kan det kravet stundom vara orimligt till sina praktiska konsekvenser.

Sedan var herr Werner i Tyresö morsk – och det må han väl vara. Jag sade faktiskt till herr Bohman att han var försonlig för att vara Bohman. Herr Werner får lära sig skillnaden mellan absoluta och relativa begrepp. Här var det ett relativt begrepp. Jag sade att herr Bohman var försonlig för att vara herr Bohman – och det är inte dåligt det heller! Därför är jag fortfarande glad.

Men herr Bohman uttalade faktiskt två uppenbara felaktigheter. Den första var att jag skulle ha sagt för ett år sedan att industrin är likgiltig och att det bara är den offentliga sektorn som är intressant. Det är fullständigt fel. Jag skall gärna skicka herr Bohman det anförande jag höll på partiets och fackföreningsrörelsens sysselsättningskonferens. Jag sade att en kraftig satsning på industrinvesteringar är förutsättningen för att vi skall kunna få den sysselsättningsökning som till väsentliga och kanske övervägande delar måste ske inom den offentliga sektorn.

Fredagen den
30 maj 1975

*Den ekonomiska
politiken m. m.*

Det andra som jag tyckte var fel var när herr Bohman sade, att om vi minskar vår utlandsupplåning skulle det vara ett dåligt tecken på internationell solidaritet. Det påståendet är fel på två sätt. För det första lever vi i dag delvis på ett sparande som andra länder har skrapat ihop, och det sparandet skall vi i princip göra själva. För det andra är det så, för att ta ett konkret exempel, att vi i fjol ökade vår export till Tyskland med 20 %, men samtidigt ökade importen från Tyskland med någonting på 50 å 60 % – från ett redan stort underskott! Det betydde att den svenska expansiva politiken gav arbete åt ganska många tyskar. Vad vi kan kräva är att tyskarna skall föra en så pass expansiv politik att också de i utbytet och det fredliga samförståndets intresse kan ge arbete åt rätt många svenskar. Det är också en internationell solidaritet. Den politik som de stora industriländerna delvis bedriver är att försöka lasta över sina arbetslöshetsproblem på andra, och det kan jag inte finna vara rimligt.

Den verkliga internationella solidariteten i dagens Europa och dagens OECD vore en gemensam expansiv politik för att upprätthålla människornas rätt till arbete. Och den politiken driver vi efter förmåga här i landet, men det finns den begränsningen att om andra inte gör det, så drabbar verkningarna oss. Och de kan i värsta fall drabba oss ganska hårt. Det är den enkla sanningen.

Även herr Fälldin var morsk, när han talade om att han skulle regera, inte plombera. Jag skall här inte lockas in i en diskussion om regeringsfrågan, som annars skulle vara ganska intressant att diskutera. Det får vi göra i sinom tid. Jag ställde här frågor om den ekonomiska politiken. Man säger att på en månad har vi övergivit de riktlinjer som vi var ense om i Hagaöverenskommelsen – det är med all respekt nonsens. Vi var överens om en intensiv planering för att möta konjunktursvårigheterna. Den planeringen bedrivs – det kan jag försäkra herr Helén – med en aldrig tidigare skådad intensitet, så att vi skall ha ett så brett batteri som möjligt, ett batteri som jag hoppas att vi slipper att sätta in. Men om vi måste göra det, så hoppas jag att vi skall ha råd att sätta in det.

Jag kan möjligen i vänlighetens tecken tolka herr Fälldin så att vad som hänt i finansutskottet inte var så allvarligt menat och att det icke var en lansering av någon ny politik. När herr Åsling talade i morse lät det som om det bara var fråga om små marginella utflykter från huvudlinjen. Man får kanske på något slags omvänt sätt tolka herr Fälldin så i all morskheten. Det skall jag närmare titta på. Jag vill inte stå här nu – inte bara för att jag vill undvika att reta herr Bohman utan också av principiella skäl – och betygsätta de svar jag har fått. Jag vill bara säga att bakgrunden är oförändrat allvarlig.

När det går bra i ett land – och det har gått bra i Sverige nu ett år – är det så lätt hänt att man grips av något slags fartblindhet, att man tror att det bara är att gå på med nya krav, vare sig det gäller någon av marknaderna eller det är fråga om att lägga ut pengar här i riksdagen.

eller det gäller att rycka pengar av staten i olika avseenden. En sådan fartblindhet kan vara rätt förödande. Det är ett något samhällsbevarande resonemang jag nu för, men grundvalen för all samhällsförändring är att man i varje särskilt läge förmår rätta mun efter matsäcken.

Att vi intagit den här ståndpunkten är motiverat redan av det förhållandet att det ute i världen just nu råder vargatider. Inbilla er inte någonting annat! Det kommer att vända sig till det bättre så småningom, men vi vet ännu icke säkert när det blir. För att vi skall undgå att dras in i de vargatider som råder ute i världen måste vi vara oerhört försiktiga: slå vakt om sysselsättningen, undvika extravaganser som att dela ut förmåner och företa reformer och skattesänkningar som vi bara på mycket kort sikt har råd till.

Det talas i andra sammanhang så mycket om efterkommande generationer. Då tänker man ofta 50 och 100 år framåt i tiden – och det blir liksom ett litet flott perspektiv. Men vi har ett ansvar för generationer som ligger 5 och 10 år fram i tiden. De är nästan närvarande, de är så att säga mätbara. Det är ett mycket konkret ansvar, och det ansvaret tar vi först och främst vid utformandet av en ansvarsmedveten ekonomisk politik. Det kanske väsentligaste budskap vi har att ge i dag är: detta måste vara grunden. Då måste man kunna nå en sådan grad av samråd och samförstånd att man i denna parlamentariskt besvärligt sammansatta riksdag kan skapa rejäla majoriteter för en ansvarsmedveten politik.

Herr andre vice talmannen anmälde att herrar Bohman och Fälldin anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Av de skattefrågor som i dag behandlas har endast två avsnitt av proposition nr 100 remitterats till skatteutskottet. Det gäller den uttagsprocent på vilken beräkningarna av inkomsterna på inkomstskattetiteln skall baseras samt en fråga, om arbetsmarknadsstyrelsen skall få överta prövningen av mindre omfattande ärenden som berör konjunkturinvesteringssfonderna.

Utskottet har enhälligt beslutat tillstyrka propositionens förslag, och utskottets insatser i dagens överläggning inskränker sig alltså till att jag nu, herr talman, ber att få yrka bifall till skatteutskottets betänkande nr 34.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om dessa betänkanden samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 4 Anmäldes och bordlades

Proposition och skrivelse

Nr 74 med förslag om grundutbildning av värnpliktig medicinalpersonal

Nr 88 med överlämnande av årsredovisning för Statsföretag AB

Nr 97

Fredagen den
30 maj 1975

§ 5 Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkanden

Nr 24 angående uppskov med behandlingen av visst ärende

Nr 28 angående tilläggsstat II och tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1974/75

Nr 29 angående statsbudget för budgetåret 1975/76

§ 6 Herr andre vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle

dels näringsutskottets betänkande nr 34 uppföras närmast efter skatteutskottets betänkande nr 21,

dels finansutskottets betänkanden nr 28 och 29 uppföras närmast efter två gånger bordlagda ärenden.

§ 7 Kammaren åtskildes kl. 17.56.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert